TUDOR ARGHEZI ÎMPLINEŞTE 85 DE ANI

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XII Nr. 21 (584) joi 20 mai 1965 — ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ — 8 pagini 1 leu

pagina 6:
Ambianţe argheziene
Reportaj de BARUŢU T. ARGHEZI şi TITA CHIPER

pagina 8:
VLADIMIR STREINU
Universalitatea poeziei argheziene

ADMIRAŢIE ŞI DRAGOSTE

Poporul român, găsindu-şi în opera Dv. o admirabilă expresie a geniului său creator, foloseşte prilejul împlinirii vîrstei de 85 de ani, pe care o sărbătoriţi, pentru a vă mărturisi dragostea, veneraţia şi recunoştinţa lui.

Prezenţa condeiului Dvs. de aproape 70 de ani în cîmpul literilor române, a avut o importanţă hotărîtoare pentru dezvoltarea literaturii noastre. Manifestîndu-se, cu egală strălucire, în toate domeniile creaţiei, scrisul Dvs. constituie un exemplu rar de înaltă exigenţă, de continuă înnoire a gîndirii şi expresiei artistice, de îmbogăţire a tezaurului limbii române. Operele Dvs. au depăşit de mult graniţele ţării şi duc pînă departe simbolul valorilor ei morale şi spirituale.

Scriitorimea din ţara noastră, suflet din sufletul poporului, în a cărei muncă străbate strădania de a trece generaţiilor ce vin mărturia celor mai sfinte sentimente ale sale, e mîndră să exprime prin propria ei admiraţie şi dragoste ce Vă poartă, un sentiment care este al întregului popor.

Pentru aceasta i-ar trebui harul pe care singur îl aveţi, spre a însemna cu frumuseţea cuvenită această pagină din viaţa Dvs., care este prin ea însăşi inscripţie nepieritoare în cartea de istorie a culturii poporului român.

In numele scriitorilor din România, Vă dorim din toată inima, ani mulţi, sănătate şi putere de creaţie, spre mîndria patriei noastre.

Demostene BOTEZ
Preşedinte
al
Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

URARE

Înobilată, număr de număr, de prezenţa strălucitoare a eminentului ei colaborator, *Gazeta literară* îmbracă azi haina de sărbătoare a recunoştinţei. Inima lui Tudor Arghezi intră în al 86-lea an de viaţă, aureolată de nimbul unei creaţii de o covîrşitoare originalitate, creaţie menită să înfrunte cu izbîndă curgerea timpului.

Înscriind în unghiul eternului traiectoria unei depline victorii, verbul arghezian a devenit o realitate esenţială a literaturii noastre socialiste, o arteră vitală a lirismului românesc. Pulsul poetului bate azi cu aceeaşi tenace şi energică prospeţime cu care a vibrat întotdeauna. Nepreţuita sa prezenţă în cîmpul literelor noastre este, de fiecare dată, un adevărat prilej de sărbătoare spirituală pentru toţi iubitorii de frumos din patria noastră.

În numele nostru, în numele tuturor cititorilor revistei, transmitem, cu acest prilej, cele mai fierbinţi urări de viaţă lungă, sănătate şi nestinsă energie creatoare, celui care a dat atîta strălucire poeziei româneşti, maestrului Tudor Arghezi.

GAZETA LITERARĂ

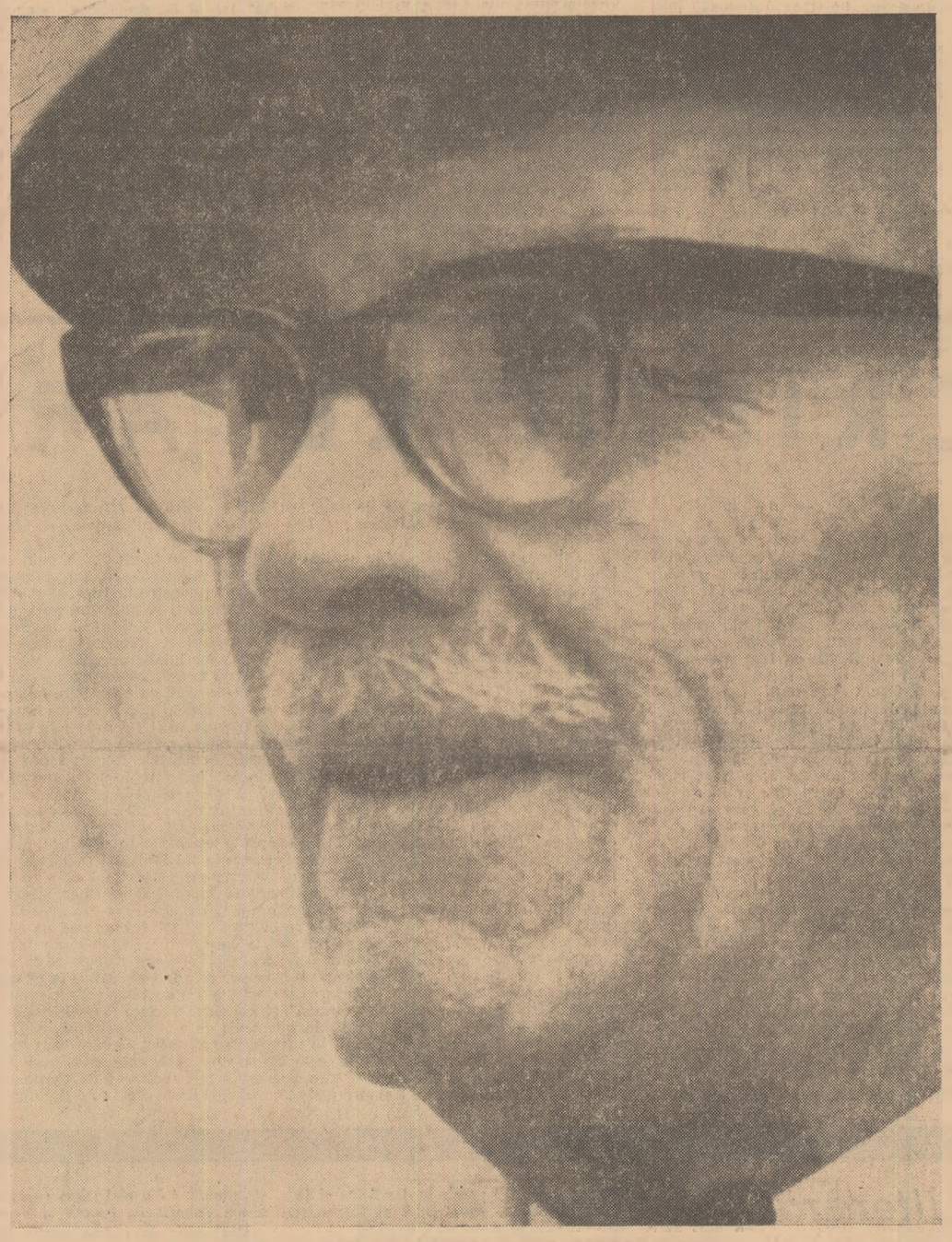

IUBIŢI AUDITORI,

Mă găsesc emoţionat în faţa unui public, care-i o sinteză a poporului nostru şi a ţării noastre.

De la o vreme încoace, trec din emoţie în emoţie, şi cu toate că meseria mi-e mai ales emoţia, în singurătate şi tăcere, dinaintea Dumneavoastră, mă simt covîrşit.

V-aţi dat osteneala să participaţi la o zi a Poeziei şi a jocului de-a cuvintele mai mult sau mai puţin potrivite, şi de cele mai multe ori nepotrivite. Cel care le potriveşte adeseori mai bine decît scriitorul e plugarul anonim. Îngenunchiat cu el, pe brazdă, scriitorul încearcă să zmulgă din pămîntul tăcut, rădăcinile graiurilor ţărăneşti, să le adune, şi suflînd în el o fărîmă de har, dacă-l are, să le facă literatură. Nu-i vina lui. E ca o predestinare. Dacă ne putem încrede în cuvintele definitorii, am putea-o numi şi chemare...

Nu sînt în stare să vă mulţumesc după cuviinţă de binevoitoarea Dv. prezenţă aci, rămînîndu-vă adînc recunoscător.

La vîrsta mea de om, împlinită într-o sărbătoare de împăraţi, Constantin şi Elena, am o singură dar mare bucurie, că limba noastră şi faima României noi a trecut Carpaţii, peste multe hotare, pînă departe, foarte departe — izbîndă a hărniciei stăruitoare şi a optimismului naţional.

Primiţi, vă rog, cu prietenie urările de veşnică întinerire şi biruinţă morală iar, în spirit, florile sufletului într-o închinăciune zmerită.

La mulţi ani, româneşte!

POST SCRIPTUM

În programul recitalului festiv de azi, aprobat, desigur, şi de către cititorul acestor cîtorva rînduri scrise, figurează şi un poem cu titlul **Testament.**

La 47 de ani, scoţîndu-mi, fără grabă literară, primul volum de primă tinereţe, am debutat, împotriva obiceiurilor normale nerăbdătoare, cu un act de moştenire şi deces...

Din motive de sensibilitate, neputîndu-l citi în public, fără întreruperi de psihologie, i-am dat această sarcină delicată magnetofonului, la domiciliu.

Fără să fi devenit actor, autorul suferă de aşa numitul **trac** din culise. Folosul aparatului de recitat este că poţi fi absent fiind totuşi prezent. Panglica lui indiferentă înregistrează şi spune în gura mare, tot ce-i încredinţezi în secret...

În tinereţe, în furtuna tuturor vînturilor în răspăr şi în bătaia grindinei negre, m-am înghesuit, fără invitaţie oficială — dimpotrivă — să iau parte la nunta Poeziei cu Pămîntul... Însă tot fără grabă.

Bag de seamă că la cei 85 de ani, de azi, încep să mă grăbesc... Era şi timpul!... Cine ştie?...

Permiteţi-mi să dau cuvîntul tovarăşului meu, Magnetofonul.

Tudor ARGHEZI

Cuvînt rostit la recitalul organizat de Comitetul de Radiodifuziune şi Televiziune şi Uniunea Scriitorilor din R.P.R.

POET NAŢIONAL

Conceptul de poet naţional, în cadrul literaturii tuturor popoarelor, variază după momentul cultural. Întorcîndu-se de la Paris, după o absenţă de cinci ani, foarte tînărul Alecsandri (avea 20 de ani) a fost ispitit de ambianţa cosmopolită a Iaşilor de acum 125 de ani, să publice versuri în limba franceză. Ceea ce a şi făcut, nu fără succes, în publicaţia lui Asachi, **le Glaneur moldo-valaque.** Cuconetul ieşean, franţuzit şi grecizat, strîmba din nas la încercările lirice în limba naţională, numindu-le, de la înălţimea ifosului, „poezii de colibă". A trebuit să intervină o femeie providenţială în istoria literaturii noastre, Elena Negri, — căreia pictorul Levaditi, în cunoscutul portret, i-a împrumutat atitudinea şi surîsul Giocondei, — ca să-i atragă atenţia debutantului, că cel mai frumos titlu de glorie al unui scriitor este acela de poet naţional şi popular. De poet al poporului, prin alte cuvinte. Îndrăgostit sau nu în acea clipă de Egeria lui, Alecsandri a înţeles, s-a executat şi n-a avut să regrete noua şi hotărîtoarea sa orientare. Timp de o jumătate de veac, cuvîntul revelator al frumoasei noastre Elene, altminteri memorabilă decît omerica ei înaintaşă, a fost steaua călăuzitoare a marelui poet, identificat din clipa asumării misiunii sale, cu toate aspiraţiile neamului nostru, cîntîndu-i durerile şi bucuriile şi făcîndu-i cunoscut numele peste graniţi. La începutul culturii noastre moderne, cînd poeţii încă anacreontizau şi compuneau puerile acrostihuri în stil neogrecesc şi convenţionale văicăreli sentimentale de acompaniament lăutăresc, comandamentul naţional trebuia să aibă un caracter programatic. A fi poet naţional însemna un act de voinţă şi de stăruinţă, o faptă de conştiinţă şi de durată. Ceea ce a fost opera exemplară şi fecundă a lui Alecsandri, a cărui carieră militantă a continuat cu marea devoţiune pentru mesajul anonim al poporului, cu întemeierea unui repertoriu dramatic românesc şi s-a încheiat după luminoasele evocări ale luncii din Mircești, de neoclasică inspiraţie, cu trîmbiţarea vitejiei dorobanţilor noştri, în războiul pentru Independenţă. Numai aşa putem înţelege în interviul acordat lui Caragiale, sentimentele exprimate de Haşdeu faţă de poetul naţional, unanim recunoscut, pe care-l opunea eronat lui Eminescu, privit ca o victimă a „cosmopolitismului" Junimii. Autorul **Luceafărului** şi-a consolidat tîrziu **post-mortem,** titlul de nimeni astăzi contestat de poet naţional. S-ar putea totuşi spune că din primul moment, elevul lui Aron Pumnul a fost îndemnat să meargă pe aceeaşi cale a descifrării năzuinţelor obşteşti deşi visătoria îl făcea să urmărească năluci de ondine şi să filosofeze pretimpuriu, hamletic, în marginea sicriului unei rustice muze. Emancipat prin moartea marelui dascăl bucovinean, de întîia tutelă pedagogică, lărgindu-şi orizonturile culturale la Viena şi Berlin şi debutînd a doua oară, în altă factură, la **Convorbiri literare,** Eminescu n-a încetat nici o clipă de a simţi obşteşte, chiar în cele mai subiective, aparent, elegii şi meditaţii, dar a fost un poet naţional în filigran, nerîvnind la succesiunea acelui „rege al poeziei", înaintea căruia se descoperise adînc în **Epigonii, închinîndu-i versuri de temă heraldică, „zîmbrul sombru şi regal".** Generaţiile noi, — urmînd de altfel strîns înlănţuite, aceleia nereverentioase faţă de Alecsandri, a lui Vlahuţă şi Delavrancea — subscrîu poate judecata severă a celui din urmă, care i-a smuls cocreatorului **Mioriţei** laurii de poet naţional ca să i treacă lui Eminescu şi i-a conferit în schimb o cunună de flori artificiale: titlul de poet „oficial". Ar fi multe de glosat în această privinţă, dar trebuie să mă limitez a observa că nu e neapărat trebuitor să-l micşorăm pe Alecsandri ca să-l recunoaştem în unicitatea lui pe Eminescu, cum nu ar fi drept să strivim cu personalitatea lui Arghezi, ca şi aceea a lui Eminescu, titanică, figurile proeminente ale liricii noastre din ultimele decenii şi pînă astăzi. Ar fi drept, cred, să se

Şerban CIOCULESCU

(Continuare în pagina 2)

«INSCRIPŢII»-LE ARGHEZIENE

Risipite, ici şi colo, ca şi „psalmii", printre „cuvinte potrivite" şi „poeme", cele douăzeci şi opt de „inscripţii" ale ediţiei-biblie, din 1959, scăzute cu una (emoţionanta „inscripţie pe coteţul lui Hoţu", cîinele orb, de curte) şi sporite cu alte şase noi, au fost strînse laolaltă şi grupate în fruntea volumului 3 din „Scrieri", ediţie oarecum „ne varietur" a operei argheziene, într-un ciclu anume. Detalii, într-un fel, statistice, din care totuşi viitorii doctori ai creaţiei lui Tudor Arghezi vor fi reţinut sugestia, după care ultima ediţie, apărînd sub propria îngrijire a poetului, cu schimbările ei de titluri şi cu regrupările operate, se vădeşte, de pe acum, de o importanţă capitală.

Poemul ciclic este una dintre trăsăturile constante ale poeziei lui Tudor Arghezi. De la întîiul dintre ele, acela al „Agatelor negre" şi pînă la „Hore" şi „Cadenţe", şi trecînd prin marile cicluri „Cîntare omului" şi „1907", tendinţa aceasta de a grupa, ca-ntr-o colonie de corali, mădularele, simetric dispuse, ale unui aceluiaşi trunchi, s-a păstrat statornică. A lega o piesă de alta, ca frunzele unui stejar, pe ramuri diferite, dar sub cupola aceleiaşi coroane, constituie pentru Tudor Arghezi un exerciţiu de arhitectură, dintre cele mai severe, menit să pună în valoare, odată cu frumuseţea fiecărui episod în parte, şi unitatea de contur şi de concepţie a temei predominante. Dintr-o astfel de atentă şi aplicată solicitudine, s-a ales şi a cristalizat un poem de pura şi geometrica frumuseţe filosofică a „Cîntării omului".

Este oare şi grupul celor 33 de „Inscripţii" un astfel de poem ciclic? Iată ceea ce se lasă mai greu demonstrat şi în perspectiva acelei unităţi de concepţie, ce defineste poemul ciclic, ar putea fi hotărît fără un prealabil examen. Transferată din fruntea sectorului de „Poeme" (ed. 1959, pg. 277) unde figura cu simplul titlu de „Inscripţie", datată 1945, an ce se întîlneşte în josul a numeroase piese şi pare să fi fost unul din cei mai rodnici, poemul, intitulat de astă dată „Inscripţia inscripţiilor" deschide ciclul celor 33 de piese, şi poate că iniţiază şi un început de lămurire. Interesant şi ca reper biografic, poemul identifică o perioadă mai puţin de recluziune *(Leatul anului cumplit)* al pîrjolului hitlerist cît de reculegere şi de intensă activitate lirică, cînd, ispitit de „toate cele", poetul marchează cu slovele şi cu semnele sale de întrebare cînd pietrele, cînd stelele, cînd o casă, cînd o poartă, cînd un pom, cînd frunza moartă; — *„Au scăpat de pana mea / Meiul doar şi mazărea"* — cele mai puţin apte, de bună seamă, prin exigua lor suprafaţă, să primească o inscripţie. Trec peste cochetăria unor versuri ca următoarele: *Şi dintr-unele tipare / Mi-a-ncolţit şi cîte o floare,* şi mă opresc la distihul cu care se încheie „Inscripţia inscripţiilor": *Nici acum nu ştiu s-aleg: / Mesteşug a fost ori zbeg?* Oricare ar fi însă răspunsul, artă poetică sau capriciu al fanteziei, el nu aduce cum nădăjduiam, în problema poemului ciclic, nici o dezlegare. Şi fiindcă ne aflăm aici, iată cîteva inscripţii turnate în tiparul acesta, atît de sobru, dar atît de încăpător, al distihului: *Scula asta are mare căutare / Niciodată golul n-a sunat mai tare* — se spune în „Inscripţie pe tobă" şi epigrama aceasta, întrutotul excelentă, ce pare desprinsă din moralitatea unei fabule, rivalizează în spirit şi în concizie cu oricare din xeniile şi apophoretele lui Martial; „Inscripţie în inel" sună: *Trei cuvinte viaţa-ntreagă / Două puncte: îmi eşti dragă* — şi cine ar putea contesta ingeniozitatea sugestivă a acestui extract din madrigalul, pe care Tudor Arghezi l-a realizat într-o altă „Inscripţie pe un inel"? *Toţi au fost un timp. Eu sînt / Eu în cer. Ei în pămînt* se spune în „Inscripţii pe biserică", iar în „Inscripţie pe paraclis": *În altar sfîrşesc şi-ncep /*

PERPESSICIUS

(Continuare în pagina 2)

Inscripţie pe poarta galaxiilor

Cititorule din anul patru mii,
Cînd vei ţine în mînă
Cartea lui Arghezi,
Să ne invidiezi!
Noi, străbuni ai tăi
I-am fost contemporani.
L-am văzut mergînd
L-am auzit blestemînd
Şi la optzeci şi cinci de ani
L-am ascultat cîntînd
Socialismul.

George MACOVESCU

20 mai 1965

ÎN LOC DE CRONICĂ SPORTIVĂ

Din colțul acesta, cu umblet scăzut, veșnic ucenic al Maestrului, pe care-l cinstesc astăzi literele românești, trec cu gîndul sub pridvoarele Mărțișorului unde mă închin, atingînd cu fruntea iarba primăverii. Mă știu aici, fără să fi fost vreodată aievea, din vremea cînd Mitura era cîntec și Tătuțu, desfăcînd din zarea închisă spre Gorj fir de armici și de lumină, împletea pe hîrtie minuni furate din țara furnicilor, dintre umbrele plopilor sau din dedesubturile acestui pămînt unde dorm în corturi tragice voievozii preamăriți de celălalt luceafăr al poeziei românești: Mihai Eminescu.

Tudor Arghezi e legendă și mit și-n necuprinsul geniului său se frămîntă și se zbuciumă mulțimea unui popor pus în această mare de vijelii dintre Dunăre și Carpați.

Cîntecele Maestrului, izvorîte la Mărțișor și revărsîndu-se ca dintr-o cumpănă a apelor pe toate versantele țării și dincolo de fruntarile ei, poartă în ele, năvalnic, acel, aproape nepămîntean, dor dur și ne cheamă sub ploi de lumină sau acolo unde toamna — vai cum doare și cum plînge-n suflet toamna care niciodată nu fu mai frumoasă! — se adună-n blăni de rășină, sub sprînceană de munte și între codrii Voronețului și ai Dragomirnei unde, la ceas de seară, clopotele se bat în dungă și vibrațiile fantastice trec în brazi și mai departe într-o vioară, cioplită să se dăruiască lumii.

Drumuri lungi, tăcute și subțiri, poteci rupte în stîncă de var și iubite de cerbi, cărări din margine de sat povîrnite de zăpezi, drumuri ale țării mele așternute cu umbră și pierdute în brinele albastre ale depărtării — pasul nostru pluteşte prin pîcla ireală ce vă învăluie, mînat mereu și de dorul turnat în noi de pana lui Tudor Arghezi.

Îndrăznesc, Maestre, să fiu mijlocitorul urărilor de viață lungă și de sănătate ce vi le dăruie fără șovăire și ocol întinsa generație de sportivi a României, cu toții copleșiți și uimiți de miracolul închis în paginile Dumneavoastră.

Fănuș NEAGU

POET NAȚIONAL

(Urmare din pag. 1)

aplice principiul coexistenței pașnice în sînul unei literaturi naționale, în care făclia a trecut, cu străluciri de intensitate variabilă, dar niciodată stinsă, de la Alecsandri la Eminescu, de la Eminescu la Coșbuc, de la Coșbuc la Goga și de la Goga la Arghezi. Dacă la Coșbuc și la Goga, produse ale Ardealului robit, dar culturalicește recuperat înainte de a fi reîncorporat statal calitatea de poet național a putut fi, ca la Alecsandri, programatică, aceeași însușire, la Arghezi, ca și la Eminescu, este înscrisă în filigran multă vreme, înainte de a se contura cu precizie, prin opere de răsunet ca **1907**.

În romanul său autobiografic, **La răspîntie de veac**, Gala Galaction, evocînd grupul de prieteni de la Sfîntul Sava și prelungindu-i solidaritatea și pe băncile Universității, a reținut și cîteva din versurile lui Ion Theo, de care T. Arghezi n-a mai vrut să-și amintească și a reprodus pe cele mai caracteristice:

„De toate cîte sînt mi-e dor"
Și dorul tremură în mine...".

Cuprinderea largă a liricei lui Arghezi, mai ales în faza ei neoromantică, de la **Liga Ortodoxă** (1896) la **Linia dreaptă** (1904), pornea poate din nevoia firească de expansiune a vechiului nostru **dor**, la tot universul sensibil și la toate civilizațiile trecute, alături de aceea contemporană, cît mai resimțită. O expansiune nu neaventuroasă uneori, ca în ciclul Liei, cu reminiscențe baudelairiene și rollinatești, dar și similară celei eminesciene, în evocarea unui exotic Egipt și a Romei imperiale, de iz macedonskian! Arghezi n-a început ca Eminescu, ca să se lase călăuzit de vechiul spirit patriotic de la Sfîntul Sava, încă persistent după trei sferturi de veac de la îndreptările lui Lazăr și ale lui Eliad. Duhul modernist al cenaclelor prezidate de Al. Macedonski și de Al. Bogdan-Pitești, spiritul de la **Literatorul** intermitent și de la vremelnica **Ileana**, prin care a trecut și exotica arătare a lui Sar Péladan, decisivă în orientarea spirituală a lui Gala Galaction, la care s-a adăugat anarhismul cuceritor al periodicului **l'Assiette au beurre** cu ilustrații colorate în plină pagină și cu legende dinamitarde, aruncînd în aer șubrezitele tronuri, armata și celelalte instituții opresive ale burgheziei, toate acestea au precedat la Arghezi afirmarea netă a fibrei naționale. Ea n-a întîrziat să i se desluşească poetului în nostalgiile de expatriat, între zările helvetice ospitaliere tuturor refractarilor sociali și în deosebi revoluționarilor ruși, în frunte cu Lenin. Acolo, în Elveția, a scris Arghezi **Inscripția pe o casă de țară** în stil românesc, suprimînd o clipă distanța de cîteva mii de kilometri și regăsindu-și imaginar căminul de acasă. Iar cu puțin înainte de intrarea noastră în primul război mondial, poetului îi este dat să ofere cu **Belșug** întîia sa imagine a țăranului muncitor, ridicat la simbol, într-o neuitată icoană de apoteoză, prelungindu-și aratul și semănatul „...pînă ce, rotund / Luna-și așază globul pe moșie", dar mai ales să-și găsească în această poemă, una dintre capodoperile lui, însuși tonul său personal, timbrul poetic propriu. Cine spune vers arghezian, acela se referă nu la acea fluiditate muzicală, de sprintene sau lente eșarfe, din **Agate negre**, ci la versul dur, colțuros, săpat în piatră sau în metal rezistent, întocmai ca grupul statuar din **Belșug**, care par, el de bronz și vitele-i de piatră".

Evoluția versului arghezian s-a efectuat într-o durată neobișnuit de generoasă, care a ținut așadar două decenii, de la armoniile imitative ale versurilor din **Liga ortodoxă**, pînă la epocalul **Belșug** care coincide cu maturizarea expresiei și cu descoperirea orizontului nostru național. Sortit longevității și parcă presimțindu-o, poetul nu s-a grăbit să inunde piața cu versuri și să-și adune plachetă cu plachetă versurile, ca alții care ajungeau într-un timp record, la cea de a opta, la **Octava**. Ca și marele pictor G. Petrașcu, cu care poate fi pînă la un punct asemănat, prin forța și materialitatea pastei verbale, necontenit frămîntată. Arghezi s-a realizat în formulă proprie, fără grabă. N-a cunoscut nici febra publicitară a majorității poeților din generația sa, nici dorinta de a se vedea strîns de june în volum. La data apariției **Cuvintelor potrivite** (1927), totaliza peste treizeci de ani de publicistică și atingea vîrsta de 47 de ani, la care poetul român din ajun, dacă învinsese vitregiile vremilor și mai trăia, înțelegea să înceapă a gusta din viață și să se autopensioneze. Întîiul din „splendida generație", cum își spuneau alții, Tudor Arghezi și-a pus primul volum sub egida unui poem preliminar foarte semnificativ intitulat **Testament** (atunci surprinzător prin profesia de credință, astăzi familiar tuturor vîrstelor, aș zice, tuturor cunoscătorilor de limbă românească, ba chiar și tuturor iubitorilor de poezie care l-au citit tradus, în mai multe limbi, în ultimul deceniu). O poemă ca **Testament** nu mai trebuie interpretată așadar, presupusă fiind ca unanim cunoscută, **Urbi et orbi**. Mesajul ei național este acela al unui fiu de țăran din Gorj, care și-a schimbat „sapa-n condei și brazda-n călimară", care și-a sublimat suferințele și urile milenare în cîntec, la auzul căruia, frenetic. „...a jucat / stăpînul, ca un țap înjunghiat", în timp ce, înlănțuită muzical,

„Întinsă leneșă pe canapea
Domnița suferă în cartea mea".

Este inutil să scotocim mai departe toate semnificațiile marei poeme. În alte poezii, ca **Întoarcere în țărină**, vechiul poet simbolist afirmase tot atît de răspicat părăsirea vechilor idoli („zei străini, frumoși în templul lor" și numai acolo) și sentimentul plenar al regăsirii acelor „raiuri fericite" de acasă, al „turlei părăsite" și al „bisericii sărace dintr-un sat". Totodată, el simte „sculate aripi de cocor", din noua sete de a cuprinde totalitatea zărilor țării. Suflet structurat dual, de continue sfîșieri lăuntrice, de puternice contradicții interioare, de impresionantă febricitație, genialul poet își descoperă însă, în **Arheologie**, acea facultate specifică poeților naționali, de a-și aduce aminte de „un trecut ce mi-e necunoscut", de a recunoaște în sufletul său acele „sfinte osemINte" ale veacurilor apuse și de a surprinde în sine „un murmur neîntrerupt de epitafe", sau de a auzi, printr-un suprasimț, „țărîna doar a vocilor străbune, / cum se desface, cum s-a desfăcut". Ca vechiului **poeta vates** „într-o furtună mare", poetului național „și-arată veacurile temelia" iar el își desluşeşte singur misiunea, de a priveghia „pe ultima lor treaptă".

Un mare poet național se definește substanțial prin nesfîrșita sa capacitate de a exprima esența sufletului popular. Arghezi și-a simțit această vocație neîntrerupt, dar s-a hotărît să o exprime desluşit tocmai în anii războiului antifascist, într-un ciclu de poeme de rezistență, iar apoi, în viziunile halucinante ale județului de baștină, bîntuit de foamete (**Într-un județ, în satele și văile. Da e lung, Drumu-i lung, De la Jil, În drum**) ca și ale marilor bombardamente aeriene din 1944, în ciclul **1907** și în altele. Răscrucea istorică a celui de al doilea război mondial a fost prilejul decisiv de transformare a lui Arghezi într-un poet luptător pentru pace și socialism. Noului psalmist din **Cuvinte potrivite** și din **Una sută și una de poeme** se substituie mesajul prometeic din **Cintare omului.**

Nu se poate înțelege însă complet specificul fenomenului național în poezia (ca și în proza lui Arghezi) fără contribuția sa covîrșitoare de filolog și de artist, care și-a propus, ca și Eminescu, să toarne limba noastră în noi tipare, revendicîndu-și și el toate libertățile și licențele care le-au fost reproșate amîndurora de unii dintre contemporani. Metaforele argheziene, contemporane cu imagismul delirant al modernismului extremist, sînt și ele uneori în serie; ele poartă însă pecetea clasică a unui artist care închide în fiecare o experiență morală și o semnificație limpede. În monologul interior pe alocuri ironic, din **Dor dur**, poetul, punîndu-și „gîndul pe atlazuri", înțelege a da limbajului scumpe transfigurări, ungîndu-și „rănile cu-argint", sau alintîndu-se „cu zări ce mint", vrea să ducă mai departe acelaşi proces de înfrumusețare a universului cu visul său interior, iar cînd își face „cugetul hotar / Între înger și măgar", el își traduce disciplina de candoare, de naivitate, prin care poetul, apropiindu-se de structura copilului, își regăsește facultatea de a descoperi cu ochi proaspeți lumea și de a se minuna de toate aspectele ei miraculoase. În limba și în figurația poetică, experiența argheziană, de altfel mai radicală în proză decît în versuri, prin marea ei încărcătură afectivă și pasională, a știut să învingă riscurile ermetismului, în natura lui, pur cerebral. Arghezi a iubit nu numai încîntătorul pelsaj al Patriei, în nesfîrșita-i varietate, dar și vestigiile trecutului ei, ca vasul protoistoric, mărturie de perenitatea clipei, spînzurătorile lui Vlad Țepeș, (după care tînjea și Eminescu), voevodul „gînditor" și drept, măsurînd calitatea și înălțimea instrumentului de tortură după cîntul boleresc al fiecărui osîndit, bisericuța din gropile mahalalei, cu pisanie domnească, în fața căreia olteanul lasă cobilița jos ca să se reculeagă, steagul țării, „crimpeiul de mătase", rămas viu „din viscol, uragane și furtuni". Apoi omul acestui pămînt, omul simplu, plugarul prelungindu-și munca pînă în noapte, sub straja lunii, „blîndul din sat", nelătrat de Grivei, simbolicul **Ion Ion**, victimă a sistemului penitenciar din trecut, înfierat în **Flori de mucigai** și în **Poarta neagră**, potcovarii în lumina fantastică a atelierului, părînd „de la brîu la scule de zece ori mai mari", sătr cu „regele Burtea", dar și cu florile ei arzătoare, Rada, dănțuitoarea, și Tinca, florăreasa, cu replica ei pură din **Lina**, cu „legiunea străină" a muncitorilor din fabrica de zahăr de la Chitila, la sfîrșitul secolului trecut, cu variatul ei insectar uman, pînă la mai recentul Luigi, zidarul, din **Gravură veche (Frunze, 1961)**, „purtat pe sus de meșterii zidari". Scriind, în același ciclu, o **Natură moartă**, marele poet național își compara dramatismul interior cu înseși reliefurile variate ale solului Patriei:

„Zăresc în mine șesuri și temelii de munți
Cu ceruri printre piseuri și rîuri pe sub punți,
Ca pe pămînt, întocmai ca pe pămînt, din care
Ieșiți cu o mihnire, trăind ca o-ntrebare".

Cu această sintetică autodefinire se cuvine să încheiem acest prea lung articol omagial, neîncăpător pentru a ridica harta morală a sufletului nostru etnic, așa cum se reflectă în opera marelui ei poet național, nesecat în izvoarele sale de inspirație și în verva-i creatoare, la vîrsta patriarhilor.

„INSCRIPȚII"-LE ARGHEZIENE

(Urmare din pag. 1)

Cele ce nu se pricep — și cu tot ușorul lor timbru epigramatic, alta e zarea pe care aceste două distihuri o deschid și cu totul alta problema ce ridică. În fond, ne aflăm în fața a două boabe de smirnă, din multele pe care Tudor Arghezi le-a ars în stihurile sale, la picioarele acelei făpturi insesizabile, după care a însetat o viață, acest ex-ierodiacon Iakint al bisericii ortodoxe. Este Tudor Arghezi un poet religios? Numeroase pasagii din opera sa poetică par să ateste că îndoielile lui nu sînt ale unui iconoclast, necum ale unui ateu. *Singuri acum în marea ta poveste / Rămîi cu tine să mă mai măsor / Fără să vreau să ies biruitor / Vreau să te pipăi și să urlu: Este!* — alterna între certitudine și îndoială „într-unul din psalmii „Cuvintelor potrivite", căruia, la distanță de patru decenii îi răspunde o pagină de mare umilință din ciclul „Printre psalmi", mai corect, ultima din cele douăzeci și cinci de rugăciuni ale revelatorului ciclu, despre care cele cîteva rînduri spicuite, de la început, de la mijloc și de la sfîrșit pot, totuși, da o idee aproximativă: *„Viața mea trece către veac, și nu a fost zi în care să nu mă gîndesc pentru tine și să nu mă lepăd de chipul făcut ție de oameni (....) zi de zi și ceas de ceas m-am gîndit pe tăcute și m-am întristat. Nimeni nu a crezut că suferința mea venea de unde nînge teiul de zăpadă și că era o suferință de nemărginit (....) Îmi lipsea acel Dumnezeu care nu era nici în cărți nici în biserici și pe lîngă care au trecut oamenii și nu l-au văzut. Pe acela l-am văzut după ce s-au stins vara fierbinte și toamna frumoasă peste mine de cinci zeci de ori. Eu am crezut că nu te voi mai afla și-mi pusesem uneltele deoparte (.....) Vreau să știe toată lumea că m-am împăcat cu cel pe care nu l-am cunoscut, și de aci înainte sîntem în loc de unul mai mulți, căci Domnul este cît o sută și cît o mie. M-am ajuns și m-am biruit. Veniți, rele și primejdii, valvîrtej peste mine: voi nu mai aveți nici o puternicie. De unele voi zîmbi, de altele în hohote voi rîde.* (*Scrieri*, vol. 6, 1964, pag. 192—193). Dar la rînduri cum sînt cele citate se adaugă destule altele care aparținînd *tăgadei*, pun sub semnul îndoielii o astfel de certitudine. E de ajuns să ne referim la poemul *Cîntare Omului*, răzvrătire împotriva ideii divinității sau la *Psalmul* din 1959 care mărturisea: *Oriunde-ți pipăi pragul, cu șoapta tristei rugi / Dau numai de belciuge, cu lacăte și drugi] / Înverșunat de piedici, să le sfărîm îmi vine; / Dar trebuie,-mi dau seama, să-ncep de-abia cu tine.*

Dincolo însă de inscripțiile acestea sintetice, reduse la un distih, cum au fost cele de natură religioasă, epigramatică sau madrigalescă, majoritatea inscripțiilor argheziene sînt poeme de compoziție, construite pe mai multe planuri, de variate teme, în care tîlcul e sădit, uneori, la adîncimi apreciabile, sau aforismul poate fi cules de pe orice ramură. Multe din inscripții proclamă norme de conduită morală, îndemnuri și sfaturi și amintesc nu odată de versetele Eclesiastului sau Proverbelor lui Solomon. De pildă, iată cum sună „Inscripție pe o ușă": *Cînd pleci să te însoțească piaza bună / Ca un inel sticlind în dreapta ta / Nu șovăi, nu te-ndoi, nu te-ntrista, / Purcede drept și biruie-n furtună / / Cînd vii, pășește slobod, rîzi și cîntă. / Necazul tău îl uită-ntreg pe prag / Căci neamul trebuie să-ți fie drag / Și casa ta să-ți fie zilnic sfîntă.* Sînt tot atîtea comandamente, pe care o interpuncție le gravează în memorie ca pe o tablă a legii, de aramă, așa cum par și versetele amintite din Biblie. Acea Biblie, căreia Tudor Arghezi i-a închinat atîtea veghi, care i-a fost carte de căpătîi și pe a cărei doască fixată-n paftale de aur săpa una din cele mai frumoase inscripții: *„O sută de veacuri cusute-n cotoare, / Aduc mărturie și semn cunoscut / Că oameni, în vremuri, aleși, te-au văzut / Întreg, în odăjdii de brumă și soare.* Or, în această Biblie, și anume în cea de a 5-a pericopă din Proverbele lui Solomon (mă refer la tălmăcirea pe care Gala Galaction, în colaborare cu părintele Vasile Radu au dat-o) se vorbește despre „viață fără prihană. Stăpînirea de sine", și versetele 15 și 16 recomandă: „Bea apă din puțul tău și din ceea ce curge din fîntîna ta; oare izvoarele tale trebuie să curgă afară și pîraiele tale de apă în piețele cele mari?" — și-n aceste imagini, în care ne place să vedem reflectat mai mult de un stih din inscripția de mai sus (*Neamul trebuie să-ți fie drag / Și casa ta să-ți fie zilnic sfîntă*) și care par atît de enigmatice la prima vedere, se lămuresc două pericope mai departe, a 7-a cu tema: „înțelepciunea ne păstrează viața fără de prihană", și ale cărei versete (6—27) intercalează admirabilul episod al unui tînăr, ademenit de o femeie străină, ce „ca un bou la junghiere și ca un cerb la prinzătoare zorește", și care cade sub săgețile ispitei. Deoarece „casa ei este calea spre șeol, cale care duce în sălașurile Morții". Și pentru a adăoga o sugestie mai mult acestor apropieri biblice, iată două din cele trei strofe ale „Inscripției de bărbat": *Fă-ți datoria pînă-n capăt, bine. / Sînt datorii și țelul și povara / Fie că mingi omul, fie-că-i aperi țara / Și-așteaptă ceasul tău. Că vine!* (...) *Ai luat de jos poveri. Ți se cuvine / Și te mai cere una... Nu-i nimic. E grea / Ți-e circa plină, ia-o și pe ea / Și-așteaptă-ți și sfîrșitul cu fruntea sus. Că vine!.* „Deșertăciunea strădaniei omenești. Omul este sub stăpînirea vremii și a întîmplărilor, supus morții..." enunță cea de a treia pericopă a Eclesiastului, și continuă: „Orice lucru are clipa lui prielnică și este vreme pentru toate îndeletnicirile de sub cer; vreme este să te naști și vreme este să mori; vreme este să sădești și vreme să smulgi ceea ce ai sădit; vreme este să ucizi și vreme este să tămăduiești; vreme este să dărîmi și vreme să zidești; vreme este să plîngi și vreme să rîzi; vreme este să jelești și vreme să dănțuești" etc.

A limita totuși inscripțiile argheziene sau, mai curînd, a favoriza impresia că ele aparțin poeziei gnomice ar fi o eroare. Poetul atîtor spectacole somptuoase cîte a desfășurat prin fața ochilor noștri, fie că le-a smuls cerului sau amintirii, fie că le-a descifrat în florile de mucigai, ale temniței sau în reflexele de rubin ale răscoalelor, fie că le-a murmurat, ca pe tot atîtea cîntece de leagăn, pentru adormit copiii sau le-a meditat în cutezătoarele imagini din a sa „Cîntare omului", nu se putea lăsa neispitit și-n această aparent rigidă poezie a inscripțiilor, de răzvrătitul demon al fantaziei. De aici, o poemă ca aceea din „Inscripție pe paravan", cu peisajul ei, vrăjit, care atîta ar fi încîntat pe Macedonski și cu finalul ei dulce-amar ca o cupă de cucută îndulcită: *Și ca toamna înfierbîntată / Părea sufletul în noi / Scumpă care-ai pus altoi / Gura pe durerea toată / Căci în parc, pe trepte, jos / Scoate dintr-un pai subțire / Pan, ajuns de amintire / Cîntecul lui mincinos.* Și tot de aici și minunata „Inscripție pe un portret", una din cele mai hieratice, dar și mai hieroglifice, biograficeşte, vorbind, dintre piesele lirismului arghezian: *...Făptură vrăjitoare și duioasă / Nu te-am oprit s-aștepți și să suspini / Ci te-am lăsat să-l încîlcești în spini, / Fuiorul vieții tale de mătasă / Mi-am stăpînit pornirea idolatră / Cu o voință crîncenă și rece, / Căci somnul tău nu trebue să-nnece / Sufletul meu de piscuri mari de piatră.*

„Vreme este să iubești și vreme să urăști. Este vreme de război și vreme de pace este", spunea Eclesiastul, în înțelepciunea sa și e tot ce putem repeta față cu cea mai enigmatică și mai tulburătoare orchidee de tropice a „inscripțiilor" argheziene.

cronica literară

*

TUDOR ARGHEZI

SILABE

SILABE

Citind Silabe rămîi surprins de, am spune, permanența... divergențelor care nutrește lirismul arghezian, chiar la o vîrstă și după o experiență ce recomandă, în chip obișnuit, ataraxia și seninătatea melancolică. Motivele poeziei, marile ei teme rămîn, îți dai seama, deschise, neîmplinite într-un punct de sus; ele sînt, de aceea reluate cu o dîrză fervoare și asociate unor atitudini morale și spirituale ce nu odată se contrazic fără a se anula. Arghezi realizează, astfel, o mitologie poetică singulară, izvorîtă din adîncimile eului moral, o mitologie a perspectivelor interioare, amețitoare, pe care timpul nu le nivelează, ci numai, rareori, le convertește. O asemenea viziune poetică se realizează mai puțin în cadre exterioare; ea se organizează din gesturi morale, din variatele apetituri ale spiritului, din dispozițiile unui eu poetic ce cunoaște voluptatea presimțirilor și elanurile aprige ale căutării.

Structura faustiană a sensibilității lui Arghezi este numai în parte adevărată. Oscilația spiritului său e mai ales între îndoială și contemplația îndoielii, între o experiență sugerată în toate fazele realizării sale și observarea lucidă a ineficacității ei pe plan spiritual. Am considera, de aceea, dominantă în lirica de reflecție a lui Arghezi, voluptatea așteptării, plăcerea dureroasă de a întîrzia revelația, energia pe care o pune în a străpunge liniile de demarcație între regnuri și planuri, în a proiecta terestritatea în transcendent și a asocia, pe baza unei poetici aparte, suavul cu trivialul, tragicul cu grotescul. „Individualism, energetism și optimism" — zicea, în 1937, Lovinescu. „Sentimentul de oscilare materială între două lumi cu densități deosebite, de osmoză între spiritual și material", descifra G. Călinescu. După o epocă de experiențe și înnoire de valori spirituale, constați că subiectele de meditație ale poezici lui Arghezi au rămas în esență acelcași și că numai unghiul de observație e, uneori, altul. Adesea atitudinea morală e diferențiată, dar nu într-atît încît să nu poți înțelege că în zonele cele mai liniștite ale sensibilității argheziene, o celulă e în tot momentul rebelă, producătoare de mari neliniști.

Ca și Cadențe, volumul Silabe — împlinește imaginea liricii lui Arghezi pe trei planuri: al versurilor patriotice și familiale, al poeziei de meditație și al celei gnomice. Mama țară, Cucul, Oltenească etc. reiau cu o expresie alegorică dar directă, teme tradiționale ale poeziei române. Sentimentul patriotic se traduce direct în Mama țară, într-o tonalitate, întîlnită la vechii noștri lirici mesianici. Ca și la Goga, patria e un eden cu o natură fabuloasă. Piersicile sînt cît „dovlecii", spicul grîului „cît cocoșii", în ape cresc crapi „cît berbecii". Să se observe că sistemul de referințe poetice e, aici, tipic popular. Deliberat, Arghezi adoptă o metrică simplă și un tip de comparație naiv poetică, introducînd numai, în stilul său caracteristic, sugestia împlinirii lumii vegetale prin complicitatea astrelor. Luna, rece, distantă la romantici, e, acum, „caldă", cu un rol agricol important: ajută la realizarea elixirelor vegetale. Stelele îndepărtate participă la procesul colosal de germinație a bobului. Accentele de savantă naivitate le descoperim și în Cucul și Oltenească, prima — o replică, s-ar părea, la Bălcescu murind, cea de a doua, o orgolioasă și o jovială exaltare a ceea ce Ralea numea, odată, „spiritul pandur". Descendența autorului Blestemelor din lumea aspră a Gorjului a fost în repetate rînduri afirmată. Ea a devenit, chiar, prin reluări succesive, un motiv poetic, ce se asociază cu sentimentul unei nobleți țărănești. Insignele acestei orgolioase demnități rurale le descifrăm și în Oltenească, compusă în formula unui cîntec de leagăn și a unei hore.

Trecerea din această zonă de sentimente spre universul familial se face fără dificultate. Mulțămită, celebrează, cu o metaforă nouă, pe juna Rodică a lui Alecsandri. „Fata doniițelor pline", e, dacă luăm alegoria în sensul ei mai limitat, tînăra voioasă ce împarte apă semănătorilor. La Arghezi portretul ei sugerează suplețea căprioarei (figurație poetică tot de tip popular!).

Cu Fata din dafini (să se rețină frecvența imagisticii tradiționale!) intrăm în universul casnic și în bucolica argheziană. Poemul citat e, într-un fel, un alt Cîntec de adormit Mițura, izvorît din sentimentul unei duioase paternități și a solidarității franciscane cu lumea măruntă. Posibilitatea unei despărțiri pune deodată, cu gravitate, problema soartei viețuitoarelor mici, a cărților de stihuri și povești, ce au fermecat vîrsta copilăriei: prilej de a evoca, încă o dată, „pisoiașul culcat într-un tîrlig", cățelul friguros, florile firave, elementele, adică, ale bucoficii lui Arghezi. De ziua ta celebrează, tot așa, lumea diafană a florilor și gesturile familiare. Floarea e la Arghezi, ca și la Anghel, un univers al purității, ce are nevoie de afecțiunea umană. Petalele căzute, ca niște lacrimi, sugerează o agonie lentă și o violenie a morții ,consemnată cu dureroasă ironie: „Vezi, cel puțin de astă dată / Moartea se face fragedă și delicată."

Alte versuri (La mulți ani, Colindet), sînt, în fapt, voioase firitisiri de anul nou, făcute în stilul poeziei populare. Procedeul simplu și străvechi de a căuta pentru virtuțile umane, analogii în lumea vegetală, Arghezi îl înnobilează poetic și îl înnoiește prin comparația inedită.

O mai mare extindere și rezonanțe lirice mai adînci au, în Silabe, poeziile din constelația psalmilor. Cale frîntă, Sufletească, Pe un prag, Ora răzlețită, Psalm, Așteaptă, Cantilenă, etc. sînt versuri de reflecție etică și filosofică. Permanența motivelor lirice la Arghezi, poate fi dedusă, cu mai mare ușurință, aici. Ceea ce părea, mai înainte, închis, soluționat, se afirmă acum cu o vigoare sporită. Sufletul e, vorba unui poet, sub sănii, rănile cicatrizate sîngerează din nou, neliniștile se lasă ca niște cețuri grele.

Senzația acută de extincție, de intrare lentă în haos, rămîne, în aceste versuri, dominantă. Imaginile care o traduc împlinesc, împreună cu altele din poemele anterioare o — am putea zice — mitologie estetică a neliniștii și presimțirii morții. Cum se putea observa și în Frunze, Poeme noi, Cadențe, poetul nu primește cu plăcere condiția limitării în timp a destinului uman. Pe lîngă operația de exorcizare (semnalată în poemele din Cadențe) o dovadă, în acest sens, mi se pare chiar deplasarea motivului morții pe plan estetic. De aici impresia de contemplație a procesului de extincție și de tratare, aproape pur literară, a lui. Cale frîntă ne întoarce la energia îndoielii și la presimțirea haosului din mai vechii psalmi. Și aici făptura omenească apare ca o alcătuire fragilă, de fum, blestemată să lupte cu stihiile și să străbată, în căutarea unui capăt de lumină, reliefuri de stînci și rîpi. O față a mitologiei estetice de care aminteam se luminează în astfel de versuri, pornite din contemplarea unui aspru destin și a unei neîmpăcate singurități: „Mi-e tras cu tibișirul prin rîpi și stînci un drum/ M-am încrezut într'însa supus ca de-o menire, / Dar vîscolul și vîntul drumeacul mi l-au șters, / Și m-am simțit mai singur, străin în omenire, / Ca o catapeteasmă, în drum de univers]/ Uitat între pămînturi și ceruri, în strîmtoare, / Nu mai știam cunoaște nici calea nici solia / Și-am doborît cu pumnii și umerii stihia".

Din punct de vedere estetic figurația poetică e, aici, hotărîtoare. Ideea expusă și în altă parte, n-ar mai crea atîtea ecouri, ar răsuna ca o predică într-un templu gol, dacă mecanismele metaforei nu i-ar da vigoarea necesară. Sugestia de dezolare, de pustiu, e, tot așa, realizată printr-o imagistică surprinzătoare, în Sufletească. O imagine (sufletul ca o încăpere goală) e urmărită în toate implicațiile ei și poemul se construiește, ca o piramidă cu vîrful în jos, prin reluările și derivațiile unei sugestii inițiale. Lăcașul gol al sufletului e fixat într-un peisaj de spini uscați și are turle în zadar cercetate. În clopotnița ceasul s-a oprit, semn al stagnării, al pierderii noțiunii de devenire. Limbile arată vremea „de-andăratelea" — Pe o tablă neagră e scris, apoi într-un colț, un vers neînțeles, parcă o formulă „cu semnul infinitului", indescifrabil. Imaginile, crescute, arborescent, traduc, în totalitatea lor, senzația de dezolare și eșec spiritual. Pe un prag fixează această atmosferă spiritualistă într-un cadru bucolic. „Cartea sfîntă", cu paginile de foc și semne tainice, e citită pe cîmp, în genunchi, „cu codrii în spate". Rugăciunea șoptită se armonizează cu cîntecul arborilor, iar ochii privesc la stelele aprinse, ca pe altare, în munții îndepărtați.

O vie senzație de gol, singurătate și agonie vegetală întîlnim în Ora răzlețită. Toate elementele poetice, crescute din tulpina unei imagini inițiale, contribuie la realizarea acestei sugestii. „Zarea stă grămadă", arborii goi se apleacă, lacul s-a pietrificat și, în afund, umbrele rămîn nemișcate. Copacii, în această viziune de crepuscul, par niște „giganți în ruină," morți în picioare, adică demn, cum au trăit. Totul a intrat în zona umbrei, a singurătății și a tăcerii. Astfel de poeme depășesc simpla sugestie morală, chiar dacă la început au avut-o. Ele se organizează (și prin aceasta se impun, în primul rînd, estetic!) ca viziuni poetice de sine stătătoare, fără implicații spiritualiste. În alte poeme, gesturile morale și oscilațiile spiritului sînt mai energic afirmate. Psalm, apărut înainte de Cuvinte potrivite și publicat acum în volum, participă la sugestia unui titanism moral, propriu liricii de meditație a lui Arghezi. E vorba de un titanism al îndoielii: imagine răsturnată a noțiunii romantice. Energia morală ce declanșează astfel de gesturi e pusă, mai întîi, în slujba negației și, după ce s-a exercitat în această direcție, resursele ei se organizează în a reface, din cioburi, o certitudine și o icoană.

Între atîtea imagini ale suferinței, Psalmul din Silabe o aduce pe aceea a lui Isus crucificat, părăsit într-un cîmp dezolant, cu corbi, spinării și bozii. Cerul (adică divinitatea) contemplă în liniște acest sacrificiu, niciun semn nu indică vreo reacție la chinurile omului. Neliniștea în privința destinului uman și sentimentul adînc de însingurare sînt, aici, mai puternice decît sugestia spiritualistă către care îndreaptă toate elementele figurației poetice extrase din viziunile bibliei. Iisus, „nemernic și singur", înconjurat de întuneric și tăcere, contemplînd, în agonie, un soare însîngerat, dă o imagine a sacrificiului inutil, a încercării zadarnice de a forța revelația. E un exemplu bun, de a vedea — prin contrast — cum violența dezamăgirii se diminuează în poemele mai noi ale lui Arghezi. Elocvent mi se pare, în acest sens, poemul Așteaptă. Și aici aflăm o viziune a extincției, a lunecării tuturor elementelor vieții spre zona umbrei („prin mîna umbrei să treacă lucrurile toate"), a neantului. Procesul acestei dislocări teribile e văzut, mai întîi, ca o degradare a planetei. Cîmpul se strînge în sul, ca o velință, „plugul nopții", tras de bivoli puternici, răstoarnă aşczările umane, o adormire pune stăpînire pe lucrurile firii, vec se revarsă pe șesuri, pe „tabla legii", rîndurile șterse (cu înțelesuri adînci) se luminează, iar urîtul, sol al acestei monstruoase eternități, cuprinde totul. E, în acest poem, ca în Apa și focul din Poeme noi, o viziune a stingerii universului. Sensul ei mai nou îl descoperim în finalul poemului. Liricul nu contemplă cu nepăsare satanică (atitudine tip romantică) moartea cosmosului, nu vrea să grăbească acest proces, ci, punînd o coardă, nouă, de durere, la vioară („să-și puie și durerea noastră o coardă nouă la vioară") vrea să strecoare „comoara vie" a existenței terestre, spre „ceruri mai nemuritoare". Altfel spus, el vrea să populeze neantul, să umple haosul de frumusețile pămîntului, să ducă, cu sine, în transcendent, imaginile acestei lumi. Cantilenă, Adiere sînt, cu același material liric, niște suave elegii. Ocolurile morții și însemnele ei trezesc o senzație copleșitoare de frig polar: „E frig în suflet, sufletu-i sărac / Și nu pot ști cu ce să-l mai îmbrac".

Poetul face gestul de a opri un destin fatal („Și-n cartea răsfoită capitolul se curmă. / Așteptați să i se-ntoarcă și foaia cea din urmă. / Nu! Pune peste carte o piatră, că o ține / Să nu se întoarcă alene de la sine"), deși, în altă parte (Decepție), are sentimentul că timpul alunecă pe lîngă el, de unde impresia de stranie întîrziere.

La aceiași categorie de poeme ce sondează zonele tulburi ale conștiinței, trebuie să integrăm și Scrisorile, cu senzația, nu ca la Eminescu de melancolie romantică, ci de îmbătrînire și de înnoptare: „S-a așternut peste condei o viață, / O noapte fără nici o dimineață".

De o egală forță imagistică sînt și poemele de reflecție morală, gnomice într-un sens mai elevat (Destine, 84, Singele, Miezul nopții etc.) Un simplu sfat („omul să-și muncească viața"), sau o observație privind atitudinea în dragoste capătă atributele nobile ale poeziei printr-o simplă, dar profundă traducere a lor în metafore. Să selectăm poemele Destine și Singele. Înțelesul comun al acestor versuri e că ființa umană, care are o vocație fundamentală pentru puritate, trebuie apărată, chiar dacă ea trebuie să se tîrască prin noroaiele vieții. Intenția e de a da imaginea destinului omenesc amenințat de vicii teribile. „Murdara pomenire" urmărește și în moarte pe cel ce a ignorat legile elementarei omenii. Tot ca pamflet sfîrșește și poemul Singele, început ca o celebrare a vieții pure, a miracolului creației și a frumuseții divine a omului. Cel ce nesocotește aceste rare avuții e, zice cu o colorată violență, Arghezi, un „neom"... „corcit / dintr-un strigoi zănatic, pribeag și chinuit".

Un poem mai straniu e Ritm chirilic. Regăsim aici, într-un anumit sens, accentele și demarcația morală și socială, din Caligula. Viziunea poemului e, oricum, diferită de a celorlalte și ai bănuiala că Ritm chirilic aparține altei epoci de creație.

O încheiere la aceste scurte analize nu poate duce decît la ideea că Silabele lui Tudor Arghezi participă, printr-o expresie surprinzător de nouă, la crearea unei mitologii poetice care își trage substanța din confruntarea dramatică: timp — individ.

Eugen SIMION

PROLOG DE DESCHIDERE A NOULUI TEATRU „COMOEDIA“

Ca s-arătăm, să zicem, că sîntem acuma la-nceput,
Permiteți, domni și doamne, întîi să vă salut.
(Scoate chivăra.)
E-n obicei, atuncea cînd legi o prietenie,
Să-ți fie la-ndemînă și-un fund de pălărie.
Pe-al meu îl scot cu cinste, zicîndu-vă : Bonsoir !
Cuvîntul nu-i prea neaoș și țin să o declar,
Ca mulțumiți o clipă, măcar, să fiți cu toții.
Și ca să-mpac și capra — scuzați ! — și patrioții,
Numaidecît salutu-l voi repeta pe șleau,
Căci salutată sala să fie-ntreagă vreau.
Pierrot va zice dară și este măgulit
Să vă salute iarăși cu : Bine ați venit !
(Surîs răsfățat și reverență prea mare.)
Cred c-am surîs cu artă și n-am greșit mișcarea,
Cu toate că m-ajută destul de rău spinarea.
Acum, că pălăria-mi lipsește, n-am ce face :
Pierrot mai niciodată nu știe să se-mbrace,
Și bănuiți că fracul și clacul de rigoare
Preferă să le poarte mai mult la-nmormîntare.
Aci vom fi mai veseli, și vă urez ca mine
Să faceți, dacă toate voiți să iasă bine.
Vedeți, de la tichie și pînă la picioare
Sînt alb de-ați crede poate că sînt vreun pui de floare.
Sînt alb cum e zăpada de mai, din liliac.
Ce trist aș sta pe scenă subt un joben, cu frac !

O lămurire-n treacăt va fi de datorie
Despre Pierrot, de vreme ce-așa îmi zice mie.
Ca să vorbesc în fraze mai universitare,
Am rugămintea totuș să dobîndesc iertare,
Pierrot e personagiu, un fel de fost student,
Și-n românește n-are cuvînt echivalent.
Am consultat hrisoave și dascăli în zadar.
Despre Pierrot nici urmă nu s-a găsit măcar.
Cu toate c-o slujește Pierrot destul de des,
Filologia noastră l-a șters, bine-nțeles.
Pierrot ! și totuș bietul vi-i cunoscut prea bine.
Ciți n-ați văzut în carne și oase pîn-la mine !
Se-ascunde pe cît poate, e drept, și rar în drum
Te-crucișezi cu dînsul purtînd așa costum.
(Il arată.)
Și mai cu seamă noaptea spre zori, prin Carnaval,
În cîte-o birjă strîmbă îl scoate de la bal.
Lui dedesubt, din suflet, i se cunoaște firea :
Cu cîntecul e una, și una cu iubirea.
E vechi în lumea noastră. Surprins întotdeauna
A fost ținînd cu znoave, pe cîte-o bancă, luna,
Și sărutîndu-i ochii, obrazul lui oval
A luat reflexul lunii-nghețat, ca de metal,
Și depărtarea bolții de-azur în ochii lui,
Pierduți în reverie, ca ochii de statui.
Visează, numai visul îl ține... Pruncii toți,
Nainte de-a fi oameni ca noi, n-au fost Pierroți ?
Pierrot este copilul întîrziat copil,
E cam ce-ar fi noiembre trezindu-se-n april.
Pribeagul care trece mereu din țară-n țară
Cu-o alăută-n spate, cu-o carte subsuoară,
În căutarea unui zadarnic Canaan,
Ca fluturii de vesel, ca dinții de golan.
Păzit de-o Providență ce-i mută pașii-ntr-una
Și-ndrăgostit de multe și toate-ntodeauna,
Pierrot străbate lumea c-un vis de-o lume nouă,
Anume cum să fie, din rouă — sau nerouă,
Cu lacuri — fără lacuri, cu flori — sau fără flori,
Să aibă noaptea stele și-n crengi privighetori,
Prea bine nici nu știe. De-ajuns e că dorește
De-această țară nouă ce-i fuge printre dește.
Dar cred că-întîi de toate țărîna-l cam dezgustă,
Că-i zvîrlă praf pe haina cusută ca o fustă
Și-i mîzgălește-atlazul, pe ploaia cu noroi,
Prin care-nnoată luciul pantofilor lui noi.

Ar mai dori, firește, cîmpii de porțelan,
Șosele zmălțuite, nori albi în filigran,
Cărări de majolică, bazinuri de cleștar,
Cu broaște japoneze la fund, de chihlimbar ;
Printre copaci de Saxa, jucînd cîte-o Tanagră,
Și numai umbrei dreptul i-ar da să fie neagră.
Un univers de ață, mătase și covoare,
Căldură nu prea multă, prea multă nici răcoare,
Ceva,-n sfîrșit, asemeni cu tot ce n-a mai fost.
Pierrot se poate zice că n-are gust prea prost.
Ras peste tot, cu barbă sau numai cu mustață,
Pierrot să fie-odată om nu se mai învață.
Se mai întîmplă și-asta, tot încercînd himera,
Să-și strice cîteodată Pierrot și cariera,
Și-n loc să bată cîmpii pe jos, se suie sus...
(Un gest social.)
A ! cîte-ar fi aicea de descusut și spus !...
Dar să tăcem mai bine, să fim politicoși...
Și să vorbim ușure și-ncet, ca din galoși.
E hotărît un lucru : Pierrot e masculin,
Oricît ar fi la gleznă piciorul lui de fin.
(Scoate discret piciorul.)
Deci, cum e pretutindeni, de te lovești de el,
Acasă, pe trotuare, la teatru, la hotel,
La birt, în cafenele și chiar — mă rog ! — în sală,
Persoană cîteodată chiar guvernamentală,
Cum cîteodată umblă și-n sufletele noastre,
Cercînd să le descuie cu cheile albastre ;
Cui îi atingi ghitara, fără să știi, și sună
Cînd îți încape-n suflet un răsărit de lună.
Mi-am zis să-i facem, haide, un nume și la noi.
Și-l luai din franțuzește, cum l-am găsit...
Și-apoi
De este supărare,-l dăm Franței înnapoi.

Eu, ca Pierrot în versuri, mărturisesc, mi-e dragă
Visarea, și o caut să fie-a mea întreagă.
Ce frate bun e visul ! Ce lină-mbrățișare
Nu știe să ne-aducă o singură visare !
Ca să visez mai bine, am dat cu pudră fină,
Muindu-mi pămătufu-n argint și în lumină,
Căci vreau să-mi par un altul decît mă simt chiar mie...
(Surprins și dezmeticit.)
Dar ce tăcere mare-n parter și-n galerie !
Cum vă uitați la mine ! Și nu știți ce sfială
Mă prinde să nu-mi scape din buze vreo greșeală !
Pierrot din cale-afară-i de prost și de fricos,
Și-ndată-și lasă ochii, confuz și trist, în jos...
N-a fost atît de lesne s-ajungă-ntreg pe scenă.
Ce vremuri ! Ce-ntuneric ! Ce chinuri ! Ce ghehenă !
Abia-și ridică fruntea și el de la pămînt.
Ieri îl vedeati cum trece descult prin glod și vînt,
Tușind, în bluză albă, pribeag pe subt balcoane,
Pe cînd tîșnea o rază din lampă prin obloane.
Se înnopția cetatea, tăcea, — și el, afară !
Cel mai gingaș, săracul, și cel mai de ocară,
Străin în toată noaptea boltită sus senină,
Și roiuri depărtate de palidă lumină,
O noapte mai nainte de petrecut subt cer
Și urmărit cu sete de viscol și ger.
Aci-ncăperea-i caldă, duioasă fericire.
În fața casii-nchise... trecea-mbrăcat subțire,
Cu capul stup de cîntec, cu pîntecele gol,
Dînd caselor bogate, cu cobza lui, ocol.
Uitînd cîte o dată de foame, frig și ceață,
Aluneca prin crivăț tîrîș din gheață-n gheață.
Căta să se ascundă, dormea pe cîte-o scară,
Sau strîns, cu cobza-n brațe, pe cîte-o ulicioară
Cu lacrima-nghețată pe gene și sprîncene.

«Nu-i place să muncească. I-i greu și-i e a lene.
Cine-i trîndavul ăsta ?...» (pianul : Do... mi... fa... re... la... do...)
Și sigură fetița șoptea cîntînd : «Pierrot...»
Prinții spuneau : «Sfrijitul, nu-i bun nici să se bată».
Țăranii : «Nedestoinic la plug și la lopată».
Misitii : «Nu e-n stare măcar de misitie».
Profesorii : «E leneș ! E loc la pușcărie».
Fierarii : «Osenește de cum îi dai ciocanul».
Și-așa zicea și popa, și tot așa, băcanul.
În meșteșuguri multe Pierrot a încăput,
Dar pentru fiecare a fost nepriceput,
Căci numai să tot cînte și să tot joace știe...
Dar poți să faci dintr-astea, mă rog, o meserie ?

«Rușine ! Ce rușine ! Domnule director,
Mieluș-al meu dă semne că vrea să fie-actor.»
«Văzuși, spuneam eu bine, cucoană jupîniță,
Că Marioara noastră ajunge-n tîrg actriță.»
«Frumos talent mai are băiatul dumitale !»
«Mai lasă-l cu talentul. Mă rog, ceva parale...»
Pare c-aud și astăzi pe tata, fost copist,
Plîngîndu-se că fi-su, Pierrot, se face-artist.
Nefericitul tată ! cît nu aș da să-nvie,
Să vadă-acum ce curge din cobză și tichie !
Căci azi Pierrot stă bine,-n sfîrșit, și-i proprietar.
Pierrot e personagiu, un om cotat și rar.
De unde-l luau la goană, azi e poftit la masă,
Și automobilul l-așteaptă jos, să iasă.
Acuma perla fină din lacrima-nghețată
I-a lunecat din gene pe acul din cravată.
Pierrot voia s-ajungă-ntr-o zi și deputat,
Atît e-acum de mare, și sfînt și căutat.
Vai, unde-i tata ? unde-s mătușa și bădia
Cînd se deschide astăzi și Teatrul Comedia.

Dar să iertați că, fără să prind la timp de veste,
Mă depărtai, bag seama, de firul de poveste.
Unde-ajunsesem ?...
(Aruncă ochii speriați la sufleur... E neliniștit).
Nu știu !... Ba parcă mi se pare...
(Se gîndește.)
A, da !... Ba nu ! Ce-i asta ? Pierrot nu este-n stare
Să-și mai aducă-aminte de unde a uitat.
Văzuți ce-i visarea ?... Sînt foarte rușinat...
(Indignat.)
Ce-o fi făcînd sufleurul de sufl-așa de-ncet ?
(Pare că îl caută pe sufleur. Apoi spre loja teatrului):
Rog luați măsuri severe, colegi din comitet.
M-aș prinde că în vreme ce să mă-ncurc mă lasă,
S-a dus să-și sugă halba de bere la Terasă.
Cum s-a stricat, vai ! lumea, cucoane și boieri !
Cu neputință astăzi să mai găsiți sufleri.

Dar cum vă place teatrul ? Așa e că vă place ?
Nu e drăguț ?... Nu-i gingaș ?... Nu-i drăgălaș ?... Nu face ?
(Pauză).
Ce-o fi voind să zică și publicul, de tace ?
(Pauză mai mică.)
Pe domni să-i mai pricepem. Dar dumneavoastră, doamne ?
(Grav.)
Tăcerea generală mă face iar timid.
Cînd vin cu-atîta poftă cortina s-o deschid !
(Șiret.)
Poate-nțeleg... Desigur, și publicu-a-nțeles :
(Silabisind.)
Așa-i făcut prologul, cu-această întrebare.
De-ati fi răspuns din staluri, poate l-aș mai fi dres.
Cum pregătit cu versuri sînt de-orișice-ntîmplare...
Dar teatrul mie-mi place, nu pot să v-o ascund,
Vedeți că arhitectul, croindu-l cam rotund,
I-a dat sonoritate și-un aer de altar.
Răsună ca vioara. E mic cît un pahar.
Vom căuta ca-ntr-însul să nu cumva să-ncapă
Aceeaș băutură ca-n cele mari, cu apă...
Uitați-vă la teatru și spuneți-mi, vă rog,
De nu este întocmai cum zice la prolog.
Pereții-și țin auzul aproape de cortină —
Și cine oare are ureche-atît de fină ?
Din loji, apropiate cu-o șchioapă de parter,
Privirea nu mai cade pe staluri ca din cer.
Domnița de și-o pierde batista, pot să sară
Curtenii toți din staluri s-o prindă cînd scoboară
Și să i-o-ntoarcă-n lojă cu gestul legiuit.
«Vă mulțumesc» : Domnița. Curteanul : «Fericit».

Loji mici și mici fotolii și piese mici. Nimic
Nu-i mai înnalt de-atîta.
(Gest : o șchioapă. — Cu tristețe.)
Chiar eu așa-s de mic !
Și dacă nu mă credeți, uitați-vă acuși,
Că sala noastră-i plină de flori și de păpuși.
(A fixat o femeie mai frumoasă din sală.)
Da, teatru-i mic și intim, și pare ca o casă
Cu o stăpînă dulce-n fotoliul ei, frumoasă,
Zîmbind în evantalii de fulgi mărgăritare
Și-n fiecare șoaptă, discret, o sărutare.
Un amănunt îmi vine la rîndul lui de spus...
(Ridică mîna și ochii.)
Uitați-vă o clipă, vă rog, cu mine-n sus.
Tavanul plin de stele, cum îl vedeți că este,
Se ia din loc, se mută din loc, ca-ntr-o poveste.
Îmi pare rău că nu e cu-o toamnă mai puțin,
Ca să-nnoiesc minunea lui Hogea Nastratin.
Căci la un semn ce-aș face, cu mîna, doar o leacă,
Tavanul înțelege de semnul meu și pleacă.
La vară, — n-o să fie prea mult pînă la vară, —
Noi vom avea în teatru și stelele de-afară...
Și-or să răsune pînă în zările albastre,
Ca niște surle vaste, aplauzele noastre.
De-almintreli, să se știe : acustica-i vrăjită.
Să fie-o protestare oricît de potrivită
Și orice zgomot fie :-n aplauze se schimbă,
Aci nu se vorbește decît această limbă.
Noi înțelegem limba vorbită-n Parlament,
Acolo unde-atacul, și cel mai elocvent,
Se schimbă în ovații și-urale nesfîrșite
Dar de prisos aceste măsuri neprețuite.

Dar cabaretul nostru ? O, pentru cabaret
Găsește alte versuri, mai noi, domnul poet.
În cabaretul nostru... Eu n-am să spui nimic,
Rămîne pe-altă dată ce mă gîndeam să zic...

1911

Tudor ARGHEZI

FEBRUARIE 1965, ÎN REDACȚIA „GAZETEI LITERARE“

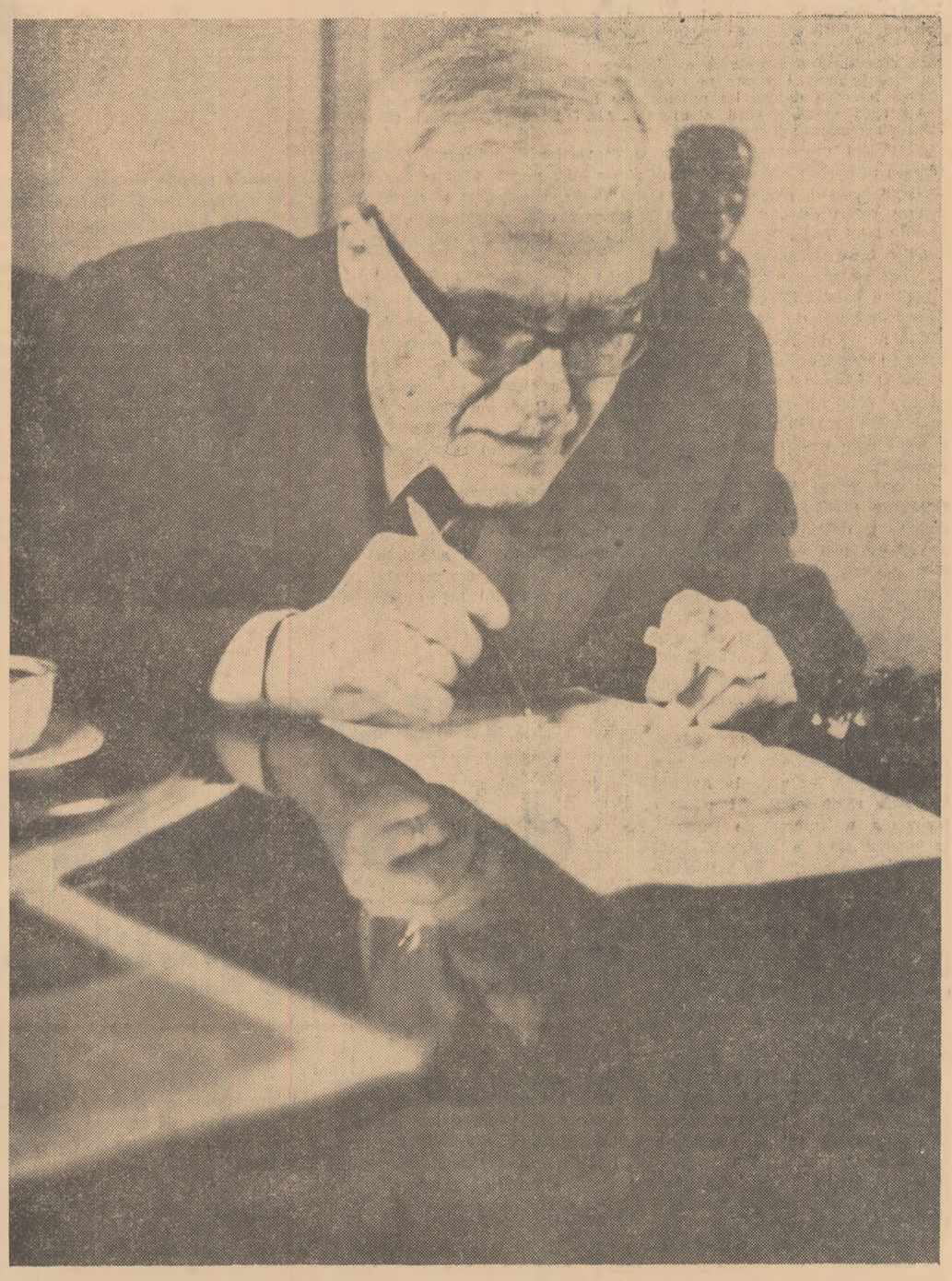

POET AL UNIVERSULUI MIC

De-a lungul bogatei sale cariere poetice, lui Tudor Arghezi i-a plăcut să privească deseori lumea cu binoclul întors. Încă din **Cuvinte potrivite** el descoperă frumusețea concentrată a microcosmosului ca pe o împărăție mirifică, înspre care, după aceea, a năzuit din ce în ce mai mult. Uimirea de a recunoaște aici universalul, cu anumite valențe sporite, a generat o poezie de suavități și gingășii profund specifică. Poetul care elaborase o adevărată estetică a urîtului în **Blesteme, în Flori de mucigai** și în **Icoane de lemn,** simțea în același timp necesitatea unei compensații spirituale, aspira cu toată ființa către o zonă de puritate și candoare. Așa cred că se explică preferința acută și crescîndă pentru infinitul mic, pentru lumea inocentă a naturii minuscule și a copilăriei. În opoziție cu universul imund, miesmatic, al bubelor și noroiului, se naște unul de nenufari, de scînteieri și arome, din care poetul, mimînd nu o dată zbengul și șotia copilărească, face un paradis de pitici, de gîze și animale mărunte, ca niște bibelouri și bijuterii. Reducția dimensiunilor situează această lume într-un peisaj liliputan, care nu poate fi evocat decît cu tehnica fină a tușului japonez și a filigranului. Poezia pare șoptită și jucată cu o dulceață alintătoare în glas, de caldă emoție paternă : „Doamne, fă-i bordei în soare / Într-un colț de țară veche, / Nu mai nalt decît o floare / Și îngust cît o ureche“. **(Cîntec de adormit Mițura cînd era mică).**

O asemenea locuință miniaturală e o jucărie grațioasă, dar ea reproduce la proporții infinitezimale, ca și picătura de rouă, microcosmosul. Absorbit de infinitul mic, poetul nu ignoră unitatea universului, ci o confirmă, constatînd că lumea gîzelor și a scarabeilor e condusă de aceleași legi ale naturii eterne, încă nedescifrate pe de-a-ntregul. Atitudinea e de minunare, ca în fața unui miracol ; „Un păianjen, ca un neg, / Umblă lung în șase peri, / Abia-l vezi și e întreg / Cu nevoi și cu dureri. / ... / Nu mă vede, nu mă are, / Nu mă știe de nimic. / De ce-oi fi atît de mare ? / De ce-i el atît de mic ?“ **(Seara).**

Oarecum disparate inițial, elementele viziunii microcosmice se încheagă pe deplin în culegerile de proze **Cartea cu jucării, Ce-ai cu mine, vîntule ?** și mai ales în **Cărticică de seară** care se deschide cu o veritabilă profesiune de credință a noii orientări poetice : „Vrui, cititorule, să-ți fac un dar, / O carte pentru buzunar, / O carte mică, o cărticică. / Din slove am ales micile / Și din înțelesuri, furnicile, / Am voit să umplu celule / Cu suflete de molecule“. **(Cuvînt).**

Poetul ar dori să intuiască viața în formele ei primare, imaculate, în infuzorii și cristale, să-i capteze și să-i transmită imaginea concentrată. El aspiră către imperceptibil, către descifrarea misterelor („Nimicul nepipăit să-l caut vrui, / Acela care tresare / Nici nu știu de unde și cum“), mulțumindu-se cu o victorie mică, parțială, dar care să-i răsplătească efortul și să-i ostoaie setea de frumos, de absolut și de puritate : „Măcar cîteva crimpeie, / Măcar o țandără de curcubee, / Măcar nițică scamă de zare, / Nițică nevinovăție, nițică depărtare“ **(Idem).**

E aici o „tînjire“ tipic argheziană, o dorință irezistibilă de evadare spirituală din contingent, de înlocuire a urîțeniei burgheze cu altceva, pe măsura esenței umane. Poetul își crează acum și o bogată terminologie diminutivală, care devine mai tîrziu manierismă, așa cum s-a observat, însă care dă o expresie bine individualizată intenției artistice. Melcul, de pildă, e văzut, în acest limbaj, ca o figurină delicată de porțelan : „Dintr-un fel de pămîntel / Pe care-l știe el / Și cu un fel de meșteșug / Și-a făcut un fel de belciug / Sfredelit, găurit, învîrtit — / Și s-a zidit / Pe un an / Într-un fel de pantof, dintr-un fel de porțelan“ **(Iarna blajină).**

Un miniaturist și un meșter bijutier, cum e autorul **Versurilor de seară** n-ar putea lucra fără materiale adecvate. De aceea, el e înconjurat de zmalțuri și sidefuri, de tușuri și vopsele, pe care le așterne pe pînză cu generozitatea unui colorist ca în **Parada.**

Asistăm în poezia infinitului mic a lui Arghezi la fastuoase parade ale brotăceilor, cărăbușilor și licuricilor, ce amintesc pe Eminescu din **Călin** și pe Coșbuc din **Nunta în codru.** Viziunea fabulistică încorporează agitația muncii, hărnicia albinelor și truda furnicii. E un amestec de zîmbet și gravitate, de irizări cromatice și mirezme tari, de spirit urban și datină țărănească străveche. Cîmpul mișună de vietățile parcă vrăjite de cîntecul greierilor care transmit macrocosmosului un mesaj melodic la unison dintre tulpini și ierburi: „O sută de greieri în cîmpie par o sută de mii de glasuri, care se frîng și se întind neîncetat, ca niște degete de sîrmă și cleștar, cu cîte zece falange, cutreierînd pe dîra cîrtițelor și printre tulpini. Metaniile de chihlimbar se deșiră și noaptea pare locuită și colindată de călugări mici, mii de călugări mici, care ziua stau în mînăstirile sobolilor, ridicate ca vîrful căciulii în căldura soarelui fierbinte“. **(Cartea cu jucării).**

Lumea acestui spațiu edenic privit cu ocheanul întors devine așa de organică pentru poet, încît pămîntul „se ghemuie ca un arici“. Însuși creatorul cultivă filozofia „puținului“, a „țăndării“ și a „crîmpeiului“, plăsmuindu-și făpturile parcă în glumă după măsura piticilor : „Ia o leacă, pune-o leacă / Face oameni și lumină / Din puțin scuipat cu tină“. **(A.B.E.C.E.).**

Momentul nașterii în natură reprezintă unul dintre cele mai semnificative ale întregii poezii argheziene. Infinitul mic se aureolează acum de harul germinației, care coboară în întunericul rimelor și al cîrtiței. „Fărîma“ încolțită, se umflă și zbucnește împlinindu-și menirea. Tabloul e de o plasticitate uimitoare : „Îmbrăcați în straie de iască / Sînt gata cartofii să nască. / S-au pregătit o iarnă, de soroc, / Cu cîrtițele la un loc, / Cu întunericul, cu coropișnița și rimele, / Au rămas grei ca mîțele, / Umflîndu-li-se țîțele“. **(Har)**

În viziunea lui Arghezi, microcosmosul simbolizează puritatea și candoarea naturală, care-i înseninează în permanență cerul sufletesc. Nicăieri nu este poetul mai catifelat și mai diafan, mai împăcat cu sine ca aici, unde crede a i se fi răscumpărat canonirea : „Fluturimea mă plătește / De dureri, împărătește. / Cine poate să-mi dărîme / Slava de peste fărîme? **(Parada)**

În mod firesc, el a inclus acestui univers pe copii, a căror inocență și gingășie îi apropie de natură. Dialogînd adesea cu ei, ca în **Cartea cu jucării,** Arghezi le imită gesturile și reacțiile, rostirea stîngace a cuvintelor, jocurile și strengăriile. El creează astfel o atmosferă mirifică de Liliput: „Din cioburile de porțelan ale azurului spart azi dimineață de ciocnetul soarelui în toartele lui, adun cu pensula unui fulg răsucit broboane de lumină. E o povestire mică, scrisă fără slove, pe un solz de pește și care trebuie citită cu ocheanul“. **(Cartea cu jucării).**

Desenul are mereu grație și delicatețe, vorba e spusă în doi peri, tatăl zbenguindu-se cu copiii : „Pe Mițu, mama a făcut-o din cocă și nuci, și pe tătuțu mi se pare că din cocă și mac, fiindcă are mustăți“ **(Idem).**

Poezia iernii e îmbrăcată în albori filigranate, subțiri ca firele de păianjen tremurătoare în văzduh : „Zăpada este industria în mare a fabricatului microscopic pentru care lucrează detaliat cu o mie de uzini de același tip și format. Din octombrie la mart, natura și-a rezervat singura îndeletnicire de a tăia firicele de hîrtie de cristal, de a fabrica milimetri, puncte albe, virgule și paranteze, pentru a dovedi omului variabil și trîndav că Alpii s-au născut dintr-o firimitură de făină“ **(Cartea cu jucării).**

Dulcețurile și aromele scrisului sînt și ele cîntate cu delicii de copil pofticios : „Tătucul s-a îngrijit să-ți facă dulceață, versuri de caise. El a învățat de la un pitic bătrîn, care în lipsă de zahăr, ia fructele și florile din pomi și de pe tulpină, le scoate miezurile cele mai mărunte și le stoarce, ca să le păstreze aroma și să le guste, ca și cum sînt vii, la citit...“ **(Ce-ai cu mine, vîntule ?)**

Infinitul mic e un termen al dialecticei argheziene și poetul se definește prin el o dată mai mult. Universul redus la cele mai mici dimensiuni polarizează o mare sete de puritate și de absolut, capacitatea artistului de a intui oriunde în realitate, universalul. Meditația și erotica, poezia bucolică și a germinației, imaginea picturală și simfonică, își au reflexele lor și aici, iar uneori chiar punctul de plecare. Dintr-o asemenea zonă se înalță, cu aripi albe, o bucurie a vieții făcută din gingășii și suavități. Arghezi e în **Versuri de seară,** în **Ce-ai cu mine, vîntule ?** și în **Cartea cu jucării** evocatorul unei lumi pe care nimeni pînă la el, cel puțin în literatura română, n-a mai cercetat-o cu atîta pasiune și afinitate lirică. E poetul uimit al gîndacilor de smalț și al melcilor de porțelan, al cartofilor înmuguriți și al copiilor, sau, parafrazîndu-l, poetul boabei și al fărîmei.

Al. SĂNDULESCU

ARGHEZIANA

AUTOEXIGENȚĂ

Tudor Arghezi este un strălucit exemplu și sub aspectul exigenței artistului față de sine însuși, față de propria sa operă. A scris necontenit, dar a așteptat cu o rară răbdare și modestie ca scrisul său să „se coacă“, șlefuind și perfecționînd cu migala și tenacitatea unui giuvaergiu.

După ce și-a publicat primele versuri în anii 1896—1898, în revistele *Liga ortodoxă, Revista modernă* și *Viața nouă,* absentează din publicistică timp de șase ani, pînă în 1904, cînd reapare în *Linia dreaptă* cu ciclul de poeme *Agate negre.* Deși se afirmă un poet de mare și autentic talent, își întrerupe iarăși activitatea publicistică, dăltuindu-și mai departe versurile în tăcere și solitudine.

În toamna anului 1908, ziarul *Viitorul* îi solicită colaborarea permanentă, considerîndu-l un tînăr scriitor de valoare, cu largi perspective. Tudor Arghezi refuză însă cu delicatețe și modestie această invitație, socotindu-se încă un începător. În articolul-răspuns *Cum poți ajunge scriitor,* apărut în *Viitorul* nr. 350 din 29 octombrie 1908, scria : „Dacă mi-aș deschide dulapul, un șir de caiete mi-ar izbi ochii așezate în lungul unui raft, care mi-au slujit în singurătate de educator și de putere cînd îmboldițoare, cînd umilitoare. Mă îndreptățesc ele să mă socot scriitor ? Nu ! și nici nu e trebuință de răspuns. Cel mult un începător mereu întîrziat a cărui dorință neîntreruptă a fost ca într-o zi — cînd ? — să poată întrebuința mai drept și mai măsurat, decît azi și decît ieri, cuvintele cu care mama lui îi arăta altădată laptele, pîinea, norii sbîrciți pe zare, mița de sub scaun, scamele zăpezii... Dar fie din timiditatea sufletelor violente, fie din simțul neted al inferiorității mele pentru atingerea unui *mai binișor* împăcător, m-am ținut deoparte și am dat în felul acesta — urmare ciudată — deplină fără voie, celor cari au iubit în mine tocmai ce acolo nu se găsește, mijlocul de a-și exagera opiniunea prea bună ce-o aveam despre slăbiciunea mea.“

Pilduitoarea atitudine de autoexigență artistică, mărturisită în acest articol-răspuns extrem de puțin cunoscut pînă acum, a rămas una din coordonatele fundamentale ale personalității lui Tudor Arghezi. Convingerile exprimate la vîrsta de 28 de ani, în 1908, au fost reformulate și la 48 de ani, în articolul *Rugăciunea lui Coco,* apărut în *Bilete de papagal* nr. 116 din 1928, în care spunea : „Scriu de treizeci de ani dar debutez în fiecare zi. Ca prima dată, cînd am acoperit un ochi de hîrtie cu slove. Sînt un student etern, mai puțin decît un student, sînt un școlar repetent de 360 de ori pe an, de 30 de ani neîntrerupt, repetent. Numărul de școală, de pe mînecă, mi-a trecut încrustat pe braț, ocnaș în perpetuitate al gîndului îngropat în cuvînt și cimentat cu el laolaltă“.

CONTACTUL CU MIȘCAREA SOCIALISTĂ

În anii tinereții, ca și alți mulți scriitori români care și-au făcut intrarea în literatură la sfîrșitul secolului trecut, Tudor Arghezi a cunoscut îndeaproape mișcarea socialistă din România, a participat activ la întrunirile cercurilor muncitorești, contactul cu ideologia și idealurile socialiste fertilizînd apoi, în mod salutar, creația sa literară și atitudinea civică. În articolul *Literatura socialistă,* publicat în ziarul *Seara* nr. 1391 din 28 noiembrie 1913, Tudor Arghezi își amintea că „prin clubul socialist din strada Doamnei au trecut mai toți intelectualii care depășesc vîrsta de 30 de ani, distribuiți astăzi în presă, profesorat și carierele libere. Cine a cunoscut *Lumea nouă* și cercul ei, își aduce foarte bine aminte de atmosfera surprinzător de nouă a clubului socialist, unde, de la o tribună din fundul sălii, se ridicau cuvinte înaripate, care tonificau sufletele“.

„CUVINTE POTRIVITE ȘI... ÎNCRUCIȘATE“

Volumul cu acest titlu, apărut în 1933, sub semnătura lui Tudor Arghezi, nu cuprinde versuri, ci, într-adevăr, jocuri de cuvinte încrucișate, fapt puțin cunoscut astăzi de cititori. Volumul s-a născut din colaborarea, solicitată, a poetului cu unui din cei mai activi și cunoscuți rebuși-ști de la noi, N. Gh. Popescu-Rebus, pe care l-a și evocat acum cîțiva ani într-o tabletă. Din prefața volumului aflăm cum s-a realizat colaborarea : N. Gh. Popescu-Rebus a oferit careurile cu toate încrucișările stabilite, iar Tudor Arghezi le-a dat definițiile cele mai sugestive, „judecăți, glume, sentințe și spirit“.

Acest sport intelectual, practical în străinătate de Jean Richepin, Paul Morand, Tristan Bernard, l-a atras și pe poetul nostru, ba chiar l-a obsedat o perioadă de timp, după ce i s-a solicitat colaborarea în această direcție. „Cam cu voie, cam fără voie — spune Tudor Arghezi în prefața volumului — ieșiră atîtea definiții. Mi-am inaugurat un temperament. Mă pomenesc, pe stradă, că nu mai număr pașii, ca altădată, ci pietrele pătrate și că fac definiții. Sînt împăduchiat. Viața de pînă azi mi se pare pierdută, pentru că n-am pus-o în definiții.“

Teodor VIRGOLICI

ARGHEZIANA

DIRECTOR LA „NAȚIUNEA" — 1923

In primăvara anului 1923, îl găsim pe Tudor Arghezi director al ziarului *Națiunea*, „Foaia intelectualității". Ziarul e conceput ca un magazin. Preocuparea preponderentă e cea culturală: informații privind viața artistică (spectacole teatrale, turnee, personalități ale artei românești sau străine etc.), cărți noi, instantanee, de obicei anecdotice. Alături de sumare informații politice, „Carnetul cuconiței", oferind trufandalele eleganței feminine: volănașele, „cocardele de panglici", penele de struț, tendința spre fusta largă la costumele de curse, pălăriile, „împodobite cu fantezii nostime și noi", etc. Nota comentariilor e umoristică, cu o evidentă tendință spre satiră. O excepție o constituie însemnările polemice, violent colorate, ale lui Tudor Arghezi, adresate în special trepădușilor politici. Beletristica este reprezentată iarăși de contribuții argheziene importante: o traducere frumoasă a „Albatrosului" lui Baudelaire, și „Amintirile Ierodiaconului Iosif", prețios document autobiografic (Arghezi laborant la o mare fabrică chimică), mostră de observație realistă acută și mai ales de strălucit simț comic: reacția promptă la orice nuanță, de la hazliul nevinovat la grotesc, portrete și caricaturi de neuitat.

O IPOTEZĂ

În *Națiunea* din 1923, rubrica satirică „Cu glaspapir" depășește net prin violența sarcasmului tonalitatea general-polemică a ziarului. Aceeași rubrică, tot nesemnată, e prezentă și în ziarul *Națiunea* — „Foaia intelectualității" scos de T. Arghezi în același an.

In stilul rubricii putem desluși cîteva trăsături ale pamfletului arghezian. Tehnica cea mai frecventă e selectarea detaliului ridicol sau trivial și șarjarea enormă. Sînt popularizate gălăgios și amplificate pînă la oribil particularități sau accidente fiziologice. Astfel grupul politicienilor atacați de gazetă devine o grămadă de ființe sordide, dormind în duhoare și orduri. („Li pute" nr. 12/23.III.1926 — „Coapsele sulfuroase" — nr. 16. „Glonțul" — nr. 13).

Uneori caricatura se folosește de invenția absurdă. Goana după abonați e ridiculizată prin imaginarea unei liste de premii promise posesorilor de abonamente: „patru locuri la cimitir, posedate pe șapte ani sau pe vecie, exclusiv, sau în tovărășie, în funcție de numărul abonamentelor", „una scobitoare de dinți automată —", „una mașină de spirt, cu două ouă în mărime naturală"... „una dantură în bună stare...", „O șea de curse găsită în mormîntul lui Tuthan Kamon" etc.

Sînt suficiente violența colorată, caricatura, inventivitatea pentru a ne îndreptăți să-i atribuim lui T. Arghezi rubricile „Cu glaspapir"?

LA „VIAȚA NOUĂ" ÎN PRIMĂVARA LUI 1898

În *Viața nouă*, subintitulată „Revistă pentru litere, științe și arte", apare pseudonimul definitiv al poetului: I. T. Arghezi.

Poetul e încă dominat de prestigiul tiranic al eminescianismului. Nuvela (de fapt o scurtă idilă în proză poetică) „*Senar*" (an. I nr. 6 aprilie 1898) compune un decor eminescian: cadru, baltă, trestii — tainic și pasionat, — dar colorat cu fast macedonskian: cer „sîngeriu" stropit cu „diamante", unde lucitoare, ceață violetă, pădure neagră.

O dragoste incendiară se consumă în acest cadru: o Cezară vampirică ademenește pe monahul Senar, sumbru, tăcut și frumos ca un cadavru; o patimă blestemată și voluptatea fatală. „Senar... haidem la picioarele sîngerilor bătrîni, să-ți mușe buzele; părul tău blond va scălda umerii mei goi... Senar, Senar, haidem în iarba catifelată"...

Ilina CIONDESCU

●

În cotidianul arădean *Tribuna* se întîlnesc, printre colaboratorii din anul 1911, Ion Agîrbiceanu, Octavian Goga, Emil Gîrleanu și alți scriitori ardeleni de notorietate. Aici Ilarie Chendi remarca la rubrica *Viața literară* nr. 60 din 15/28 martie 1911, originalitatea a „doi poeți tineri: Gh. Topîrceanu și T. Arghezi". Comentînd ciclul de poezii *Agate negre*, a cărui publicare începuse în *Linia dreaptă* condusă de V. Demetrius și se continuase apoi în *Viața socială*, Ilarie Chendi se dovedea permeabil la poezia de factură nouă promovată de Tudor Arghezi: „În *Linia dreaptă* de la 1904, unde îl întîlnim format, dl. Tudor Arghezi ne apare ca un tip original, cu temperament, partizan al concepțiilor îndrăznețe de formă, cunoscător al literaturii subtile...". Însemnarea se încheia cu constatarea că „dl. Arghezi *nu* pătimește de boala generală a tinerilor noștri scriitori de versuri: de banalitate".

V. A.

TUDOR

Însemnări despre limba și stilul poeziilor

„A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă... Nu poate să ajungă vorba pînă la el fără să-i supere tăcerea...". Cu această reflecție își începea, cu ani în urmă, Arghezi, „o laudă de seară" — un delicat omagiu adus personalității și operei lui Mihai Eminescu.

Cu un simțămînt asemănător pornește și cercetătorul care încearcă să definească valoarea și bogăția de sensuri a creației lui Tudor Arghezi, unanim recunoscut, astăzi, drept cel mai de seamă reprezentant al poeziei românești de la Eminescu încoace.

O cale de a pătrunde în universul operei lui Tudor Arghezi și de a ne apropia de înțelegerea concepției sale poetice, o oferă poezia *Testament*, care deschide primul său volum de versuri (*Cuvinte potrivite*, 1927) și care reprezintă o adevărată mărturisire a crezului său artistic: „Făcui din zdrențe muguri și coroane. / Veninul strîns l-am preschimbat în miere, / Lăsînd întreagă dulcea lui putere. / Am luat ocara, și torcînd ușure / Am pus-o cînd să-mbie cînd să-njure. / ... / Din bube, mucegaiuri și noroi / Iscat-am frumuseți și prețuri noi".

Poetul preconizează, așadar, o convertire de elemente (*Făcui din zdrențe muguri și coroane / Veninul strîns l-am preschimbat în miere*); în procesul creației, prozaicul și trivialul (*bube, mucegaiuri și noroi*) devin inedite valori estetice (*frumuseți și prețuri noi*). Imaginile universului poetic al lui Tudor Arghezi vor pendula deci între două culmi, între pur și odios, între ingenuitate și invectivă.

Să se compare prospețimea senzației și gingășia imaginilor din strofa inițială a poeziei *Zăpadă*: „Fulg limpede și pur, / Te-aștept să te cobori, / Petală de pe flori / Sădite în azur", cu suita de imagini abominabile din *Sfîntul*: „De douăzeci de ani întregi / E cel mai mare slut dintre betegi, / Tălpile-i sînt întoarse la gură. / Genunchii-s rupți din închietură; / Fluierile sucite și bătute / S-au împietrit pe tăcute. / Ca niște aripi, umerii-i s-au frînt / Și ochii lui caută a sfînt, / A rămas mic cît un pui / Chinuit în toate zgîrciturile lui. / Fiindcă se născuse surd și mut / Trebuia ceva din el făcut.", imagini care culminează cu versul final: „O muscă-i suge lacrima din pleoape".

Sau să se compare delicatețea exprimării sentimentului elegiac din *Oseminte pierdute*: „Iubirea noastră a murit aici. / Tu frunză cazi, tu creangă te ridici. // Atît amar de ani e de atunci! / Glicină tu, tu florile-ți arunci. // A mai venit de-atuncea să v-asculte, / Voi plopi adînci, cu voci și șoapte multe?" cu concentrata violență a limbajului din portretul „dictatorului de țară, ilustru animal", *Coconu Alecu* (ciclul *1907*): „Are jandarmi la ordin fanaticul de zbir. // Bărbat de mare vază la centru și la șef, / El guvernează, neică, energic, după chef, / Cu trei principii: Mă-ta, Te bag și Ai Sictir".

Extinderea universului poeziei, prin încorporarea unor teme care nu-și găsiseră loc pînă la Arghezi în poezia românească, a implicat o înnoire a mijloacelor de expresie, în primul rînd a lexicului. Dacă Eminescu are meritul de a fi eliberat poezia românească de nota convențională a predecesorilor, prin întrebuințarea unui număr de cuvinte și expresii din limba vorbită a întregului popor, Tudor Arghezi lărgește granițele limbajului poetic românesc: cuvinte socotite, pînă la el, incompatibile cu poezia capătă o destinație artistică și devin mijloace de potențare a expresiei poetice. Alături de acestea, termeni prozaici, considerați necoordonabili, dobîndesc printr-o alianță insolită un fel de valoare magică și o deosebită putere sugestivă: „noaptea de safir și lut" (*Prințul*); „Tu nu cunoști otrava gîndirii și-a vegherii: / Fantasmele de fildeș, regini ale tăcerii..." (*Tu nu ești frumusețea...*) „Ai picioare / Domnișoare" (*Fătălăul*); „acuarelă suferindă" (*Mihniri*); „laptele amar și agurid" (*Heruvim bolnav*); „Catapulta furtunii / Bătea cetatea cerului și-a lunii" (*Șatra*) și altele.

Forța de evocare a imaginilor poetice la Tudor Arghezi rezultă și din elementele comparațiilor la care recurge, pentru a-și materializa ideea: „Femeie răspîndită-n mine / ca o mireasmă-ntr-o pădure, / Scrisă-n visare ca o slovă, / înfiptă-n trupul meu: săcure"; sau: „Tu te-ai pierdut din drumul lumii / ca o săgeată fără țintă" (*Psalmul de taină*). Ochii iubitei sînt ca „bruma prunii" (*Mînăstire*); genunchii „copți ca grîul / duc somnului prinos" (*Creion*); „Fata zace-n pat bolnavă, / Gingașă și somnoroasă / Ca pe-o tavă / De argint, / O chiparoasă" (*Lingoare*); „Ia pe ciocoi ca hreanul și dă-l pe răzătoare" (*Pe răzătoare*); „Ca niște bivolițe grase, / Negri, norii urmăreau convoiul" (*Șatra*) etc.

Originalitatea imaginilor decurge și din folosirea procedeului sinesteziei, a transpunerii senzoriale care reunește într-un ansamblu perceptiv diversele aspecte — uneori aparent incongruente — ale lumii materiale: „*Rece, fragilă, nouă, virginală, / Lumina* duce omenirea-n poală / *Și pipăitu-i neted, de atlaz*, / Pune gâteli la suflet și grumaz / (*Vînt de toamnă*); „Mîinile mele vor să te-mbrace / În *aromate, calde promoroace*" (*Îngenuncheare*); „E o *tăcere moale, de rugă de sfeștanii*, / Și *liniștea linoasă* se leagănă-n cîntar" (*Rue de Saint-Pierre*); „Culoarea și accentul s-au stins și risipit, / Lovite de *arsura surîsului acid*" (*Răzbunare*).

Surprinzătoare sînt, în poezia lui Tudor Arghezi, și unele inovații din domeniul construcțiilor sintactice. Necesitățile versificației, ale unei logici afective sau dorința de a scoate în relief anumite cuvinte, forțează uneori sintaxa curentă — împrospătînd adesea o topică arhaică și făcînd loc unor construcții personale, caracterizate, în special, prin inversiune și prin dislocarea membrilor frazei: „Și Dumnezeu, ce vede toate, / În zori, la cinci și jumătate, / Pindind, să iasă, prin perdea, / *O a văzut* din cer pre ea". (*Mihniri*); — „Eu, lacrima, de tine-*o am ascuns*, / Căci lacrimile nici nu-ntreabă, nici nu au răspuns". (*Ce plingi?*); — „Și te socoți ca iedera, deodată, / Rămasă-n legănare și pustiu. / *Ai bănuit că platoșa-i pătată, / Pe care odihniseși, cu rachiu*". (*Inscripție pe un portret*).

De asemenea, secvența continuă a versului tradițional poate fi anulată; ea face loc unei poezii, alcătuită din versuri cu ritmul frînt printr-o enumerare, ai cărei termeni concreți apar independenți ca, de exemplu, în acest poem cu vădite reminiscențe folclorice: „Relele coapte / Pier într-o noapte. / Răscăcărătura / Umflătura, surpătura, / Deșelarea, / Noada, spinarea, / Ceafa, nasul / Trec cu trasul. / O alifie / La sfrînție, / O băutură, / La căldură, / La frig / Țipirig" (*Munca*).

Poetul realizează astfel un ritm sincopat, ca mersul unui mecanism; legăturile gramaticale tradiționale lipsesc, iar trecerea de la o idee la alta se face fără nici o tranziție.

În sfîrșit, merită să semnalăm un procedeu stilistic întîlnit adesea în poezia lui Tudor Arghezi. Autorul manifestă predilecția de a recurge în finalul poeziei, la o formulă care să permită cititorului o participare mai activă în întregirea mesajului poetic exprimat.

Acest procedeu e marcat lingvistic, de cele mai multe ori, printr-o interogație care întrerupe exprimarea rectilinie a ideii, ca, de exemplu, în finalul poeziei *Jignire*: „Femeie scumpă și ispită moale! / Povară-acum, cînd, vie, te-am pierdut, / De ce te zămislii atunci din lut / Și nu-ți lăsai pămîntul pentru oale?"

Dar poetul poate crea în cititor o anumită atitudine intelectuală făcînd apel la o altă modalitate — de asemenea sugestivă — și anume, întrerupînd mersul ideii din acest punct de suspensie. Deosebit de semnificativă ne pare, din acest punct de vedere, strofa finală a poeziei *De ce-aș fi trist?*, în care întîlnim folosite atît interogația, cît și punctele de suspensie: „De ce-aș fi trist? / Că nu știu mai bine să frămînt / Cu sunet de vioară ulciorul de pămînt? / Nu mi-e clădită casa de șiță peste Trotuș, / În pajiștea cu cringuri? De ce-aș fi trist? / Și totuși..."

Farmecul acestui procedeu ne emoționează cu atît mai mult, cu cît, prin folosirea unor asemenea modalități de exprimare, ideea rămîne neterminată. Fiecare completează în felul său, întrebarea, evocarea, melodia sugestivă.

Dacă poetul ar fi spus tot, nu ar mai fi lăsat loc visării...

B. CAZACU

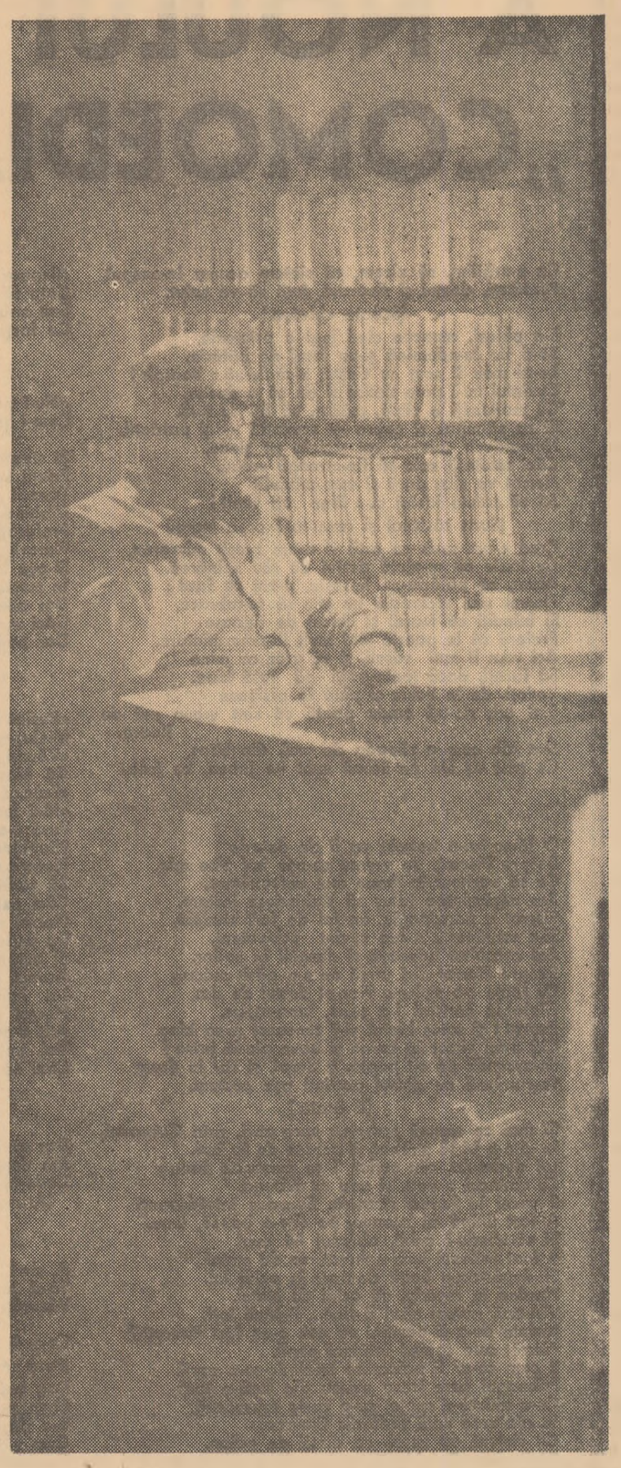

MĂRȚIȘOR, 1960 ● ● ●

„Bucolica" argheziană

In evoluția ei, gîndirea poetică argheziană reproduce într-un chip propriu, inedit, etapele dramei lui Faust. Eșuate sforțările de a găsi în sfere amețitoare idealul perfecțiunii umane, acest ideal e descoperit deodată în conduita celor care, muncind „cu încredere și voie bună" sporesc roadele, adică multiplică viața.

În *Cuvinte potrivite* munca plugarului este văzută ca o activitate de o seamă cu opera divină. În *Versuri de seară* și în numeroase poeme în proză din deceniul al patrulea poetul însuși ni se înfățișează asimilat condiției „omului de pămînt". Dacă în *Testament*, recunoscîndu-se cu mîndrie vlăstar al noroadelor de plugari, poetul își asuma rolul de răzbunător al mucenicilor gliei, prin cîntec, în calitate de cărturar, ducînd o viață diferită de aceea a truditorilor, din țărîni, din *Versuri de seară* ne vorbește un cultivator al solului, un gospodar. Refuzată de „psalmistul singuratic", femeia este invitată acum, romantic, să contemple natura în nesfîrșirea ei: „Uite-n livadă stupii, / Uite-n vifore lupii, / Uite cerbii, / Uite firul ierbii. / Vezi / Herghelii, stoluri, turme, cirezi? / Toate ale mele sînt și de mine țin, / Tot ce nu-i al meu și e străin".

Haide, piesa din care am citat, împreună cu alte poeme (în versuri și în proză) realizează un mic *Georgicon* domestic, o bucolică a ogrăzii și a livezii. Cîini, pisici, oi, păsări, devin personaje ale unor creații admirabile. Extrem de departe de povestirile lui Gîrleanu, demne și acelea de interes, deși contaminate de sentimentalism, paginile consacrate de Arghezi „lumii celor care nu cuvîntă" aduc aminte prin unele aspecte stilistice, prin umor, de literatura animalieră a lui D. Anghel, pe care însă o depășesc de asemeni, considerabil, sub toate aspectele: originalitatea viziunilor și varietatea de mijloace artistice profunde, vigoare și suplețe, relief. Iată o scenă din ogradă:

„Zugrăviți cu flacări de paradă și moțați cu creste, cocoșii, în mare ținută, fac pasul teatăr, măsurat pe căderea muzicii unei fanfare de alămuri, al căreia sunet de grindini îl aude numai urechea lor nevăzută. Cucoanele găini, în șaluri și scurteici de catifea, schițează metanii, sărutînd pămîntul. Gîștele purced în papuci, ca spre un arhondaric și o stăreție... Se ivește în șalvari balonați, curcanul, ca un pașă gras după ce ar fi tăiat o sută de arnăuți..." (*Vulturii — Ce-ai cu mine, vîntule?*)

Pictor animalier neegalat în cuprinsul liricii românești, Arghezi întipărește pentru totdeauna în mintea cititorului amintirea cutărui cîine care, „cînd se întîmpla în stradă să calce într-un scuipat, de care îi era evidentă scîrbă, (...) venea în trei picioare, scuturîndu-și-l pe cel umed, ca să fie șters cu o frunză" (*Cîinele — Cartea cu jucării*); a rîndunelei ce „cîntă, la desfacerea petalelor zilei" „ca o armonică minusculă" (*Lăstunii — Cartea cu jucării*); a celor doi bieți pui de găină care, căzînd în strachina cu ulei mineral, nu mai sînt recunoscuți de cloșcă și, în consecință, nu li se permite să stea între frații lor, iar în cele din urmă sînt omorîți cu ciocul (*Doi orfani — Revista Fundațiilor*, I, nr. 5, 1934), imaginea vrăbioiului certat pentru îndolență: „Vrăbioiule, vecine, / Rogu-te, treci pe la mine. / Stai de-un an la noi în casă / Și de chirie nu-ți pasă. / Mă tot ții într-o mincinună / Și n-ai dat măcar arvună" (*Pe o piatră*); a cățelului căruia „Cine-o fi găsit cu cale / Pe-nserate, de i-a scris / Pe adresa dumisale, / Să poftească la Paris?" (*Unui prieten mic*).

Pisica, papagalul, peștele roșu din acvarium — dintre animalele de cameră — i-au inspirat poetului pagini sclipitoare. În somn, ascultînd „vioara lumii", „din țărînă și apa", mîța... „toarce ca fusul, murmură ca marea, cîntă ca vîntul, șuieră ca grîul. Așa face pădurea, așa curge apa, așa geme salcia și bonbone furtuna..." (*Pisica — Ce-ai cu mine, vîntule?*)

In borcanul lui, peștele roșu e o capodoperă a naturii, lucrată după cele mai exigente legi ale artei:

„Metalele, pietrele scumpe și florile adunate la strigarea unei fantasme vrăjitoare, prin Domnitorii lor, pitiți în peșteri și scorburi, și prin trimbițași, s-au învoit într-o zi, pentru o singură dată, unele cu altele, să se căznească să dea la iveală o frumusețe nouă, iscată din închipuirea lor. Fiecare din dobitoacele alese ale pămîntului, văzduhului și apelor a pus firimitura lui în ceea ce avea, știa, dorea și putea, pentru săvîrșirea minunatului mare lucru mărunt" (*Peștele roșu — Cartea cu jucării*). Cerută de soție, iubita, cîntată odinioară ca „logodnică deapururi", este invitată acum să ia în stăpînire gospodăria. In fața ei, adoratorul desfășură filmul viitoarei fericiri casnice: „Vino. Dinainte îți voi desface pelinul și romanița / Pe care le coace arșița. / Cu brațele și pieptul voi despica poiana / Și buruiana / Voi ridica vițele fragede cu ghimpi de mărăcine / Ca niște omizi lungi, lipite de tine" (*Mireasa*); „Vacile ne vor aduce ugerii plini / Și vor mugi la poarta noastră / De salcîmi cu floarea albastră. / Nevăstuicile se vor juca în ogradă / Cu purceii și rațele, grămadă" (*Logodnă*); „Cu cireșe la cercei / Să mergem la purcei; / Să dăm vitelor tărîțele / Mulgîndu-le țîțele / In ciubere..." (*Ingenuncheare*).

La o scară redusă, regăsim universul din *Versuri de seară, Buruieni, Ce-ai cu mine, vîntule? Cartea cu jucării* — în *Hore*. Animalele evocate în numeroase poeme și povestiri anterioare apar în *Hora lui Esop*, strînse la un fantastic „mitoc de haimanale". Ca într-o grădină a edenului se întîlnesc la „mitoc" și se înfrățesc cele mai diferite specii ale faunei: „Păsări, fiare, dobitoace, / Cu cojoc, fără cojoace".

Pițigoiul, cucul, cioara și stîrcul ospătează alături de vulpe și oaie. Primite prietenos, toate vietățile își au locul de întrare și petrecere corespunzător: „Pentru șoarece și pisici / Sînt tăiate praguri mici. / Jivina cu lunecuș. / Are osebit culcuș. // —

Pentru măsagi și măgari / Ușile-s firește, mari, / Căptușite sus cu vată, / La ureche să nu-i bată".

Horă-n bătătură ne introduce în mijlocul ogrăzii. Menținîndu-se în cercul de reprezentări infantile, poetul își imaginează orătăniile și celelalte animale de pe lîngă casă învățînd la o școală, a cărei directoare e „baba Tinca": „Într-o magazie goală / Am deschis și noi o școală. / Mai cu seamă fetele, / Bercile, boghetele, / Sînt silite să învețe / Înșirate sus pe bețe".

Prezentate ca năravuri incompatibile cu seriozitatea ce trebuie să domnească într-o instituție de învățămînt și educație, însușirile feluritelor vietuitoare le definesc de minune individualitatea: „Găinile și cocoșii / Ne-au trimis gălăgioșii. / Bibilica s-a-nvățat, / Cred că nu ne-am înșelat, / Atît să zică: păcat. / Și s-a dus pe drumul scurt, / Zicînd că știe prea mult. / Mîța vru să fie moașe / Da se lasă păgubașe. / Din clasa-ntîia primară. / A fost broasca dată-afară. / La purtare și Grivei / Are tot unu și trei. / Gîsca mestică sacîs / Și rața moare de rîs...".

O altă „horă" ne duce în grădină. Ca altădată în fața lăcustei, a „vacii lui Dumnezeu" sau a „pomului cu păpuși", poetul se minunează în fața unui dovleac, despre care se preface a crede că e capul unui om ce doarme dus „între flori de chiparoase".

Izvor regenerator de energii sufletești, mereu proaspăt, natura — pomii, florile, gîzele, animalele, cele de curte, îndeosebi — i-au inspirat lui Arghezi în anii cumpliți ai celui de al doilea război, ca și după Eliberare, noi pagini admirabile, de versuri și proză, ce sporesc tezaurul liric, atît de bogat încă dinainte de 1940, al „boabei și fărîmei". Eul liric arghezian ia înfățișarea primului om, un copil, de fapt, care descoperă minunile lumii: paradisul său. Sufletul poetului se „copilărește", intrînd în grădină: „Fă-te, suflete, copil / Și strecoară-te tiptil / Prin porumb cu moț și ciucuri / Ca să poți să te mai bucuri" (*Creion*).

Imbătat de „atîta frumusețe" (*Parada*) cîtă îi oferă priveliștile naturii, artistul „gîndește în basme", văzînd în noapte o negresă adorabilă, care fuge fără contenire, se „face fir de fum" și „Se piteşte, să se teasă / In păduri cu frunza deasă", spre a scăpa de insistențele „flăcăului soare", ce o aleargă „de vecii", umblînd după ea „prin lume, / Cu inel, să se cunune". Afurisită „Hărăpoaica vrea să moară / Și frumoasă și fecioară" (*Noapte*). „Două capre cu trei iezi", ce pasc „în genunchi, la o tulpină", îi par, „în giubele lungi, de păr, / Și cu bărbi", „cinci monahi ori mucenici", care, „rumegînd / stihuri mute și litanii, / Scapă, rupt din cînd în cînd, / Șirul negru de metanii" (*Două capre*). Fantezia scriitorului este, literalmente, inepuizabilă. In versuri și proză Arghezi, adăugînd mereu noi și noi piese fermecătoarei „cărți cu jucării" la care tot scrie, de peste 40 de ani, sugerează continuu asemănări nebănuite, uimitoare, între o vietate și alta, între vietăți și toate formele de organizare a materiei. „Din pliscul unei zburătoare a căzut miracolul egiptean al unui scarabeu verde, metalic, o bijuterie de smarald. E cea mai neașteptată frumusețe exotică, adusă, poate, de un curent din sud, de pe la Memfis, tocmai pînă în grădina noastră" (*Duminică*). „Umbra foilor de nuc aduce amiros de tămîie și-n vișinii negri au mai rămas cîțiva cercei atîrnați cu boaba șlefuită, de rubin" (*Idem*). „Gras pe dedesubt, cu cîte două burți și tot atîtea guși la bărbie și ceafă, cartofuol, modest și sufletesc, trăiește concentrat în sine și respinge fanfaronada iconografică, împrumutată de la cocoși, tonurile flambante, publicitatea vanitoasă, — ca un sobol, ascuns de lumină și disprețuitor de opinia bună sau rea (...) Ia te uită ce fel de ochi are, ticălosul, închiși ca niște burice. Pe acolo, el vede tot, dar nu spune nimic..." (*Piciocile*). „După un flăcău chipeș merge o capră albă, fără coarne, chipeșă și ea, cu o desagă de fîn în spinare, ca un cal mărunt cu barbișon. Desen de amforă greacă. E Bița, eleganta, dusă de căpăstru la țap" (*1 noemvrie*). „Iezii îi vezi ieșind pe rînd și fără intervale, ca niște fabricate în serii, dintr-o cutie de jucării cu vată" (*7 iezi*). Bălțat, „negru pînă la cingătoarea ce-i înconjură abdomenul", un porc „e mare în dreptul stiolei. Pare un vlădică ieșit din cîmp în pantaloni și cămașe, umblînd pe brînci cu barbă verde. Pace vouă!" (*Un orizont*). „Candelă de schit / Care strînsă-ntr-o scîntele / S-a desprins și a fugit / Pe o gaură de cheie", licuriciul, „în imperiul de urziei", luceşte „ca o za de prin povești, / Descusută din pieptarul unei fete-mpărătești / Sau din deși mărgăritarul" (*Steaua-n iarbă*). Trei mîțe, „gingașe, moi și mici" și doi pisoi, „dolofani și zdraveni", „Sînt tigrii mei, de veche obîrșie, / Să mă mîndresc cu neamul lor cel mare / Și bărbătesc și blînd la duioșie / Și-ntr-adevăr țesuți ca pe covoare" (*Cinci pisici*). Cum stă pitit în pom, pe solemnul brotăcel „nici nu poți să-l vezi, / Verde, dintre frunze verzi, / Căci cu ele seamănă / Ca o frunză geamănă" (*Joc de creion*).

Treapta cea mai înaltă a lirismului o realizează Arghezi — ca evocator al grădinii și ogrăzii, ca pictor animalier — în *Psalmistul*.

Abandonîndu-se provizoriu iluziilor culese din „cartea cu scoarțe de argint", a vrăjii învăluitoare a unui basm, poetul se imaginează, după călătoria în „insula vecină", a nefirii, stînd în fața Stăpînului ceresc. Inchipuirea nu e deloc, la drept vorbind, în spiritul cărții invocate. Se prosternă sufletul descărnat, cu frică și cutremur, la picioarele „dreptului judecător", spre a implora pentru sine clemență? Nu. Ca în credințele dacice, spiritul înfățișat înaintea bănuitului tron al „strămoșului" e mesagerul celor lăsați pe pămînt. Incredințînd lui Zamolxe, vreau să zic Domnului, cheile de-acasă, psalmistul păgîn nu se gîndește la mîntuirea lui, nici o clipă, îngrijorat de viitorul celor vii ai săi. Invocarea unor ființe fictive supranaturale nu e aici decît o convenție literară, menită a reliefa tocmai intenția de slăvire a realului; substanța i-o dă poetului pulsația inefabilă a unei afecțiuni omenești ridicate la punctul ei maxim. Poemul se umple de o dulcețe mare, ce vine, prin *De-a v-ați ascuns*, din *Miorița*, în crîmpeiul evocînd apa din ciubere, pomii livezii, animalele, încredințate și ele supravegherii divine. Îngerilor săi, Domnul e rugat să le dea „și-o însemnare de capre și de cîini. / Unii fătați de-o vară și alții mai bătrîni". Cîinii și copiii nu trebuie lăsați să tînjească de dorul celui dus: „M-așteaptă-n poarta mică din fund. Cu înțelepte / Povețe, fă-i să plece, să nu mă mai aștepte. / Că, Doamne, vezi și cele numite dobitoace / Sînt suflete, silite de trup să se desbrace". Dintre făpturile fără grai, ca și dintre copii, poetul le iubește mai mult pe cele mai plăpînde. Nimeni, nici Arghezi însuși, n-a vorbit despre ied, cățel și pisoi mai emoționant decît psalmistul său în aceste versuri: „Îți las în grije bună pe iedul, mai ales, / Cel sprîncenat și-n frunte cu scîrlionțul des, / Și dacă mi-ai da voie, ți-aș face și-altă rugă: / Să-l lași să te apuce de deget, să ți-l sugă... / Cînd îi frămînt aluatul de lapte cu tărîțe, / Ia mîinile-n copaie, drept ugere cu țîțe. / Mai am și-un cățelandru, pui fraged de dulău. / Să-l lași să-ți ia papucii și fă-l cățelul tău. / Mai e și zvăpăiatul pisoi, după cățel: / Dă-i ciucurele bărbii și joacă-te cu el".

In această parte a sa, poemul lărgește teritoriul *Versurilor de seară* al unor pagini din *Ce-ai cu mine, vîntule?* al *Cărții cu jucării*, al *Buruienilor*. Nou în *Psalmistul* e modul de-a opune infinitul frumuseții lumești vidului de dincolo. „Cartea cu scoarțe de argint" nu-i împlinește psalmistului dorul de înțelegere: „M-adun într-o nădejde: de-abia că se-nfiripă / Și clipa-mi și ucide nădejdile de-o clipă". Potirul cunoașterii revelate „dă cuminecăturii otravă, cel mai des". Cîndva, poetul sfărîma cuvîntul scripturilor și-l găsea gol (*Inscripție pe-o biblie*). Acum scrutează transcendentul și descoperă un imens pustiu: „Pe ulițele-albastre din cerurile tale / Sînt mii și mii de sate și tîrguri, toate goale". Sfătuirea de a crede fără a cerceta se dovedește neputincioasă. Altădată, pe timpul *Versurilor de seară*, poetului îi ajungea mărturia despre puterea divină a buruienilor și gîzelor. Semnele îi apar azi insuficiente. Ca pe vremea vechilor *Psalmi*, reclamă, spre a putea crede, tîlcul plin al fenomenelor, dovada palpabilă a existenței ascunse: „Dar semnele, doar semne, răzlețe și-adunate, / Nu mai mi-ajung, părute și nici adevărate. / Vreau tîlcul plin să-l capăt și rostul lor întreg / Să-l pipăi dintr-o dată, să pot să-l și desleg".

...Bag însă de seamă că am intrat în chestiuni care depășesc tema acestui articol. Imi propusesem doar cîteva însemnări despre Tudor Arghezi ca poet al ogrăzii și al grădinii...

Dumitru MICU

ARGHEZI

Peisaj și Simbol

Dacă faimoasa afirmație a lui Amiel: „Peisajul e o stare sufletească", ar mai avea nevoie de o demonstrație, cred că cu greu s-ar putea găsi una mai strălucită decît în poezia lui Tudor Arghezi. Autorul **Cuvintelor potrivite** nu a considerat niciodată peisajul ca o realitate plastică în sine — în sensul poeticei parnasiene — ci ca o victorie a poetului asupra naturii, condiționată de realizarea prin cuvinte a unor tablouri mai strălucitoare, în formele și culorile lor, decît natura însăși. Ca și în poezia noastră populară, pentru Arghezi elementele naturii, trăsăturile mai adîncite sau mai estompate ale desenului în peisaj, nu sînt decît hieroglife sufletești, semne profund intime, dar totuși descifrabile, ale corespondențelor dintre viața ascunsă a naturii și viața interioară a omului, ca expresia cea mai înaltă a naturii însăși, ca parte a imensului ei întreg. Ca atare, poezia lui Tudor Arghezi se înscrie hotărît, și prin această dimensiune a ei, pe linia „imanenței" — am putea zice, dacă termenul nu pare prea îndrăzneț, adică a fuziunii intime a omului cu cosmosul, — din lirica noastră, de la poezia populară la Eminescu și de aici la simbolism. Aceasta, oarecum în opoziție cu linia „contemplativă" a ei, pornind de la Alecsandri, prin latura parnasiană a operei lui Macedonski, pînă la plastica imaginii, considerată ca o valoare poetică în sine, ca o echivalență artistică a naturii contemplate de om din afara ei, ca în momentele cele mai caracteristice ale poeziei lui Ion Pillat. Vorbind astfel, firește, simplificăm și abstractizăm oarecum, urmărind accentele cele mai pregnante și mai specifice, lăsînd la o parte infinitatea de nuanțe care face însuși farmecul viu al artei, ca și al naturii. Dar ceea ce se pierde aici prin îngroșarea unei singure linii se recîștigă de îndată prin însăși analiza operei lui Arghezi sub lumina peisajului.

Pînă atunci, să subliniem că — așa cum în a doua linie punctul nodal se află în lirica lui Alecsandri, pe care toți acești iubitori ai plasticii luminii îl au ca predecesor mărturisit, precum Ion Pillat, sau nemărturisit dar implicit, ca atîția alții — în linia dintîi a poeziei noastre punctul nodal se află la Eminescu. De aceea, toți acei poeți ai umbrelor luminii, pornind mai presus de toate de la Eminescu, au trebuit să se confrunte și — în marile tensiuni ale realizării propriei lor personalități artistice — chiar să se înfrunte cu el. Însăși confruntarea lor ulterioară cu simbolismul românesc este în fond o a doua întîlnire, inevitabilă, cu Eminescu, un joc artistic secund, dar foarte profund și adesea dureros prin intensitatea lui. Căci așa cum în subtila melodie interioară a versurilor lui Racine se află rădăcinile identificate ale simbolismului francez, la fel cele ale simbolismului românesc în „farmecul dureros" al poeziei lui Eminescu. Aceasta se întîmplă începînd cu Dimitrie Anghel, care a rămas aproape mereu între cele două lumi poetice: a lui Eminescu și a simbolismului. În acest sens, popasul inițial al lui Tudor Arghezi în atmosfera simbolismului a fost firesc, a fost o etapă organică în evoluția poeziei noastre, așa cum a fost și pentru alții dintre acei care au constituit marea înflorire a liricii românești dintre cele două războaie mondiale. Prin statura uriașă a personalității sale, prin forța imensă a talentului său și prin durata patriarhală, a vieții sale artistice — care își așază începuturile încă de la sfîrșitul secolului trecut — Tudor Arghezi a depășit în acest sens experiența poetică a tuturor acestora, realizînd un monument de artă tot atît de hotărîtor, tot atît de plin de consecințe pentru literatura românească a secolului XX ca și cel durat de Eminescu pentru secolul XIX. Astfel alăturarea de Eminescu — care s-a făcut, părînd atît de îndrăzneață, de către entuziaștii descoperitori ai universului poetic arghezian, în preajma apariției **Cuvintelor potrivite** — a fost firească și constituie pînă astăzi una dintre propozițiile fundamentale ale valorificării operei poetului în cadrul literaturii românești în secolul nostru.

Această propoziție se verifică și cînd cercetăm prezența, coordonatele și funcțiunile artistice ale peisajului în poezia lui Arghezi. Încă din momentul poetic dintîi, al **Agatelor negre**, liniile peisajului eminescian se întrepătrund cu cele ale peisajului simbolist, într-o unitate nouă — izbitoare prin forța și originalitatea ei — constituind de la început timbrul specific și înalt al poeziei argheziene. Eminescu se gîndise să-și intituleze volumul de poezii **Lumină de lună**. A sublinia cît de vast acoperă și cît de adînc pătrunde lumina lunii universul poetic al lui Eminescu e astăzi o banalitate. Lumina selenară e o realitate fizică, o stare sufletească și un simbol poetic totodată, esențial caracteristice poeziei lui Eminescu. Ea coboară și învăluie cu luciri blînde, liniștitoare pentru sufletul chinuitului poet în lumea străină care-l chinuia, sau se alungă pe ea însăși, murindă, palidă sau înroșită ca de sînge, ca un simbol al stărilor lui interioare, dureroase. Încă din 1904, în **Agate negre**, Arghezi relua această ultimă temă muzicală, romantică în fond, dîndu-i o strălucire nouă, puternic originală, — refăcînd cu alte cuvinte la modul arghezian peisajul eminescian selenar și îndurerat pînă la gîndul extincției, al disperării și al morții: „Prin apele holdei doi palizi fugari au trecut, / Cînd luna cu crepuri suite, pe creste, ușor, / Intra ca un spectru de sînge, sculat din trecut, / Și-n urmă rămase ecoul gîndirilor lor".

În același ciclu, în același an, Arghezi izbutea să dea o altă față, cu o neasemuită forță poetică — să o transforme iarăși într-o realitate artistică arghezană — aceleași funcțiuni simbolice a luminii de lună, de astădată prin confruntarea cu simbolismul: „Ne-am întîlnit în bălării / Cu toate amintirile deodată: / Bolnavă, luna sta culcată / Pe un pachet zdrențos de vată, / Într-un ungher printre tării". De asemenea, în poezia lui Arghezi se prefiră de la început și cealaltă lumină de lună din lirica lui Eminescu, acele transparențe argintii liniștitoare, hieroglife ale eternei înțelepciuni a cosmosului, cu a cărei neuitată priveliște se deschide **Scrisoarea I-a.** La Arghezi, hieroglifa pe care o însemnează această față calmă și contemplativă a Selenei capătă nuanțe și înțelesuri proprii. Devine expresia nostalgiei unei purități sufletești atît de apropiată de sclipirea diamantină a astrelor, încît aproape că se desprinde de substratul ei adînc omenesc: „Visez o dragoste suavă, / O sărutare lină, rece, / Cum simt molifții din dumbravă / Cînd peste dinșii luna trece; / Cum simt în umbră heleștaie, / În cari tresar lumini de candeli, / Cînd vîntul serilor le taie / Cu aripi fragede de-arhangheli". **(Dedicație**, 1910) E interesant de observat cum — în același timp, Arghezi simte necesitatea de a apela la tezaurul de limbă al vechilor noastre cărți bisericești, la acea limbă mlădiată timp de secole de cărturari și poeți, începînd cu Coresi și Dosoftei. Dar, ca și pentru Octavian Goga — și mult mai mult decît chiar pentru acesta — la Arghezi asemenea revificări de imagini din trecutul îndepărtat reprezintă un minim față de înnoirile aduse poeziei noastre moderne prin confruntarea lui creatoare cu ceea ce însemna modernism, la acea epocă de început a poetului, prin preajma **Litaniilor** pentru Lia. Iată, ca un exemplu numai, cum plopii și teii lui Eminescu apar în peisajul arghezian de atunci, într-un desen cu totul altul, în linii dure și negre, cu toate că melodia romanței eminesciene pare că încă mai răsună: „Și totuși furăm doi mai ieri, / Strînși brat la brat, gingavi, / Ca doi bolnavi; / Și-n legănarea celor seri, / Subt plopii negri și severi, / Blînzi și supuși ca niște sclavi. / Să plecl de acuma sînt străin / Pe unde fură tei, / Pleșuvi și ei! / Ceva ciudat ca un destin / Mă-mpinge să mă-ntîrzii prin / Căzuta frunză din alei" **(Sfîrșitul toamnei).** Locul codrului eminescian l-au luat în simbolism grădinile, în evocarea cărora Dimitrie Anghel a izbutit să scoată armoniile sale poetice cunoscute, îmbinînd într-o sinteză artistică proprie tradiția florală însorită a artei noastre populare și a pastelurilor lui Alecsandri cu melancolia muzicalizată a simbolismului. În poezia **Cuvintelor potrivite,** anotimpul grădinilor și al parcurilor e însă toamna. Așa ca în poezia lui Bacovia ceva mai tîrziu, în lirica lui Arghezi toamna grădinilor și a parcurilor este o hieroglifă poetică a sentimentului funerar al existenței, — ultimă consecință a stărilor de înstrăinare ale omului și mai ales ale artistului în societatea apăsătoare a epocii lui. Din confruntarea artistică dîrză a lui Arghezi cu Eminescu au izbucnit și de astădată — pe tărîmul liricii de dragoste, în care poetul **Plopilor fără soț** părea de nedepășit — realizări de cea mai pură esență, ce se înscriu printre momentele esențiale ale poeziei noastre și ca mărturii fascinante ale timbrului nou și puternic, pe care îl aducea Arghezi în poezia română: „Iubirea noastră a murit aici. / Tu frunză cazi, tu creangă te ridici. / Atît amar de ani e de atunci! / Glicină tu, tu florile-ți arunci. / A mai venit de-atuncea să v-asculte? / Voi, plopi adînci, cu voci și șoapte multe? / Voi ați rămas întorși tot spre apus, / Voi creșteți toți de-a pururea în sus. / N-o mai zăriți din vîrfuri nicăieri? / Știți voi ce vorbă este vorba "ieri"?".

Condiția umană a epocii l-a dus pe Arghezi deopotrivă spre poezia apăsării întunericului, ca și spre aceea a nostalgiei luminii. Arghezi este astfel în poezia română, alături de Eminescu, artistul care a putut să deseneze tablouri unde întunericul capătă nu numai dimensiunile infinite ale cosmosului, dar și înțelesurile profunde și amare la care ajunsese omul, într-o vreme cînd viața socială îl apăsa cu poveri uriașe de umbră: „Noaptea s-a întunecat cu alte nopți în fund. / Și din noapte-n noapte, nopțile ursite / Cern ploaia cu nisipul mărunt / Ca niște site. / Gîndul, ajuns în flacăra lui de ploaie tîrzie, / Se face palid și descrește ca o făclie. / Fereastra e cernită de un faq / De care-atîrnă noaptea neagră toată, ca un steag" **(Cîntece de seară: Ploaie).**

Dar Arghezi, ca și Eminescu, e în fond un stenic. Din lupta dramatică între întuneric și lumină, aceasta iese mai pretutindeni biruitoare în poezia lui. Și această biruință apare în toată strălucirea ei, în lirica lui Arghezi de după Eliberare: „Nemișcatul jar de soare / Dă foc la vetre și cuptoare / Și fulgeră pe pluguri și zăbale, / Pe apa frămîntată de roți ca niște zale, / A morilor pornite să macine lumina / Amestecată cu mălaiul și făina. / Ascultă valea, satele, cocoșii. / S-au deșteptat pe lanuri parcă și strămoșii / Brăzdînd-o lung, fîșie cu fîșie; / Atîta lume albă-i pe moșie". **(Stihuri noi: Didactică).**

De la cîntarea însingurării omului în cosmos, din trecut, Arghezi a dus astfel poezia noastră, pe umeri de titan, spre cîntarea omului biruitor și bucurîndu-se de strălucirea și darurile naturii, în prezentul nostru al tuturora.

Ovidiu PAPADIMA

OCTOMBRIE 1964 ● ●

ARGHEZIANA

TARA PITICILOR
Versuri de Tudor și Mitzura Arghezi

Pare o carte în care copiii îi învață pe părinți să povestească. Și secretul îl împărtășește scriitorul în prefață: „Domnule care citești / Multe altele povești... // Ești prea mare. Fă-te mic / Uită regula o dată / Și cu cartea dezvățată / Mergi nițel de-a bușilea. // Fă-te la citit copil / Asta, Domnule confrate / Dă alean și sănătate. / Eu, cum vezi, încet, încet / Am ajuns analfabet."

Țara piticilor e o țară Cocagna minusculă și anapoda. Piticii-călugări, „falnici ca niște bureți" se închină la „Sfînta dene" și își aleg o „dumunică pe zi". Mitropolitul lor încape într-un pahar, dar e atotputernic:

„E deajuns să dea din pleoape / Și înghițită șapte ape".

Schivnicii au păcate de oameni mari și nebunii de copii.

Piticii, recomandă autorii, se pot face la cuptor din aluat de cozonaci, stafide și alte savuroase amestecuri.

Imaginație și umor, pentru că despre spiriduși nu se poate scrie decît cu spirit, cu foarte mult spirit.

ȘAPTE FRAȚI
Desene de Clelia Ottone

În lumea copilăriei jucăriile au întotdeauna viața și preocupările lor. De aceea, povestea celor șapte frați „de cilți și mucava" care părăsesc lada pentru a zburda veseli pe stadion, este o poveste cu necesitate adevărată.

Personajele alcătuiesc aici o echipă cam pestriță și cu ambiții diferite: elefantul joacă tenis pentru cura de slăbire, capra după felul ei... sare, puii de găină conduc drezina, „cuțul" preferă înotul. „Numai păsla dacă scapă / Și de n-ar intra la apă".

Versurile sînt savant naive, limpezi, pline de o mirată încîntare

SĂRBĂTOAREA DE PĂPUȘI SE ÎNCEPE CHIAR ACUȘI

Distihul titlu ne avertizează că ne aflăm într-o țară specială. — a păpușilor. Aici cuplul consacrat e din porțelan. Castelanele vin în mașini ca să învețe hora noastră românească, circul îl inaugurează o „maimuță de bumbac adevărat", iar cetățile din nefericire pot fi dărîmate de mîța care aleargă după șoareci. Păpușile seamănă tare mult cu micile lor stăpîne.

Sărbătoarea se-ncheie cu un banchet la care sfioase iau parte și ciutele.

IUBITELE NOASTRE ANIMALE

Subtitlul volumului este un vers: „Are o coadă fiecare / Și o poreclă din născare."

Sînt cîteva distihuri vesele, caracterizînd un animal cunoscut de copii: „Domnul ăsta cu covrigu-n / coadă-i Domnul Cucurigu."

PRIETENI MARI ȘI PRIETENI MICI
(ANIMALE MARI ȘI MICI)

„Doamne, cîte lighioane / Ai făcut pentru copii / Lumea-i plină de plocoane / De minuni și jucării."

Animalele sînt mici și delicate ca pentru copii: mînzul, puiul mîței care „ntîia oară / vede fluturii că zboară", cocoșul-ceasornicar, miei.

Destinate copiilor de vîrstă preșcolară, ilustrația apare pe primul plan.

Mirela NEDELCU

●

Fronda, revistă de orientare simbolistă apărută la Iași în numai trei numere (aprilie-iunie 1912), prezintă interes nu numai prin atitudinea ei polemică, prin absența totală de semnături, dar mai ales prin entuziasmul cu care salută apariția unui nou astru poetic: Tudor Arghezi.

În primul rînd o notă, inserată la rubrica *Frondări*, se ocupa de primirea făcută de unele cercuri literare poeziei argheziene, remarcînd contribuția lui N. D. Cocea la impunerea a două mari promisiuni artistice („Prin 1910 N. D. Cocea a făcut să apară revista *Viața socială*. D-sa a înțeles că rolul cuvenit unui director de revistă este curajul alegerei forțelor tinere, al căror talent n-a fost încă drămuit și pecetluit; d-sale îi revine meritul de a fi înfipt în atenția noastră două nume prețioase: Tudor Arghezi și Gala Galaction").

În numărul trei al revistei, articolul *Pagini nouă* (p. 41—45) subliniază originalitatea versului arghezian. „Într-un peisaj liric cenușiu și populat de sensibilități minore e o sărbătoare pentru privire, o dungă aurie. Pe întinderea sufletească de la noi, ce pare a rivni către o generalizare a incolorului, personalitatea domnului T. Arghezi are lucirea privirei a doi ochi energici". *Fronda* e printre primele reviste literare care remarcă noutatea poeticii argheziene: „Simțirea d-lui Arghezi e asemenea unui lac tainic, pe care luna își ninge aurul și în adîncimea căruia stelele privesc cu uimire. Imaginile care-i servesc la transcrierea viziunii sale au, pe lîngă nuanța fină a frăgezimei, culoarea puternică a noutății, a originalității". Revista conchide cu următoarea constatare: „În literatura noastră dl. Tudor Arghezi are puțini însoțitori în ceea ce privește profunzimea și adevărul înalt omenesc exteriorizat în poeziile sale erotice".

V. ARACHELIAN

•frunze •• poeme noi •• cadențe•

Versurile publicate în ultimii cinci ani, între 1960 și 1965, în volumele *Frunze* (1961), *Poeme noi* (1963) și *Cadențe* (1964) înscriu în activitatea lui Tudor Arghezi o etapă nouă, surprinzătoare prin bogăția și diversitatea rezervelor de lirism. Ne aflăm desigur în fața unui adevărat univers poetic infinit, a unor surse de energie lirică inepuizabile.

Ajuns, după atîtea bătălii cîștigate, la 80 de ani, poetul se compară cu un „părete îngreuiat de nimburi și smaralde", cu un stihar de voevod țesut de mîinile întregului popor și, meditînd mereu alte avataruri („însul meu se cere însutit"), invocă forțele elementare ale naturii, focul și apa, în ipostazele de lumină și ploaie, pentru a pune în mișcare puterile ascunse înăuntrul ființei: „Deșteaptă-te în sufletul meu, soare, / Ca-ntre făcliile pădurii. / Străbate-mă cu sărbătoare, / Și dă-mă-n leagăn cu vulturii".

În locul unei poezii a freneziei dionisiace, Arghezi alege în această etapă „frăgezimea coardelor înseninate", într-un „cîntec de seară", oscilînd între jubilație și melancolie și optînd în cele din urmă pentru melancolie, pentru că toamna frumoasă i-a înflorit pridvoarele și ferestrele, l-a inundat cu soare, cărțile îi surîd, viața renaște și palpită în jurul său, luceferii sclipesc noaptea pe cerul „ca o coadă deschisă de păun", singurătatea a devenit familiară în casa unde clarul își modelează ulcioarele lui, dar... e uman să avem și reversul bucuriei: „Nu mi-e clădită casa de șiță peste Trotuș, / În pajiștea cu crînguri? De ce-aș fi trist! Și totuși..."

De ce-aș fi trist? e încă una din capodoperile lui Arghezi, o poezie de o mare autenticitate a emoției lirice inefabile.

În repetate rînduri, de altfel, poetul atrage atenția asupra actului imposibil de lămurit prin cuvinte al creației, asemuit cu somnul (visul) și amintirea, ori cu o desfrunzire de care pomul însuși nu-și dă seama: „Foile tale scrise, de hîrtie, / Se rup și zboară, ca dintr-o livadă, / Frunzele smulse-n vijelie, / Fără ca piersicul să și le vadă".

Inspirația e un har ivit în chip liber, necondiționat: „Gîndirea vine de la sine, / Pe căi ascunse și streine, / Cînd n-ai chemat-o, fără știre, / Pe firu-i nevăzut, subțire".

Cît despre poemă, ea e o tresărire a sufletului în fața fenomenelor fizice și psihice, născută însă altfel decît floarea, prin elaborarea artistului care-i dă sunetul flautului și varietatea cosmosului, cînd nu echivalează cu aducerea pe lume a unui copil, cu geneza însăși a vieții: „Poema ce-o visez tresare / De mult în sufletul, deschis / Oricărui răsărit de soare / Și-oricărui început de vis. // Poema visului mă doare / Că nu se poate-n ac urzi. / Cum se urzește-n fir o floare / Pe o mătase-n zori de zi. // Poema o visez și-o caut / În toate cărțile cu nume, / Ușoară ca un ghiers de flaut / Și numeroasă ca o lume. // Poema mi-o găsii culcată / Într-o copaie, din pridvorul / Colibei noastre, legănată, / Cîntînd o mierlă, — cu piciorul".

Multe din versurile adunate în *Poeme noi* sînt de dragoste, cîntă „năluca" disparentă a femeii cu senzația pe care o încearcă îndrăgostitul cînd vrea să-și evoce chipul iubit. Poetul notează regretul unei despărțiri inevitabile. („De ce-ai plecat? De ce-ai mai fi rămas?"), așteptarea unei logodnici pierdute, ecourile lăsate de o prezență corporală, setea și foamea de trupul streinei trecătoare, amintirea unui colocviu tăcut. Tînjirea erotică rămîne una din permanențele liricii lui Arghezi, exprimată și în această fază cu o uimitoare concretețe: „De cînd nu mai trece streina / Rămîne pustie grădina / Lăstunii se-ntorc să mă vadă / Copac desfrunzit în livadă, / Rotindu-se stol — / Și cîntînd și vîntul a gol. / Dar vîntul, zăbav, / Răspunde:-i bolnav. / Șopteste prin spini o întrebare: / Ce are? Ce-l doare? / Că nici el nu știe, / Nătîng între foi de hîrtie. / Dar crinii-mbrăcați în panglici, / Pe cîrji de irozi și vlădici, / Se roagă-n sobor pentru mine, / În isonul maicilor schivnice-albine".

Bineînțeles, aria poeziei lui Tudor Arghezi e mult mai vastă. Păsărulca părăsită pe alte meleaguri, cățelandrul cuminte lăsat în dosul zăbrelelor și „ciinele rău" din curte (în „Frunze"), păsările cerului în *Poeme noi* sînt pentru poet prilejuri de emoții exprimate cu o mare gingășie și o duioșie franciscană. Două „inscripții" încrustează lapidar îndatoririle bărbatului în conformitate cu prescripțiile firii care i-a orînduit de soție pe copila diafană, „făptură de petală și de un bob de rouă". O poezie e adresată destinului, „marelui ciclu" căruia poetul „hoț de taine fermecate" încearcă să i se sustragă, furîndu-și o stea, alta, intitulată *Psalmistul*, e un testament cu mult mai profund, prin marile întrebări asupra existenței, decît cel din *Cuvinte potrivite*. În sfîrșit, nu au fost deloc comentate poeziile dialogate *Dalila* (despre o balerină care, intrată în mînăstire, deșteaptă la viață sufletele mortificate de asprimea canoanelor) și *Focul și lumina* (o alegorie despre pierderea focului, a nădejdii în lumină, a îndrăznelii).

Văzută în *Cadențe* ca o asceză, poezia e captarea unui moment de eternitate, o clipă mult așteptată de noroc, cînd psaltul e vizitat de har, o nălucă de fum, „de ceață și de umbră sau de gînd", fără „tihnă și hodină". Posedat de propria sa închipuire, poetul se face interpretul ei: „Iar dacă pana psaltului dă spic, / Eu n-aduc la-ncoltirea lui nimic, / Că mîna mîna ta mi-o mînă, / Și ghiersul meu e-al tău: doar ți-l îngină".

Mod de a spune încă odată că actul poetic e un abandon în favoarea spontaneității, că în creație poetul îngină (imită) pe demiurg declanșînd procesul germinației cosmice în haos: „O scăpărare fulgeră deodată / Nemărginirea lumii-ntunecată / Și, ca un tibișir de aur, trage-o dungă / De scapără departe întreaga zare lungă".

Respectînd necontenit legile firii, poetul are tăria să reziste la o dragoste tîrzie, răspunzînd chemărilor femeii tinere cu filozofia implacabilă a senectuții: „M-am prefăcut că nu-nțeleg, / Ca să rămii ce ești, și eu întreg, / Și te-am jignit cu voie, să mă ierți, / Poți să blestemi și să mă certi, / Din depărtarea care îți ascunde, / Cu plînșii ochi, și coapsele rotunde".

De la natura care risipește mărgăritare în vișin și portocale în cais, poetul învață să-și înalțe opera desfăcută din lut spre azur, cu riscul de a cădea ca fluturele ucis de visul său fanatic de lumină (de notat aici metafora, bizuită pe confuzia regnurilor, a petalelor volatile, aripile fluturelui, altădată văzut ca un „echer plăpînd" de „catifea solară" și ca „pulul luminii"). Alte poezii elogiază rezistența vrăbiilor „desculțe și-n cămașe" la venirea iernii, sau încremenirea pe loc, tot atunci, a vulturilor „scrîșniți în plisc". Fără îndoială că poetul se gîndește de fapt la tăria oamenilor de pe pămîntul românesc, în șirul neîntrerupt de „oșteni" al cărora îi place și lui să se numere.

Volumul de *Cadențe* se închide cu interpretarea liberă a celebrului *Rondel de l'adieu* de Edmond Haraucourt („Silește-ți și mînia să-ți fie împăcată, / Plecarea despărțirii rămîne-n noi plecată / Și nu se mai întoarce, rugată, niciodată"), cu un îndemn desprins din lectura lui Rabelais („Să rîzi cu poftă-n loc să plîngi de jale, / Căci, omule, -n făpturile-animale, / Rîsul e însușirea numai a dumitale") și cu o parafrază la *Mon rêve familier* de Paul Verlaine despre prietena, necunoscută de pe alte tărîmuri, care nu-i decît melancolia.

Am enumerat cîteva aspecte din faza recentă a poeziei argheziene. N-am încercat să le epuizez, căci un poet proteic ca Arghezi nu se lasă niciodată cuprins în întregime, necum istovit.

Al. PIRU

AMBIANȚE ARGHEZIENE

reportaj de **BARUȚU T. ARGHEZI** *și* **TITA CHIPER**

Cuvîntul „intimitate", care se amestecă din punct de vedere al povestirilor cu oarecare indiscreție, se definește în atmosfera argheziană mai repede printr-o ambianță agreabilă pentru vizitator și printr-un climat sufletesc în casă, în familie, în chilia de lucru a scriitorului.

Echilibrul familiei și a unei căsnicii care a depășit jumătate de veac a fost și este menținut deopotrivă în balanța vieții de abnegația Paraschivei și de dăruirea totală a lui Arghezi. Cînd au apărut copiii și cînd familia a început să crească simțitor cu căței, pisici, pui și rațe, care-i întregeau atmosfera, s-a născut și Mărțișorul, o grădină, o casă, o gospodărie de frumoase gingășii delicate. „Cartea cu jucării" și mai tîrziu „Prisaca" duc pe cititor de mînă în hora acestei intimități.

Măicuța Mărțișorului, Paraschiva, mîngîiată cînd Puică, Bobi, Kiva, este de fapt măicuța întregei atmosfere și vieți mărțișorene. Nu e floare și nu e copac pe care mîinile ei să nu le fi săditi și îngrijit, căci Mărțișorul s-a născut dintr-o perseverență și însuflețită muncă de ani întregi. Cînd Arghezi realiza cîte un contract pe cîte un volum, se mai adăuga o încăpere la casă, se mai întregea acoperișul și primăvara înfloreau mai mulți stînjenei și crini. S-ar putea face o delimitare în amintire: primul spațiu ar fi al „Cuvintelor potrivite", etajul poate că al „Ochilor Maicii Domnului", grădina al „Țării de Kuti", ograda a „Horelor", avutul gospodăresc al „Linei"... Fiecare fereastră are reflectați în ea și ochii familiei, fiecare treaptă de scară pașii repetați ai marelui gospodar și ai bunei gospodine. În fiecare cărămidă, în fiecare colț de grădină, în orișice lucru mic sau mare din Mărțișor, e sufletul, dragostea, emoția și strădania celor patru mărțișoreni, doi părinți și doi copii...

★

— Scriu noaptea și scriu ziua... Am scris o viață întreagă cu ochii pe hîrtie și pe condei, făcîndu-mi din scris un crez și o datorie...

Vorbele lui Arghezi cuprind aproape șaptezeci de ani de muncă intensă, de luptă cu gîndurile și cu ideea, de așternut pe hîrtie rînduri subțiri de cuvinte minuscule. O pagină de manuscris e ca o foaie de hîrtie din mătase japoneză, în care rîndurile de fire aproape invizibile sînt rîndurile condeiului cu penița foarte fină. Uneori abia o lupă mai poate descifra litera și cuvîntul scris...

Răsfoirea manuscriselor lui Arghezi este o veritabilă școală de organizare a paginei de lucru, măcar că niciodată scriitorul nu s-a gîndit la geometrie și logica ei aritmetică. Între manuscrisul de proză și cel de poezie sînt deosebiri fundamentale, primul fiind mai curat, mai curgător, mai omogen. Manuscrisul versurilor însă este, de cele mai multe ori, o problemă care se cere a fi dezlegată cu însăși participarea cititorului curios dacă bineînțeles pagina i-ar fi destinată spre dezlegare. E un veritabil lucru de atelier acest manuscris în care nu lipsesc nici scurte „dicționare", s-ar spune școlar, de rime, pe lîngă semnele de metrică sau suprapunerile de cuvinte încercate pentru găsirea sensului celui mai bun pe ideea căutată și găsită.

Manuscrisele de versuri sînt un document de muncă dusă pînă la maximumul ei de intensitate din care se înțelege că și autorul lor este un exigent, un laborios, un nemulțumit cu rimele facile. Condensarea pe care o au cele mai multe dintre aceste manuscrise nu e lipsită totuși de spațiul de respirație al condeiului care uneori, în joacă, adaugă și cîte un desen mic. E poate ilustrarea printr-o altă modalitate de exprimare a gîndului, a caracterului, a ideii în așteptare. Sau, o simplă pauză de amuzament, căci după cît se știe autorul nostru nu a fost lipsit nici de darul liniei desenate pe alte conture decît ale cuvîntului.

Scrisul nu are un ritm prestabilit și niciodată o pagină de manuscris nu s-a luat la întrecere cu ceasornicul într-o concurență cantitativă. Arghezi e de părere că un manuscris are nevoie să zacă, să fie recitit și revizuit, să-i placă mai întîi autorului lui și pe urmă cititorului. Stilul telegrafic sau de proces-verbal dictat într-o preumblare în jurul biroului nu l-a caracterizat niciodată, cu atît mai mult cu cît el a căutat întotdeauna profunzimea și nu suprafața.

Manuscrisul recent este la fel de viguros ca și manuscrisul de tinerețe, preferîndu-se întotdeauna pagina mică, mai potrivită concentrării ideii sau însemnării inițiale.

Locul de scris este de obicei o masă simplă, care la nevoie și mai ales în tinerețe era înlocuită cu orice colț de masă și uneori chiar cu scrisul pe genunchi. O masă în lumina ferestrei pe care hîrtia să fie clară — cu cîteva obiecte pe ea: cîteva medalioane metalice pentru a împiedica paginile să zboare, o ulcică țărănească pentru creioane și condeie, scrumiere, ceașca de cafea, cîteva dicționare și, nelipsită, o fotografie de familie.

În Mărțișorul în care s-au plămădit mii de pagini de manuscris, unele aducătoare de bucurii și altele de necazuri, camera de lucru a lui Arghezi era de obicei odaia cea mai mică din casă, asemănătoare într-un fel chiliei mînăstirești de altădată.

— Într-o încăpere mică poți fi singur cu tine însuți și poți lucra mai bine... Am refuzat întotdeauna birourile lustruite și încăperile prea mari, bune pentru orice în afară de intimitatea de lucru...

Chilia din Mărțișor a fost spațiul cel mai bun de scris pentru Arghezi. Fereastra îngustă da spre flori și grădină, unde ziua zburdau iezii, se încurcau printre ierburi bobocii lui Gîri-Gîri și unde se tolăneau cîinii și se jucau pisicile.

— Voiam să-mi tipăresc singur cărțile ca să scap de nazurile editorilor... Mi-am cumpărat o mașină de tipar și împreună ne-am pus pe treabă...

Tata și-a luat carnet de meșter și eu de lucrător tipograf. Principiul tipografiei noastre era: ce scria el noaptea, eu să tipăresc ziua și să facem niște broșuri de literatură mici și ieftine... Proiectul s-a realizat numai pe jumătate: se înjghebase o tipografie mică, al cărui nume era „Potigraful mărțișor". Nu am reușit să tipărim decît o singură cărticică, „Drumul cu povești" scrisă de Arghezi, desenată de Mițura și tipărită de Baruțu... Unitatea era perfectă și perspectivele păreau favorabile... Ne-am oprit numai la atît din pricina evenimentelor diverse, rămînînd însă fiecare agățați cu un gînd de refacere într-un viitor oarecare... Tipografia a devenit apoi grajdul caprelor...

Meșteșugul tipografiei, Arghezi îl cunoștea încă de mulți ani, conducînd cam prin 1930 tipografia Cartea Medicală unde imprima Biletele de papagal, în prima lor serie. El avea tovarăș de redacție pe atunci, redacția fiind în tipografie, pe bunul lui prieten și colaborator Felix Aderca... Arghezi iubea meșteșugul tipografic pe care îl asocia ca substanță meșteșugului de scriitor. Și unul și celălalt scriau, unul cu pana, celălalt cu litera de plumb. În cartea „Ce-ai cu mine, vîntule?" poema „Culegătorii de semne" este una dintre cele mai frumoase pagini pe care un scriitor le-a închinat tovarășului lui de muncă, tipograful...

★

— Cum scrii? Păi cum să scriu!... cu răbdare, cu dragoste, cu cazna și cu gîndul meu la cititor pe care nu trebuie să-l desconsiderăm... El e adevăratul critic și adevărata opinie literară...

Întrebarea se repetă cu fiecare reportaj de radio și gazetăresc, de către fiecare scrisoare pe care o expediază cîte un debutant. Săptămînal sosesc în cutia de poștă o serie de asemenea scrisori din toate colțurile țării. Toți vor să știe cum lucrează Arghezi și apoi cer un verdict literar. E greu de dat sfaturi în literatură și mai ales într-o corespondență poștală care ascunde uneori vîrste și preocupări diferite.

Arghezi e de părere că scrisul trebuie să se lege de un anume talent și talentul de o anume chemare. Simpla înșiruire de pagini într-o povestire fără nerv, fără emoții, fără culoare, nu e literatură, după cum poezia nu este numai rimă.

— Văd tineri și citesc în presă uneori o literatură care mă face să cred că exigența proprie și bunul simț personal sînt scăzute... Pe vremuri cine voia să se facă poet sau scriitor își lăsa părul să-i crească mare și purta chică și lavalieră. Azi tinerii scriitori nu mai **lucrează ci** creează, cuvîntul creez părîndu-li-se un superlativ de calitate... Pentru scris se cere muncă și răbdare în afară de talent. Am văzut scriitori care după o carte, două, toată viața n-au mai dat nimic... Ar fi de cerut tineretului care se apucă de scris, mai multă muncă pe hîrtie, mai multă exigență cu sine însuși, mai multă modestie... Scrisul e o meserie grea dar frumoasă, cel puțin care mie îmi place. Ea trebuie făcută cu pasiune și fără grabă... Niciodată scriitorilor nu le-au fost create condițiuni de viață, de muncă, mai bune ca acum: trebuie ca și scriitorii și mai ales cei tineri să răspundă acestor condiții frumos, elegant, cu lucrări de calitate, să dea adică o literatură bună. Cînd o carte se tipărește în 10 000 și 20 000 de exemplare, cititorii pretind ca ea să fie excelentă. Cînd poporul citește, el vrea să aibă cărți frumoase, cel puțin egale cu cîntecele lui și cu Miorița...

★

O actualitate care s-a concretizat într-un sărbătoresc eveniment desfășurat într-un orășel despre care literatura nu a vorbit prea mult: școala medie din Alexandria l-a sărbătorit pe Arghezi într-o emoționantă adunare omagială. În școala nouă și luminoasă a orașului, elevii, tineretul, profesorii și invitații i-au închinat scriitorului dragostea și respectul lor de cititori într-o ambianță de eleganță sufletească egală cu emoția lor frumoasă. O cuvîntare, ale cărei catifelări de sens și adîncimi spirituale, rostită de profesorul I. Mihăescu, au legat stilul și formele de exprimare ale lui Arghezi cu activitatea și evenimentele de viață ale scriitorului. Mari buchete de liliac, floarea culorii diafane de primăvară, au plecat din mîinile celor mai tineri cititori spre brațele sărbătoritului care le-a îmbrățișat florile, în aceeași seară în București, primind și cea mai binevenită urare de a trăi tot atîția ani cîți a împlinit și Alexandria, adică 150 de ani!

Mărțișorul pare într-atît o metaforă, încît adresa precisă (str. Mărțișor nr. 26) și mijlocul de locomoție cu care ajungi acolo (autobuzul 31) pot să te nedumerească la început.

Pe poarta versului și cu gîndul, teritoriul vechii periferii din dealul Văcărești lor a fost cutreerat de nenumărate ori pînă acum, astfel că vizita de azi pare o excursie în intimitatea poetului, pe care o mai faci încă o dată „de-adevărat". Și, în același timp, pătrunzînd în hotarele curții reintri într-un spațiu apropiat, de mult al tău — în propria-ți intimitate de lector. Intinzi mîna și bați în toaca porții cu gestul cunoscut cu care ai trage cartea din raft fără să te mai uiți, simțind-o numai cu palma. În preajma noilor construcții, a șantierelor gălăgioase și tinere, casa Arghezi potopită de liliac visează sub umbră verde de cireși și de caiși. Liniștea aparte a locului dă ecou larg pașilor oaspetelui sosit aici din orașul trepidant aflat în săpînirea unui anotimp indecis. Asfaltul Capitalei, vînăt de ploaie, a fost atît de tomnatec în primăvara aceasta încît iarba înaltă a livezii, din care izbucnește ici-colo micul incendiu al vreunui mac înflorit, foșnește aproape misterios. Explozia vegetală pare că ține de miracol — ca și tăcerea densă — și pe domeniul poetului nimic nu e obișnuit. Creșterea ierbii, aerul moale, în care zgomotele ajung șoaptă, sînt ca nicăieri, născute parcă de însuși versul liniștii și germinației. Dulăii zbuciumîndu-se în lanț, Lăbuș, Negruț sau Vulpache — nu te sperie; i-ai striga, crezîndu-i aceeași, pe vechile nume din carte, Hoțu sau Ursei, și mare lucru dacă n-ar veni să ți se lungească la picioare bănuindu-te cunoscut. Totul pare posibil în Mărțișor, unde scena casnică e compusă din personaje literare. La masa de lucru Arghezi a întors știutele raporturi; transfigurate, lucrurile și vietățile ajunse sub condei și-au schimbat soarta împrumutînd ceva din permanența artei: „Și-au trecut prin făcătură, / nouă, în miniatură". Casa și livada n-au mai mult de 35 de ani dar **atmosfera** e mai veche, ține cumva de gospodăria de țară și pentru a vorbi despre ele „ograda" și „bătătura" sînt cuvintele care se cer. Mărțișorul intră în oraș cu aer de demult, adevărat paradis terestru întemeiat de Arghezi de la temelia de piatră pînă la tija grațioasă a florilor, curtea basmului. „În imperiul meu pătrat, / S-au mutat și așezat / Ciute, cerbi și căprioare / Prefăcute-n mărțișoare". Ca-n poveste, aici nimic nu piere tragic, animalele mor de bătrînețe și trunchiul pomilor uscați devine bancă în grădină, aspră și cioturoasă. Un vecin își păstrează și ne comunică o uimire din copilărie: o capră mîncase trifoi mult și trăgea să moară dar poetul s-a îngrozit s-o taie și n-a mai vorbit o săptămînă cu cel care propusese sacrificarea vietății. Iada zburdalnică, puica galbenă făcînd cadou oul, gîsca-n vîrstă Gîri-Gîri, eroine de poezie, nu pot nimeri sub cuțit sau în cuptor, după cum nu pot fi mîncați cartofii care sînt gata să nască. Animalele sînt văzute în dans, în exuberanță, „hora în bătătură" e starea lor firească. Gîri-Gîri a dus pînă la sfîrșit o existență ieșită din comun: la vîrsta de douăzeci de ani mai făcea un singur ou, avea un singur boboc, dar, ca o bunică duioasă, clocea apoi și alte ouă, scoțînd promoțiile de boboci ai suratelor sale. Stră-strănepoții ei din primăvara această umblă prin iarbă și descoperă lumea Mărțișorului cu ochi rotund și sperios, decișii ca pînă la toamna care o să-i numere să afle totul. Zgaibă, paznic bătrîn (18 ani), alb, cu două pete negre pe cap, ca un cavaler demodat, pieptănat cu cărare la mijloc, îi privește din pragul custii sale. O mîță neagră suspect de grasă se pierde prin grădină cu mers care anunță o maternitate apropiată. Vor apărea oare iarăși „cinci pisici / din care două sînt pisoi"? O controversă din „Cartea cu jucării" sau din „Stihuri noi" e gata să se reia. Va fi probabil pe aici și șoarecele istet capabil să-l pape pe Marcu, leneșul cotoi. În Mărțișor cuprinsul dintre iarbă și stea e un perimetru fantastic fără hotare și străzi, gata să se mărească oricît pînă a încape în el legenda. Acolo „aerul este altfel și mirosul florilor și lumina" spune mecanicul Nelu Roșca, un „mărțișorean". Greu de crezut, la prima vedere, ținînd seama de vecinătatea casei lui Roșca cu cea a poetului. Dar în fapt lucrul e adevărat: „mahalaua cu cocoși" — cum o numește Arghezi — a privit totdeauna domeniul versului cu o surpriză mereu proaspătă. În livadă maiștrii, inginerii, doctorii, lăcătușii, în fine toată generația matură a Mărțișorului de azi și-a consumat „Amintirile din copilărie", capitolul „La cireșe" — și fructele verii continuă să ispitească pe micii vecini. Altă amintire, „Plugușorul", a strîns copiii sub ferestrele poetului mai în toate iernile. (În urmă cu trei-patru ani copiii de ieri, ajunși bărbați cu neveste și copii, s-au dus la noua locuință a poetului și într-un cor improvizat, cu voci nearmonizate de emoție, lîngă lumina dulce a bradului, i-au urat „mulți ani și sănătate". La darurile potrivite colindătorilor poetul a adăugat cărțile și poți găsi în casele din Mărțișor volumele cu autograf păstrate la loc de cinste). Într-o astfel de vecinătate copilăria are amintiri și reprezentări neasemuite. Născuți în alte curți, cățeii ar fi tîrît tinichele de coadă, dar aflați pe pămîntul argheziau au intrat, pentru vecini, în fabulă; Zdreanță a fost „cîinele — ăla cu bucle", Zmeu era „fălos ca un nobil și-a murit tot mîndru ca o statuie", Tigru — preferatul stăpînei — „rîdea, zău rîdea, cînd îi spunea doamna Arghezi «ia rizi tu Tigrule!»" Într-o colectivitate lucrătoare unde lumea se duce zilnic la muncă, la uzinele Timpuri Noi, la Abator, la Industria bumbacului, prezența și truda poetului inspirau respect. Munca lui se desfășura într-o chilie aflată mai la colțul casei, cu geam ferit, parcă ascuns privirii și cîțiva curioși care s-au uitat pe fereastră enumeră, cumva intrigați, obiectele văzute acolo, parcă neînțelegînd cum din atît de puține lucruri el a clădit un univers durabil. Întreaga casă avea zgomote deosebite de ale celorlalte; „aici nu se trînteau ușile" mi se spune, pacea chiliei nu era turburată. Tainică, lumina ardea cînd dormea tot Mărțișorul; „în odaie era un bec de o sută de lumini" precizează cineva, adăugînd: „nu că era mare, dar ardea toată noaptea pînă dimineața și te umplea de respect". Scriitorul își era lui însuși stăpîn aspru și într-o mahala muncitoare lumina întîrziind la geam era măsura unei trude necontenite. Atmosfera devine vers. „Cînd încerc, pe dibuite, / Stihuri nemeșteșugite / Vin la geamul meu închis, / Ca din basme și din vis, / Toată noaptea, vit veghez, / Pînă-n miez și după miez. / Valuri, ploi, ninsori de fluturi, / Purtînd chivere și scuturi, / Sumedenii de gîngănii — / Și-n genunchi îmi fac mătănii. / Mă cunosc și mi se-nchină / Că le dau din geam lumină". Un astfel de locuitor al Mărțișorului a fascinat pe cei din jur, și nu sînt puțini cei care au bătut la poarta casei Arghezi pentru a cere sfaturi și îndrumări nici pe departe literare. Sînt în mahala oameni care l-au întrebat pe poet la ce școli și meserii să-și dea copiii ori cum să descurce o încurcătură sau alta; un moș Dumitru Sprîncenatu, azi dus, putea fi văzut la sfat cu Tudor Arghezi; o bătrînă, mama Voica, spune că pentru vecini poetul era „înțeleptul locului". Cînd a fost să se-nsoare, tinerelul, pe atunci, Nelu Roșca, a purtat cu poetul un dialog care a debutat cam nastratinește: „De ce te-nsori, mă?" „Da' parcă eu știu?" În vara aceasta mecanicul Roșca vrea să-și ducă feciorul, pe Mihai, viitor absolvent de școală medie, la maestru „să mă sfătuiesc ce rost îi fac băiatului". Cuvintele lui Arghezi sînt citate ca memorabile și stînd de vorbă cu unul și cu altul, chiar cu membrii aceleiași familii, observi că fiecare își revendică dreptul la ele; de fapt **lui și numai lui** i-a spus poetul cutare lucru despre care ți-au mai vorbit și ceilalți, asigurîndu-te că numai lor... etc. Tradiția orală a Mărțișorului ar fi gata să ateste că aproape nu e locuitor care să nu fi beneficiat de lungi colocvii cu Arghezi și legenda nu mai are mult pînă să se nască. În viața orașului și a țării, datorită poetului, Mărțișorul a devenit o lume fără asemănare. Chiar Bucureștii, care-l cuprind, priviți din livada argheziană, arată o față inedită unde, într-o transparență de acuarelă și într-un plan bizar, se văd, deopotrivă, părînd una lîngă alta, clădirea Palatului Marii Adunări Naționale, Gara de Nord, Telefoanele și Blocul Turn de pe cheiul gîrlei. Nouă, perspectiva răsucită și ciudată, unghiul unic din care se ivește orașul, nu te miră; înclini să crezi mai degrabă că însuși poetul și-a compus pînă și această privelește neobișnuită ca nicăieri altundeva alta. Și după ce ai străbătut curtea, casa și livada, recunoscîndu-le și recunoscîndu-te, nu le poți părăsi fără a-ți lămuri ceva, ca o neîmplinire, înainte de a pune la loc ceva care lipsește din tablou. Și deodată știi: cadrului îi trebuiai tu, oaspetele. Căci niciodată un univers de poezie nu transportă numai viața scriitorului. „Gîndul meu, al cui gînd este" se întreabă el presimțind că mai există mereu un element de peisaj inedit adus de lector. Vizita în Mărțișor prilejuiește astfel momentul îmbinării experienței tale cu poezia, ca o revelație.

Așa, eu acum mă gîndesc la un timp nu prea depărtat — 5 ani în urmă — la un Mai petrecut pe fundul unui lac viitor. Ultimele barăci ale șantierului tunel intrare se demolaseră, mai rămăsese doar o singură odaie, stranie ca un decor de teatru „la vedere" unde locuia un inginer, Titus Puntea, care trebuia să stea acolo cerut de serviciu, pînă aproape de venirea apelor. Noaptea omul primea lumina mai mult de la lună (rețeaua electrică fusese scoasă) și apa o ținea în ulcior, luată dintr-un izvor aflat nu departe de fosta lui baracă. Cei doi oaspeți veniți la el îi aduseseră caș proaspăt și ridichi și niște lumînări de spermanțet care lăcrimau alb și bogat. Cînd s-a lăsat seara, inginerul a căutat printre sticle goale una bună de sfeșnic și a aflat — printr-un noroc — una plină pe trei sferturi cu un vin uitat. Într-o ceașcă, într-un borcan fost de muștar și în sticlă, vinul s-a împărțit egal, în trei. Era 21 mai, 1960 seara, și ridicîndu-ne de pe lăzile de brad în care omul își strînsese lucrurile — am ciocnit vinul și i-am cîntat mulți ani lui Arghezi, la 80 de ani. Locul acela s-a acoperit de apa celui mai mare lac de acumulare din țară și n-am să-l mai văd niciodată. Amintirea am purtat-o cu mine și am adus-o în livada poetului în pragul anilor 86.

La Résidence-Geneva August 1964

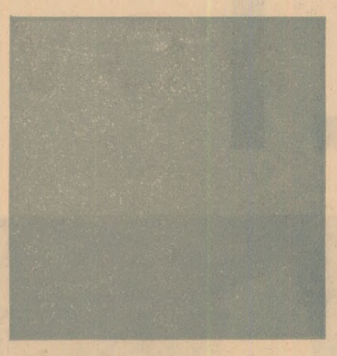

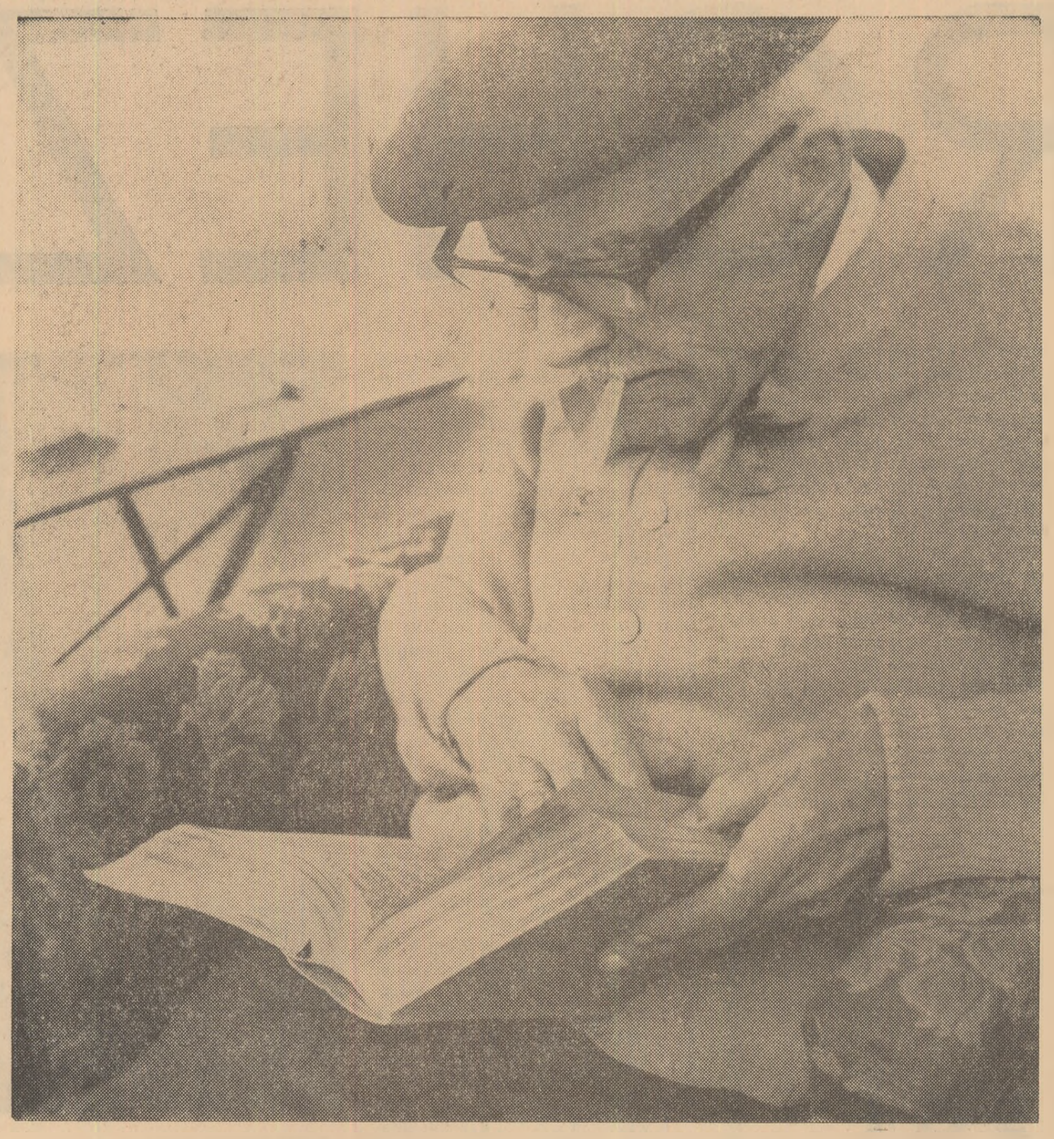

Geneva 1959

„Autoportret" Fribourg, ianuarie 1906

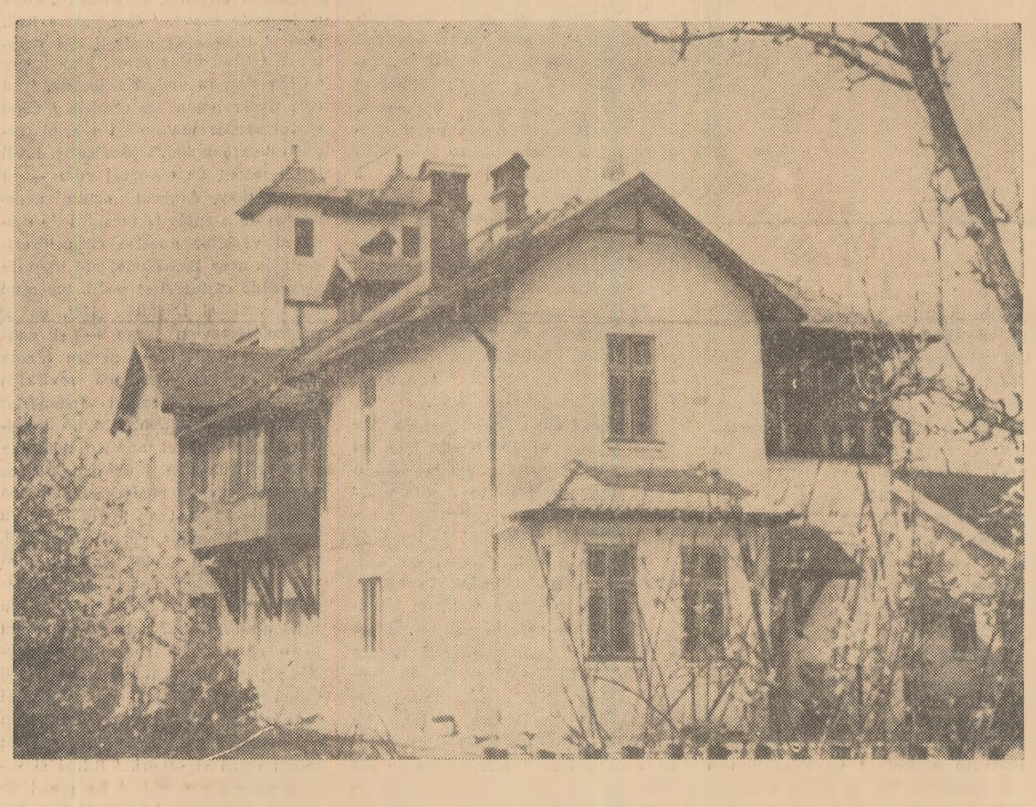

Mărțișor

Fotografiile din acest număr: BARUȚU T. ARGHEZI

UN MONUMENT RIDICAT OMULUI

Platon afirma că poeții nu sînt călăuziți în creația lor de știință, ci de un fel de instinct și de un fel de inspirație divină, comparîndu-i cu prezicătorii și profeții, care „spun multe lucruri frumoase, dar fără să-și dea seama de ceea ce spun". Făcînd apologia lui Socrate, Platon i-ar fi dat afară din cetate, socotind că poeții creează fantome și nu realități.

Aristotel avea să așeze poezia la locul ei de cinste, considerînd-o drept o artă și pe poet ca pe un artist, călăuzit de rațiune. Pentru dînsul, spre deosebire de Platon, poezia nu-i o minciună, poetul avînd dreptul să fabuleze asupra particularului, dar numai în scopul exprimării unui adevăr general.

Despre utilitatea poeziei s-a îndoit la vremea sa și Malherbe, care-și mărturisea amărăciunea, într-o scrisoare către prietenul său Racan, poet și el, cu privire la timpul pierdut într-o „activitate așa de puțin folositoare publicului și nouă însine, în loc să-l folosim pentru a ne face o situație".

La rîndul său Voltaire socotea și el poezia prea puțin necesară omenirii, recunoscînd însă că ea ocupă un rang înalt în rîndul artelor frumoase. Tot el spunea că poezia este muzica sufletului și în special a sufletelor mari și sensibile.

Se pare că problema aceasta a necesității poezei a frămîntat multă vreme pe poeți. Baudelaire dînd sfaturi tinerilor literați îi îndemna să n-o părăsească niciodată. Pentru că „poezia este una dintre artele care aduc cele mai mari foloase; dar e un fel de plasament, ale cărui dobînzi nu le obțin decît foarte tîrziu, în schimb ele sînt foarte mari". Cît de tîrziu și cine obținea aceste dobînzi, atunci și acolo, el era foarte conștient, căci în continuare spunea: „provoc pe invidioși să-mi citeze versurile bune care au ruinat cîndva pe vreun editor".

Ceea ce mi s-a părut însă deosebit de semnificativ la Baudelaire este faptul că nu credea în inspirație. Dimpotrivă socotește că nu există timp pierdut atunci cînd lucrezi la perfectarea unei rime, la ajustarea unei imagini exacte într-o alta mai bine prezentată, căutînd analogii curioase... Este convins că originalitatea este un lucru care se învață, bineînțeles, nu la școală: ...De-a lungul unui șir de eforturi determinate, artistul poate să ajungă la o originalitate proporțională".

Și Baudelaire iubind mai mult ca orice poezia scria: „Sois toujours poète, même en prose".

Și întorcîndu-ne la ideea de originalitate, îmi amintesc de cuvintele lui Victor Hugo din prefața la „Odes et Ballades": „Poetul nu trebuie să aibă decît un singur model, natura, decît o singură călăuză, adevărul. El nu trebuie să scrie cu ceea ce s-a scris pînă la dînsul, ci cu sufletul și cu inima sa". Și Rilke sfătuia pe un tînăr poet „să încerce să spună, ca și cum ar fi el primul om, ceea ce vede, ceea ce trăiește, iubește, pierde...", îndemnîndu-l să folosească pentru a se exprima lucrurile care-l înconjoară, imaginile visurilor sale, obiectele amintirilor.

„Dacă viața de toate zilele ți se pare săracă, n-o acuza. Acuză-te singur că nu ești îndeajuns de poet pentru a chema la tine aceste bogății".

Și Goethe socotea că „Lumea e așa de mare, așa de bogată și viața oferă un spectacol așa de divers încît subiectele pentru poezie abundă pretutindeni... Să nu mi se spună că realitatea este lipsită de interes poetic; un poet dovedește că este poet atunci și numai atunci cînd spiritul său știe să descopere într-un subiect banal o oarecare latură interesantă. Realitatea trebuie să pretexteze motivul, punctul de plecare, nucleul propriu-zis; e treaba poetului ca să facă un tot care să fie frumos, însuflețit".

Aceste însemnări n-au avut alt țel decît de a fi o prefață, ce-i drept cam lungă la cele cîteva gînduri pe care doream să le exprim cu privire la universul poetic și la originalitatea creației lui Tudor Arghezi.

Este de netăgăduit faptul că de la Eminescu încoace Arghezi rămîne cel mai mare poet al nostru. Nimic din realitatea înconjurătoare nu rămîne în afara universului său poetic.

Viața și numai viața, cu durerile și bucuriile ei, cu galere și nostalgii, cîntînd doine pe fluier, pe nai și din frunză, cu furnici, cu greieri, cu Zdreanță și arici, cu capre și lade, cu mîțe și cucuvele, i-au prilejuit „Prisaca" și „Stihurile pestrițe". Cotidianul l-a făcut să scrie „Inscripții" pe poarta unui conac sau pe o casă de țară, pe un pahar sau pe-un mormînt, pe un inel sau pe o catapeteasmă, pe o biserică sau pe o pînză de barcă, pe o tobă sau pe-un craniu, pe-un steag sau pe ușa poetului, pe peretele chiliei sau pe pantoful logodnicei, pe cotetul lui Hotu sau pe oglinda mare, sau „Hore"-n bătătură și-n grădină, de șoareci și de ucenici. El și-a găsit subiectele pretutindeni, socotind că nu există material pe care să nu-l poată modela, tot așa precum cîmpia și muntele nu s-au dezvățat să scoată flori și parfume alături de minerale „și petrol".

De aceea îl vom vedea închinînd versuri Alfabetului și Arheologiei, Apocalipsului și lui Satan, lui Caligula și lui François Villon, Cancelarului, Cățeilor și păduchilor.

Va scrie în versuri epitafuri și epigrafe, pisanii, litanii și psalmi. Va scorni cîntece pentru adormit Mițura și de cununie pentru dînsa cînd s-a făcut mare. Va cînta Bărăganul și orașul medieval, iarna trează și iarna blajină, ne va purta pe drumuri în iarnă și pe drumuri lungi, făcîndu-ne să poposim cu el pe ogorul pustiu.

Va căuta într-o vreme pe Dumnezeu, și negăsindu-l i se va adresa: „Ești ca un gînd, și ești și nici nu ești. / Între putință și-ntre amintire".

Va închina un monument măreț omului, urmărindu-l „prin veacuri, prin vîrste, prin milenii", atunci „cînd nici o silabă-ntreagă nu se rostea pe lume", și cînd „N-aveai nici loc, nici țară, nici neam și nici un nume".

„Tu ți-ai învins pămîntul, mormîntul și destinul". Arghezi îl îndeamnă: „Ridică-ți numai ochii puțin ca un lăstun / Că piscurile înseși descresc și se supun".

În finalul „Cîntării omului" poetul i se adresează cu chemarea: „E timpul, slugă veche și robul celui rău, / Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău".

E nevoie oare să mai adăugăm aici că poezia lui Arghezi nu-i o poezie care se inspiră, ci o poezie care îndeamnă, cheamă și inspiră?

Arghezi nu a scris și nu scrie pentru posteritate, el nu-și făurea și nu-și făurește din vers un monument pentru sine. Contemporan cu semenii săi, marchează cu focul versului momentele grele ale anului 1907.

Și acum cîteva cuvinte despre arta poetică a lui Arghezi.

El și-a definit-o în „Testamentul" pus în capul „Cuvintelor potrivite".

Poezia lui schimbă totul în frumusețe și răspîndește frumusețea a tot ce e frumos. Ea dă eleganță și faptului diform, alăturînd oroarea cu entuziasmul, durerea cu plăcerea, eternitatea cu veșnica schimbare. Tot ce vine în contact cu versul său se transformă.

Poezia lui Arghezi schimbă așa cum spunea Shelley „în ape vii cu ajutorul unei alchimii misterioase apele otrăvite pe care moartea le rostogolește prin viață". Și am avut nu o dată surpriza, la Arghezi, de a vedea deodată cuvinte vulgare transformîndu-se în cuvinte frumoase, cuvinte tocite redobîndindu-și prospețimea dintîi, cuvinte obscure strălucind de luminozitate.

Aragon spunea undeva că arta versurilor este alchimia care transformă-n frumuseți slăbiciunile. Și tot el cu prilejul centenarului „Florilor răului" scria: „La grandeur d'un poète est de pouvoir écrire ce qu'un autre n'oserait pas, ou qui chez un autre serait platitude. Il faut du génie, le génie de Baudelaire pour écrire cet alexandrin:

La crapule du corps de garde
et des cuisines
. . . . . .
Quand ainsi qu'un poète, il descend dans les villes
Il ennoblit le sort des choses les plus viles...

Ennoblire le sort des choses les plus viles. Voilà, la définition de toute la poésie moderne..."

Cuvintele lui Aragon, mi se pare că se potrivesc tot așa de bine și poeziei lui Arghezi. Pentru că Arghezi însuși scrisese încă în 1928:

„Cuvîntul mi se pare un material prea frumos și plastic, ca să sufăr eu să fie întrebuințat ca găocile goale și ca melcii, încleiți la rînd pe cadrul unei fotografii. Dacă nu scînteiază cuvîntul ca un jar din cenușă, suflat în vatra lui din nou, cugetul meu de papagal e nemulțumit cu singura tencuire de jur împrejur al faptului petrecut... În cuvintele adormite trebuiesc trezite văpăile avîntate..."

Arghezi n-a avut decît un model; viața de toate zilele, care nu i s-a părut săracă; n-a avut decît o singură călăuză: adevărul. El a scris cu sufletul și cu inima, folosind „cuvinte potrivite" sau pe un părete de firidă goală, cu unghia pe tencuială, îndrăznind ca nimeni altul pînă la dînsul. De aici și originalitatea și universalitatea lui Tudor Arghezi.

Constantin PRISNEA

GENEVA, 19 FEBRUARIE 1909 ● ●

ECHILIBRU NOVATOR

O viziune gospodărească a timpului înolină a considera și vîrstele — chiar ale poeților — drept o însumare pașnică de unități egale. Iată însă că în artă mai ales, și de la un număr de ani în sus, evocarea datelor se încarcă de valori ieșite din dramatice confruntări și dimensionări secrete care au darul să răstoarne optica tradițională, ce nu cunoaște decît adiționarea, instaurînd în locu-i perspectiva amețitoare a abisurilor.

De pe promontoriul celor 85 de ani, Tudor Arghezi înfruntă astăzi mai tenace decît oricînd urgia timpului, a celui calendaristic ca și a celui „axiologic". Acestuia din urmă i s-a spus de mult — cu un termen mai potrivit, dar și cu acea cruzime proprie istoriei literare de a separa opera de om — *fenomen arghezian*, și cu toate că poetul n-a făcut nimic să grăbească declanșarea lui (între debutul din 1896 și data apariției primului volum, 1927, se întinde o perioadă de 30 de ani), fenomenul acesta atinge la rîndu-i o vîrstă care, raportată la viața oamenilor, e a deplinei bărbății. Înfățișarea aceasta de maturitate echilibrată, la drept vorbind — azi ne dăm bine seama — arghezianismul a avut-o din totdeauna tot așa cum fapta eminesciană împrumută în mintea noastră, invariabil, trăsăturile și atributele elanurilor tinereții. E privilegiul marilor înfăptuiri ale artei de a putea răspunde în vîrstele fundamentale ale mitologiei.

Așadar, maturitatea reprezentativă ni se impune a fi semnul care închide ca într-un sigiliu realitatea contribuției lui Tudor Arghezi. Implicațiile acestei stări de fapt n-au apărut cu toată evidența pentru mulți dintre contemporanii poetului, prea adesea înclinați să vadă într-însul mai ales sau exclusiv pe excepționalul dăruit al verbului. Dar simpla totalizare, oricît de minuțioasă, a inițiativelor lui Arghezi în această direcție, chiar comparate cu ale celorlalți poeți ai epocii, care, laolaltă, nu covîrșesc prin abundență ceea ce a dat el singur, e departe de a epuiza miracolul acestei creații. Astăzi sîntem cu toții de acord că acțiunea — și deci și autoritatea — poetului nostru e una ce ține de totalitate și de totalizare, de sinteză și nu de catalogul de mostre. Elementele care alcătuiesc această sinteză sînt numeroase și extrem de bogate în nuanțe. Ele pot fi detectate și la nivelul structurii subiective a artistului, al înzestrării sale temperamentale, dar vizează în același timp și stadii din dezvoltarea obiectivă a poeziei românești, eforturi și căutări care vor duce la constituirea binecunoscutei și remarcabilei pleiade poetice dintre cele două războaie.

Pentru numeroase sensibilități, educate la școala marii poezii și arte a ultimei jumătăți de secol, se punea atunci problema găsirii de mijloace care, eliberînd arta românească de sub tirania sentimentalului, a retoricii de toate spețele, dar mai ales de speța primitivismului și a provincialismului, s-o ajute să-și taie drum propriu spre inima unui teritoriu care nu ducea lipsă de „specific". Din această luptă conjugată a artelor surori, poezia mai cu seamă a avut enorm de cîștigat, în sensul că a început să-și cunoască mai bine nu numai tehnicile, dar și scopurile și resursele.

Este foarte probabil, de plidă, că în cazul poeziei lui Lucian Blaga, puținătatea obiectelor și a raporturilor dintre ele, rarefierea atmosferei și izolarea în care e privit obiectul sînt în bună măsură și efecte de vizinne cu care s-a îmbogățit poezia sa din contactul cu plastica expresioniștilor. Situate la polul opus, arta și viziunea lui Arghezi par dominate de trebuința luării în stăpînire cît mai deplină a lumii fenomenale, proces care implică nu severitatea selectării (menită să apropie limba de mulțenia oracolelor), ci dimpotrivă, sporirea la maximum a criteriilor, „iuțirea" acuității simțurilor și desigur, o capacitate de sinteză de un cu totul alt ordin, pe potriva acestui univers poetic tensionar, suprapopulat. Este foarte probabil că tot o artă, și anume aceea a impresioniștilor și a unor continuatori-negatori ai lor să fi insuflat și lui Arghezi imboldul căutărilor lacome dincolo de linia *posibilului* tradițional, într-un domeniu în care experimentarea și înnoirea au fost privite multă vreme la noi ca ucigașe ale muzei. În orice caz, familiarizarea cu problemele care-i preocupă pe plasticieni, desigur arta răsfrîngerilor neașteptate și a transferurilor revelatoare care au loc între obiecte străine unul față de celălalt, trebuie avută în vedere, spre a pătrunde în lumea de miracole pe care o închid binecunoscutele versuri: *„Surîsul tău mi-i drag, / Căci e ca piatra-n fund. / Spre care-noată albi / Pești lungi cu ochi rotund."* (*Creion*).

Din muzică, instinctul artistic al lui Arghezi a reținut, pare-se, mult mai puțin, totuși ceva esențial și anume — cum s-a mai observat — o știință particulară a configurării poemului ca fragment, ca respirație muzicală a unei stări de suflet, fără nimic din didacticismul de procedare al unei demonstrații.

Din toate aceste îndemnuri s-a constituit o artă poetică argheziană și apoi supraargheziană, devenită oarecum climatul firesc pentru o bună parte a poeziei românești din deceniile următoare, artă a severității în măsura în care impune artistului autocontrolul și exigența concentrării ca lege de bază a poematizării, asigurînd în rest cel mai larg cîmp de acțiune căutărilor de toate ordinele, favorizînd mai ales, neîntrerupt, deschiderile poeziei spre universul de sugestii al tuturor artelor, dar și al numeroaselor tehnici cu care lumea modernă îmbogățește intuitivitatea. În privința aceasta, exemplul poeziei arghezieene constituie el însuși un prilej fertil de meditație, căci nu claustrarea e legea lui și nici specializarea în direcția unui purism extrem, ci dimpotrivă mobilitatea și interesul niciodată istovit pentru altoiuri și încrucișări îndrăznețe, din care arta sa a ieșit totdeauna îmbogățită. E deajuns să spunem că chiar creații mai noi, *Cîntare omului* și *1907*, anticipate într-o oarecare măsură de mai vechii *Letopisețe* din anii ultimului război, sînt rezultatul unei astfel de altoiri, operată de astă dată între specii din grădina proprie, din intenția de a extinde la sfera și specificul versului ceea ce era propriu publicisticii sale pamflletare și de idei.

Dar nu numai în sfera acestor căutări și izbutiri, teren deschis și inițiativelor altora, s-au afirmat însușirile de reformator îndrăzneț ale lui Arghezi. Am putea chiar spune că prezența însemnelor autorității și maturității legate indestructibil de tot ce e manifestare de artă arghezlană se explică prin cauze mai adînci care privesc natura și structura psihică, precum și cea intelectuală și etică a eului arghezian. Disponibilitatea pentru joc nu e cîtuși de puțin exclusă din formula lui sufletească, dimpotrivă, „copilărirea" e o notă mai statornică a acestei lirici, fără de care nu se pot explica minunile de grație din atîtea *Hore*, *Versuri de seară*, *Fabule* ori *Copilărești*. Tot atît de cu neputință e să ne închipuim ecoul și audiența aceleiași opere, în cazul cînd inovațiile sale ar fi mijlocite numai de sectorul „boabei și al fărîmei", al gingășiilor și intimității familiale. Pentru că înainte de a se subția, și chiar subțiindu-se pînă la a deveni arabesc și bijuterie, realul are în poezia arghezlană o pondere a lui, care se impune impresiei înainte de orice altceva. Nimic mai străin de acest poet decît vagul senzațiilor devitalizate, informe, nestructurate în jurul unui centru de greutate. Cele mai fine și complexe reacții și stări de suflet, regretul, amintirea... au totuși consistență corporală și ca atare toate atributele de a nu fi numai evocate, circumstanțiate simbolic sau alegoric, ci și percepute cu simțurile: *„Tu ți-ai strecurat cîntecul în mine / Într-o după-amiază cînd / Fereastra sufletului zăvorîtă bine / Se deschisese în vînt, / Fără să știu că te aud cîntînd. / / Cîntecul tău a umplut clădirea toată, / Sertarele, cutiile, covoarele, / Ca o lavandă sonoră.* (*Morgenstimmung*); sau: *„Cenușa visărilor noastre / Se cerne grămezi peste noi, / Precum se coboară pe glastre. / Atinse, petalele-albastre, / De-o gîză căzută de sus printre foi"*. (*Cenușa visărilor*) Chiar simbolul, la Arghezi, e rezultatul asedierii nemilloase a obiectului, pînă cînd acesta, epuizat, își deschide porțile: *„Lumina ochiul și-l asază / Și-n încăpere caută să vază / Lacătul simte și tresare / Cu bezna mea, ca de o sărutare. / Stea, nu poți tu intra-n veriga lui / Și lacătul tăcerii să-l descui?* (*Descîntec*). Ideile înseși au corporalitate și nerv, iar dramatismul dezbaterilor de conștiință împrumută parcă tensiunea și violența de la fenomenele naturii: *„Tare sînt singur, Doamne, și pieziș! / Copac pribeag uitat în cîmpie, / Cu fruct amar și cu frunziș / Țepos și aspru-n îndîrjire vie"* (*Psalm*); sau: *„Sînt înger, sînt și diavol și fiară și-alte-asemeni / Și mă frămînt în sine-mi ca taurii-n belciug. / Ce se lovesc în coarne cu scînteieri de gemeni, / Stiliți să are stînca la jug"* (*Portret*).

Cu o atare viziune frămîntată, în care subiectul liric cearcă a se defini stabilind nenumărate și strînse corespondențe cu spectacolele naturii, și în care însăși natura, fizică, umană, socială, se desfășoară în concretul ei palpabil, iar generalizările, asemeni scînteilor din cremene, se obțin cu un efort pe toată durata lui material, Tudor Arghezi a dezvoltat o energie poetică enormă, sub acțiunea căreia, pindite de primejdia calcinării, cuvinte, sintaxă, topică n-aveau cum să-și mai păstreze vechile obișnuințe. Această experiență de înnoire, cerută de trebuințe mai presus de intenție, și în tot cazul, străină de orice preocupări de singularizare teribilistă sau snobă, reprezintă un eveniment de răspîntie în dezvoltarea poeziei românești, la care vor trebui să se raporteze (și să se racordeze!) — după cum au și făcut-o — toate încercările demne de acest nume de a deschide lirismului nostru drumuri noi.

Cornel REGMAN

TABLETA DE CRONICAR, TABLETA DE POET

Poetul Federico García Lorca, s-a spus, și atunci cînd tăcea versuri era esențialmente autor dramatic, simțul dialogului și al încordării de atitudini sau atmosferă fiind peste tot prezent; despre Tudor Arghezi s-ar putea spune dimpotrivă: și atunci cînd scrie „din întunericul și tăcerea" sălii de teatru rămîne esențialmente poet (deși oricine e autorizat să răstoarne judecata la loc, demonstrînd cît de întinsă și diversă e suprafața de spirit arghezlană). Scriind tablete de cronicar teatral, Arghezi își păstrează ființa de poet nu numai prin stil, prin intensitatea sau gingășia vibrației lirice, dar mai ales pentru că pătrunde esența spectacolului contemplat — o reprezentație scenică, un artist, un autor, păpuși minuite, sala care „gemea de lume cel puțin tot atîta cît și lumea gemea de sală"; el desface una cîte una petalele emoției și respiră adînc aromele tainice ale artei. Cu smerenie, poetul își zice cronicar, însă „cronica" lui nu înseamnă ceea ce știm și acceptăm noi toți că înseamnă, obișnuit. Nu e o înregistrare contabilă (contabil-estetică sau pur și simplu contabilă) a zilei, mai exact a serii de teatru, ci o distilare de esențe, de valori care prin pana lui își salvează simburele de nemurire. Efemer prin factură și durată, consemnat de Arghezi, spectacolul scenic e surprins și prins, cînd o are, în poezia lui. Și, firește, în non-poezie. În tabletele arghezlene — ca și în stihuri — crizantemele înfloresc din mucigai.

Necronici, tabletele de cronicar citite în șirul anilor cristalizează o nebănuit de consecventă și revelatoare artă poetică. Timp de douăzeci de ani, ca și „după 25 de ani de absență din stal", din îndepărtatul 1911 pînă azi, „cronicarul" Arghezi și-a mărturisit, apărîndu-l cu îndîrjire, un același *credo* artistic de geniale intuiții. Nimeni n-a scris, în limba românească, pagini atît de frumoase și de adevărate despre teatru, ca el: „Din două fire încrucișate brusc și depărtate subit cade o floare, drept în umbra salciei tale, și umbra tremură toată. O replică de șapte cuvinte, grăite nu știu cum, modulate cumva pe o mimică fulgerătoare, ieșită fără socoteală din țîșnirea geniului, neașteptată, te zguduie și te fericește. Apleacă-te puțin pe braț și strecoară-ți discret batista pe sub ochi. Ce poate fi asta? S-a trezit, neclar și tot somnoros dintr-un vis alb, în leagănul tainelor tale, pruncul pe care-l omori în fiece zi cîte puțin..." Apropiind și depărtînd, cu un gest gentil, teatrul de literatură, ca pe două discuri de floarea-soarelui în fecundare, Arghezi ne face să înțelegem cum teatrul „înfrînge lenea cuvintelor, mai mult sau mai puțin accelerate însă supuse unui paralelism orizontal de repaosuri inevitabile, trece dincolo de cuvinte, le sparge și le face caduce, construind situații, armonii biologice și contraste superlativ animate. Într-un fel oarecare, teatrul este față de literatură ceea ce ar părea să fie versul față de proză".

În vîrful piramidei construite pentru teatru, Arghezi așează actorul: „Da, dă autorul un text, dă teatrul scena, sala, recuzita, dar totul cade în derizoriu fără prezența artistului, care sintetizează spectacolul și rămîne singurul factor valabil în scenă... Se poate foarte bine juca teatru în fața unei perdele de catifea neagră, trasă de la un capăt la celălalt al funduiui de scenă, artistul concentrînd în el întregul peisaj de simțire al unui act. Luați-l de braț și urcați-l pe un scaun într-o cameră goală. Nu trebuie mai mult". Datorăm astfel lui Arghezi cele mai vii portrete de iluștri actori și oameni de teatru români. Chipuri pe care istoricii cabinetelor de stampe n-au izbutit să ni le înfățișeze viabil înnegrind sute de pagini, acest Luchian al creionului tremurat în emoție ni le restituie, desăvîrșite, în cîteva rînduri de tipar. Dacă Davila, Marioara Ventura, Tony Bulandra, Ion Sârbu sau Timică trăiesc lesne în conștiința noastră de spectatori fără memorie, e încă un dar al Maestrului. „Mîna lui a știut să organizeze Teatrul Național și să-l facă productiv... Teatrul avea un stăpîn și scena un paznic intuitiv priceput și dîrz": Alexandru Davila. „...Mugurul adevărat, surprins că se desface viu într-un copac de hîrtie și carton": Marioara Ventura. Dar Caragiale? „Caragiale face dantelă cu coada bastonului, ca să zic așa, și parfume cu miasme". Ca și Arghezi, cu bastonul prin București...

Pentru că „justificată sau nu, influența teatrului în public este o realitate" și pentru că acest public are dreptul de acces la poezia adevărată, Arghezi formulează cele mai înalte exigențe față de scenă. „Prin esență bîrfitor și nemulțumit", cronicarul nu cruță pe nimeni, nu acceptă nici o știrbire de educație și de gust, atît de rafinate la București încît „cine nu văzuse pe Hamlet trecea în ulița lui de mitocan". De aceea, repropune, pedepsitor, „fluieratul în teatru", socotindu-l un aperitiv al simțului critic: „De cînd nu se mai fluieră viața artistică și intelectuală curge mediocră și sterilă". Toți cei ce, vrînd sau nevrînd, contribuie la îngroșarea simțului estetic se cuvine a fi fluierați: autorul mediocru „cu cincizeci de cărți în pălărie" care „anulează dintr-o trăsătură 99 la sută din repertoriul mondial"; traducătorul improvizat care, ca nenumitul tîlmaci al lui *Hamlet*: „dezonorează două literaturi deodată: pe cea engleză dimpreună cu cea românească"; actorul nedăruit, care nu știe să „citească" și „a cărui profesie consistă tocmai din recitare, adică din citirea pe dinafară a unui text citit de zeci de ori pînă a fi fost învățat"; montarea pretențioasă și stearpă, scop în sine, care e un „balast costisitor și idiot"; în sfîrșit, „Alteța Sa Regizorul", cel „fără chemare autentică... avîntat într-un soi de cinematograf". Cu simțirea, cu presimțirea sa ascuțită și lucidă, Arghezi, spirit clasic, a înțeles încă mai de mult că afirmarea conceptului de regie și de autonomie a spectacolului s-a produs într-un climat de criză a literaturii dramatice mondiale: „Era, prin urmare, un loc liber, al lașității autorilor, al absenței de vocație reală a interpreților. Aici s-a ivit Regizorul — să-l scriem cu literă mare — și autorii l-au primit cu entuziasm, ca pe o inteligență chemată să substituie lipsa lor de talent cu mijloacele tapițerului, peruchierului, croitorului, limonagiului, zugravului de firme, ca să dea în loc de teatru o expoziție în 3—4 acte de produse comerciale variate".

Însul care, acum cîțiva ani, transporta manuscrisele „biletelor de papagal", serie nouă, din Mărțișor la redacția revistei „Teatrul", închină, așa cum le-a putut, aceste rînduri — anilor de viață lungă ai Maestrului drag și se închină, înfiorat, în umbra salciei sale...

Florian POTRA

NOTĂ LA ROMANELE ARGHEZIENE

Propoziția călinesciană: „a vorbi de proza lui Tudor Arghezi sub raportul epicului este o improprietate" se impune spiritului în mod paradoxal, tocmai prin radicalismul ei contestabil. Criticul atrage energic atenția asupra naturii fundamentale a scriitorului: „Tudor Arghezi nu este un prozator ci un poet care se coboară cu toate aripile liricei în cronică". Observația nu poate fi neglijată oricîte amendamente i s-ar aduce. Ca miticul rege Midas, Arghezi e urmărit de un blestem: tot ce atinge se preface în poezie. Desigur că și romanele sale se supun acestei legi inexorabile. Observînd însă evoluția surprinzătoare, a genului în ultima jumătate de secol, e cazul să ne întrebăm dacă o astfel de constatare judicioasă nu riscă totuși să rămînă prizoniera anumitor prejudecăți. Poezia a invadat romanul modern și, cel puțin pe o direcție a lui, cum arată și Alberès, ea îi dictează acum altă structură, complet nouă. Infiltrația lirismului și imagismului în proză, n-a avut numai un rol perturbator și involutiv cum credea Lovinescu. De la *Paludes* al lui Gide, la *Ulysse* al lui Joyce, o serie întreagă de „romane poetice" s-au impus ca opere capitale ale genului, iar astăzi formula lor a devenit curentă. Dar *Ochii Maicii Domnului*, *Cimitirul Buna Vestire* și *Lina* nu sînt altfel de scrieri! Argumentele cu care le-am refuza dreptul să se numească romane ar provoca adevărate ravagii atomice în cîmpul epicii contemporane, lăsînd-o automat fără mai bine de jumătate din operele ei reprezentative („Über den Marmorklippen" de Ernst Jünger, „Le rivage des Syrtes" de J. Gracq, „Zazie dans le Métro" de R. Queneau, „Tropique du Capricorne" de H. Miller, „Die Blechtrommel" de Günter Grass; „Other Rooms" de Truman Capote, „Der Tod des Vergil" de Hermann Broch ș.a.m.d.).

În lumina experiențelor literaturii mondiale din ultima jumătate de veac iese la iveală și alt lucru surprinzător. Ce socotea înainte critica drept elemente poematice ale romanelor lui Arghezi? Calitatea lor de a fi „viziuni fantastice ale vieții", de a cuprinde „personagii — imagini convergente ale eului", de a avea o structură „fragmentară". În cadrul ei, „spațiile lăuntrice se strîng, se concentrează, reducîndu-se la vibrații, iar momentele interioare se suprapun cu repeziciune", lăsînd podurile anecdoticei „suspendate" (Pompiliu Constantinescu). Dar toate acestea au devenit azi cuceriri ale romanului modern și Arghezi se dovedește a fi avut și aici geniale intuiții de viitor.

În *Ochii Maicii Domnului* prind viață, fără îndoială, dincolo de subiectul cărții, simbolurile mari ale unei experiențe spirituale care a hrănit lirica poetului. Trei forme de iubire absolută între personagiile romanului regăsesc apoi vibrația intensă a versurilor sale, celebrînd pe rînd logodna naturistă și biblică pe o pagină din *Cîntarea cîntărilor*, devoțiunea maternă și pietatea filială împinsă pînă la extazul mistic. *Cimitirul Buna Vestire* e, cum spune G. Călinescu, „un basm, în parte satiric, în parte serios vizionar" cu fascinante și tulburătoare reprezentări eschatologice. *Lina* propune neuitate metafore ale transformărilor pe care le suferă materia în procesele industriale zilnice. Dar recunoscîndu-le romanelor argheziene aceste calități poetice majore le-am face totuși o mare nedreptate, ignorîndu-le alte virtuți, proprii genului. Într-o formă *neanalitică*, *sugestivă* și *concentrată*, de factură modernă, *Ochii Maicii Domnului* explorează anumite zone obscure ale sufletului omenesc, îndreptîndu-și interesul către psihologiile care și-au pierdut echilibrul lăuntric și pe care le invadează fixații bizare ale inconștientului. Eroul romanului, Vintilă Voinea, e o proiecție de meditații asupra cultului mamei cu implicațiile sale religioase, dar și un caz psihanalitic. Profilul personajului nu rămîne chiar atît de vag cum susținea Pompiliu Constantinescu. Să nu uităm biografia lui Vintilă, destul de amănunțit expusă, cel puțin în partea ei care privește copilăria (singuratică, limitată doar la universul matern) și nici înclinațiile de matematician ale eroului (gustul său pentru abstracții și puritați absolute). Romanul pregătește de altfel cu dibăcie această intrare în cîmpul psihologiilor debusolate. Paginile consacrate pensionarilor sanatoriului de la Saconnex sînt un excelent preludiu la tot ce va urma. De remarcat că Arghezi își frînează aici geniul caricatural. Cu o bună intuiție de romancier, el descrie cazurile fără ironie. Aceasta se îndreaptă mai degrabă împotriva medicinii, care încearcă zadarnic să pună în formule misterul sufletului uman. Ideea depersonalizării e inculcată abil prin situații rezumative de o rară forță generalizatoare. Bizarul invadează cartea și treptat, hotarul între universul halucinant al bolnavilor și cel așezat, al personalului medical devine tot mai imprecis. Sabina pleacă pentru că simte cum încep să se clatine certitudinile ei interioare și e năpădită de atmosfera sanatoriului. *Cimitirul Buna Vestire* capătă o consistență epică incontestabilă prin arta cu care autorul sublimează succesiv satira și-i lărgește implicațiile. La început sîntem în plin pamflet arghezian și asistăm la execuția menajeriei politico-sociale burgheze. Odată cu numirea eroului ca intendent al cimitirului, perspectiva satirică se lărgește considerabil și-și asociază o undă de melancolie. Lumea cotidiană e confruntată cu eternitatea în spiritul neiertătorului „vanitas vanitatum"... Pamfletarul devine moralist și filosof. În sfîrșit, cînd pornesc să învie morții, o nouă perspectivă surprinzătoare, de un inedit absolut, se deschide iarăși uimitoare și amețitoare. Toate relațiile obișnuite intră sub semnul întrebării ca într-o istorisire științifico-fantastică. Narațiunea are inteligența de a nu stărui în nici o direcție, deși tentațiile erau uriașe. Cu o admirabilă degajare și știință a lăsa materia epică să curgă subteran, indicîndu-i doar direcțiile virtuale, Arghezi dă încă o lecție inimitabilă de esențializare și concizie. *Lina*, se dovedește a fi o carte de mare actualitate, fiindcă face elogiul eroului activ și exercițiului energiilor naționale în cîmpul tehnicii. Romanele lui Arghezi nu și-au consumat destinul. Evoluția actuală a genului le rezervă o nouă viață și nu m-aș mira ca, traduse în cîteva limbi de largă circulație, să cunoască un succes nebănuit, *Cimitirul Buna Vestire* mai ales.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

UNIVERSALITATEA LIRICII ARGHEZIENE

La apariția *Cuvintelor potrivite*, în 1927, Tudor Arghezi era poetul cel mai vîrstnic între confrații de notorietate ai momentului. Contestat cu mînie sau simplă neînțelegere de N. Iorga și G. Bogdan-Duică, respins, prin Ion Barbu, de orientarea incontingentă și ermetică a poeziei, dar și propus pe un soclu de înălțimea celui eminescian prin B. Fundoianu, F. Aderca și Șerban Cioculescu, gloria lui avea să se împlinească împotriva tuturor denegărilor, an cu an, după sorocul de apariție al volumelor următoare, sau decadă cu decadă, după istovirea înverșunărilor politice, fiind de reținut că cele strict literare, ale lui Ion Barbu, se vor retrage odată cu apariția *Florilor de mucigai* (1931). Dar critica profesionistă de la G. Ibrăileanu și Mihai Ralea pînă la E. Lovinescu și G. Călinescu, îi vor consemna liniștit împlinirile, fie prevăzîndu-i-le numai oral, fie constatîndu-le în scris.

Tudor Arghezi ocupa astfel din 1930 și de mai înainte, între poeții timpului, poziția cea mai eminentă, disputele aprige nefăcînd decît să i-o consolideze. Raportarea situației lui la confrații de epocă nu e fără însemnătate, El se ridica din mijlocul unui grup numeros de poeți considerabili (G. Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu, Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu, I. Vinea, Al. Philippide), grup pe care istoria noastră literară, ca fenomen colectiv de valori, nu l-a mai înregistrat. Iar asocierea cu aceștia servește nu numai la stabilirea raportului exact de topometrie al peisajului, în care Tudor Arghezi ni se propunea și ni se propune încă. Privirea lui laolaltă este și o datorie mai strictă de istorie literară. Căci deși deosebindu-se dintr-o dată față de toți prin vîrstă și dramatismul conștiinței, el făcuse, la data primului volum, o experiență poetică. de care cei mai mulți dintre poeții timpului, indiferent de vîrste și orientări, nu fuseseră străini.

Dimpreună cu mai toți, Arghezi emitea ca o sorginte înfocată imagini noi și strălucitoare. Chiar dacă nu le cultiva în ele însile, cum făceau atunci mai mulți, imaginile acestea, dincolo de puterea lor de a lumina la Arghezi adîncimea și focul sorgintei emitente. constelau cerul poeziei românești, pe care mai fiecare poet contemporan își țintuia cîte o Rariță sau un Orion. Istoria noastră literară va putea astfel să designeze această întrecere de artificieri dintre 1916 și 1930 ca perioadă a „feeriei imagistice", cum mi se pare a o numi mai caracteristic față de altele.

„Imagismul", observat în epocă de Lovinescu, nu era însă conduită poetică numai românească. Cultivarea imaginei noi, fie participînd ca simplu procedeu la alcătuirea cîte unei viziuni mai cuprinzătoare, fie satisfăcîndu-se cu jocul în sine, care deseori devenea îndeletnicire industrioasă, particularizează contemporan aspirații poetice multinaționale. Imagismul sau. cum i s-a mai spus „imaginismul", e astfel semnalabil în Franța la urmașii lui Rimbaud și Apollinaire, în Germania la expresioniștii din jurul lui Werfel, în Anglia mai cu seamă la T. S. Eliot, în Italia la Ungaretti și alții, nelipsind nici din Rusia revoluționară a lui Maiakovski și Esenin, nici din America burgheză a lui Lindsay. Cauza comună, care a originat pretutindeni în poezie vînătoarea imagistă, e poate pulverizarea conștiinței moderne și încercările subsecvente de reconstituire a ei.

Dar ceea ce ne conduce acum este nu o astfel de explicație, care implică dezvoltări nepotrivite cu momentul și locul, ci ideea contactului dintre poezia lui Tudor Arghezi și poezia mondială. Oricum, marele poet al zilelor noastre se afla de la primul său volum în atingeri istorico-literare mai întîi cu confrații conaționali și apoi cu cei externi, dimpreună cu care se întrecea, de pe meridianul nostru, într-o mirifică irupție de imagini. Bogăția și înălțimea debitului, puterea de convingere în a-și comunica drama spirituală, bicepșii lui verbali crescuți atletic într-o luptă fără pauze, cu forțe nenumite decît rar, materialitatea expresiei pusă de el să susțină valori incorporale prin natura lor, totul în poezia lui Arghezi duce pe cititor la comparații ilustre. Ca turlele marilor catedrale europene, ce pot fi unite prin linii ipotetice într-un plan sublim, valoarea operei sale se compune în figura estetică cea mai înaltă cu opera unor Paul Valéry, Rainer Maria Rilke, Esenin, T. S. Eliot, și Giuseppe Ungaretti, aceștia nefiind singurii poeți cei mai însemnați ai primei jumătăți a secolului nostru.

Și, totuși, pentru a-și susține în văzduh geometria lor supremă, după cum Nôtre-Dame de Paris nu seamănă cu Sfînta Sofia, cu Sfîntul Petru și altele, în felul de a-și organiza spațiul arhitectural propriu, nici Tudor Arghezi nu seamănă cu vreunul dintre marii lui contemporani. Peste deosebirile de limbă poetică, el se deosebește de fiecare în parte printr-o problematică și o viziune a lumii de caracteristic dramatism. De Valéry îl desparte turburarea spiritului, în care își precipită el poezia; poetul francez e un rezumat de limpezimi și perfecțiuni, care îi traduc carteziamismul latent, în timp ce poetul român intuiește realități abrupte, ca și orogenice, din care componenta intelectualistă se refugiază. Față de Rilke, al cărui spectacol de misticism se constituie din acorduri și calme împăcări cu o realitate spirituală invizibilă, Arghezi reprezintă în primul rînd lupta cu materia, de care se eliberează și cade sub greutatea ei, într-un lanț fără capăt de victorii și înfringeri. Esenin este un mare „hors la loi", un inamic social al convenției burgheze, căruia îi opune libertatea ruralului de a sparge cu pietre vitralii și oglinzi, ca să instaureze pretutindeni, în spațiu urban, estetica primigenă a țăranului rus; niciodată pînă la el, nu gesticulase mai ofensiv un „mujic" prin saloanele europene. Cît privește pe Eliot și Ungaretti, primul se afirmă cu o poezie de notație a vieții urbane de cartier mărginaș, de ironie, nu odată sarcastică, în felul lui Laforgue, din care-și derivă, emoția delicată și umorul sec fiind, alternant sau concomitent, identitatea conduitei sale lirice; iar poetul italian intelectualizează momentul poetic pînă la transparența apei distilate.

Dacă totuși peste oricîte deosebiri îl separă, ar fi să vedem însă pe Tudor Arghezi între doi dintre marii lui contemporani credem că distanța cea mai mică (astronomic mică) este de la el la Rilke și Esenin. Ca poetul german, el aspiră la împăcări spirituale cu incognoscibilul, dar de sub povara unei materialități copleșitoare, și ca poetul rus el aruncă tropi aprinși, expulzați ca de gura unui vulcan, dar energia poetului român fiind nu atît social rurală cît geologică.

Lipsește așadar ceva universalității poeziei argheziene? După cît știm poetul universal suplimentează viața spirituală a umanității cu o viziune nouă; e un centru de iradiație, care, sub durata lecturii și a memoriei de cititor, modifică viziunea comună; e o forță agentă în lume, căreia, spre a-și umple menirea, îi e deajuns să fie cunoscută. Iar cu Tudor Arghezi s-a întîmplat miracolul ca, odată cu prestigiul mereu crescînd al operei sale, datorită politicii de stat actuale, prin traducerile în numeroase limbi europene și mai cu seamă prin activitatea lectoratelor de limbă română, universalitatea poeziei lui să devină inchestionabilă.

Vladimir STREINU

DIN VOLUMELE TRADUSE PESTE HOTARE

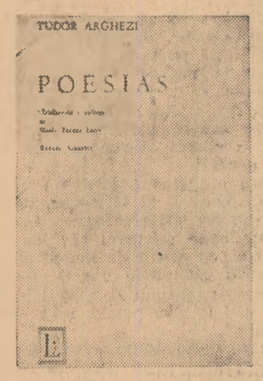

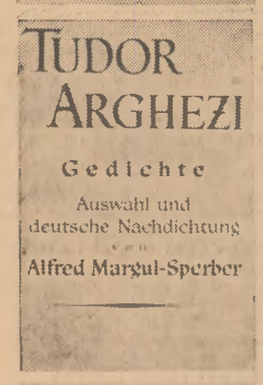

ARGHEZI SAU NECRUȚĂTOAREA FERICIRE DE A FI

Ca fiecare poet francez, l-am descoperit pe Arghezi cu o întîrziere de treizeci sau de patruzeci de ani: de neiertat. Alt fapt de deplîns: ca să-l citesc, a trebuit să recurg la traduceri franceze sau germane. Aceasta ridică multe obstacole. Îi este propriu geniului, totuși, să învingă obstacolele. Mi-a fost dat, deci, să iau cunoștință de toate bogățiile acestei ființe excepționale, în ciuda piedicilor care îl despărțeau de mine. Două întîlniri demne de acest nume— mai mult decît fraze de circumstanță și politețe — au făcut, fără îndoială, restul: omul Arghezi a știut să-mi explice cîteva aspecte, dificile pentru mine, ale poetului Arghezi. Incompetent și insuficient informat, mă consolez spunîndu-mi că iubesc această poezie, oricît de subiectiv ar fi felul meu de a o gusta.

Aș spune că de departe ceea ce îmi pare universal în poezia sa sînt două trăsături permanente: nevoia neîncetată de a se înnoi și nevoia de a o despărți de muzică. Acest din urmă punct este important și dovedește măsura în care Arghezi este un poet modern. Ca Eluard și ca Pasternak — s-ar putea cita și alții — el a simțit cu forță și convingere că de acum înainte poezia nu este proză aliniată în versuri, cu ritmuri și rime care ajută memoria ,ci un adevărat joc de concepte originale care înfloresc în imagini, unele perfect comprehensibile, altele în mai mare măsură învăluite în mister. Despărțirea poeziei de muzică, la Arghezi, este o chezășie de totală independență pentru arta sa, chezășie care, prin ea însăși, îi păstrează neatins dreptul de a propune secolului o ordine de gîndire subiectivă.

Nevoia de a inova poate părea o exigență firească pentru un poet universal. In Occident, ea este o virtute destul de rară. Poeții noștri, aici, mizează, în primul rînd, pe particularitatea cea mai rapid recunoscută: vreau să spun recunoscută de un bizantinism exacerbat. Paradoxală situație, această atitudine din ce în ce mai frecventă la poeții francezi, aceea de a căuta formula cea mai extremistă pentru a-și rezerva un loc în concertul artiștilor contemporani. Cu excepția unor poeți ca Saint-John Perse sau Aragon — nu sînt numeroși — regula generală este astăzi, la noi, afirmarea unor „ticuri" și „trucuri", ridicate la rangul de teorie. Nu e deci de mirare că marile metamorfoze ale poeziei în cursul deceniilor îmi apar la Arghezi ca un semn de sănătate, de simplitate și de curaj intelectual.

Unde nu a călătorit? Există puține domenii care să nu fie ale sale. Fără îndoială, el s-a abținut de la ceea ce nu este important: jocul de-a cuvintele de dragul jocului, imaginea pentru splendoarea imaginii. Socotesc că el nu sacrifică gîndul sau sentimentul de dragul verbului, erijat în valoare absolută. Pentru el, dimpotrivă, cuvîntul rămîne un instrument pe care trebuie să-l îmblînzești, să-l conduci, să-l întrebuințezi cu o voință de fier. Înseamnă oare că n-a cedat, cîteodată, ciudatei atracții pe care o exercită unealta asupra poetului? Căci sînt momente cînd cuvîntul, la el ca și la orice mare poet contemporan, este un grăunte de vrăji și de magie. Trebuie, de asemenea, ca, din cînd în cînd, poetul să se simtă **posedat**, în cursul scrisului. Cuvîntul **arbore** nu desemnează numai o plantă de o oarecare înălțime: el este o ființă care îi dictează poetului o conduită, o comportare somnabulică pe care el n-o analizează niciodată. Principalul este ca poetul să știe să reia, de cîte ori hotărăște aceasta, cîrma, instrumentul redevenind ceea ce este: un instrument și atît. Același lucru și cu imaginile. Ele sînt ca marile adevăruri nedemonstrabile de mîine. Arghezi le întrebuințează ca atare și știe să le descopere un freamăt major. Dar el nu are încredere în imaginea care conduce la obscuritate și baroc: opiumul raporturilor misterioase este dușmanul poeziei comunicabile. Or, măreția lui Arghezi este de a fi întotdeauna comunicabil, cînd limpede, cînd într-o manieră mai subterană, sau, dacă e mai bine așa, ca parabolele.

Există puține lucruri pe care Arghezi să nu le cînte. El își intitulează una din operele de maturitate **Laudă omului**: iată ceva ce ar putea sluji la definirea ansamblului poemelor sale. Aceasta implică totodată o ierarhie: Arghezi caută, găsește, dezvăluie misterul, dar niciodată nu se complace în fantasmagorie inutilă. Nu este în exclusivitate un visător, chiar dacă i se întîmplă să viseze. Pe el îl interesează omul în totalitatea lui, în măsura în care el poate să-l recreeze după criterii dinainte acceptabile pentru toți. Nu moralizează; știe că singurătatea poate conduce la divin și nu uită lupta cu Dumnezeu, lîngă Dumnezeu, împotriva lui Dumnezeu. Și nu uită fructele veninoase ale imaginației, care se abat — și cîteodată trebuie să se abată — de la preocupările sociale: cu fața la neant, imaginezi și refaci universul.

Cînd îi abate, el își regăsește semenii: uneori în sînul superstițiilor ancestrale și uneori în bucuria muncii în comun. El este atunci un poet al solidarității umane, al patriei, al necesității împărtășite. Aceasta îl înalță, fără să-i fie însă îndeajuns. El a devenit, mai cu seamă după șaizeci de ani, un cetățean al planetei; implicit mai curînd decît explicit, este conștient de era atomică. Și aici, Arghezi este român, european și universal. Fără concesii, fără „drăgălășenii", fără elocvență facilă, el traduce necruțătoarea fericire de a fi. Marii revoltați sînt doar mari îndrăgostiți.

Alain BOSQUET
Franța

IUGOSLAVIA, 1962. TUDOR ARGHEZI ȘI IVO ANDRICI

CU OCHII UNUI SCANDINAV

După două călătorii în România și după ce am studiat cît de cît istoria culturală și realitățile de astăzi ale acestei țări, mă folosesc de prilejul pe care îl am — acum, cînd îi aducem omagiul nostru marelui scriitor Tudor Arghezi — pentru a exprima mulțumirile mele profunde și bunele sentimente pe care le încerc, atît pentru faptul că am putut intra într-un contact prietenesc cu România, cît și pentru primirea călduroasă pe care mi-au făcut-o întotdeauna oamenii pe care i-am cunoscut acolo.

Prima mea întîlnire cu România a avut loc la Stockholm, orașul meu, unde a venit să mă vadă Tristan Tzara cu care eu întrețineam bune relații. Tristan Tzara a fost un om fermecător, de o inteligență pătrunzătoare și cu o surprinzătoare facultate de a exprima extrem de limpede problemele cele mai complicate. Intr-un fel, am găsit același lucru în România. Am găsit acolo un admirabil bun simț, o admirabilă limpezime și un simț al realității concrete, care sînt întotdeauna un lucru prețios și care, pentru creația artistică, sînt adevărate comori.

Fără îndoială, România are o literatură, în multe cazuri, de nivel internațional — înțeleg prin aceasta o literatură capabilă să influențeze profund pe cele străine. Această trăsătură a literaturii române este din ce în ce mai evidentă pentru întreaga Europă.

Or, în anii din urmă, este tot mai clar că Tudor Arghezi, a devenit marea revelație pentru cititorii străini.

Mă încearcă regretul că n-am avut încă prilejul să-l cunosc personal pe acest mare om. Dar, în același timp, citind opera sa poetică, am avut întotdeauna sentimentul că l-aș cunoaște perfect, mai mult, că sîntem prieteni. Căci, fără îndoială, Arghezi este prietenul fiecărui om de pe planeta noastră. El este un poet înzestrat cu o adîncă sensibilitate, un om, care, privind în el însuși, însuflețește și pune în mișcare întreaga omenire. Sufletul său pasionat și neliniștit este, la urma urmelor, sufletul fiecărui om al vremii noastre. Trebuie, să observ, totuși, că luările de poziție ale lui Arghezi ca și concepția sa despre lume nu sînt niciodată comunicate într-o manieră abstractă sau cerebrală.

Mi s-a spus că oltenii se caracterizează printr-o capacitate de observație realistă și un umor savuros. Dacă așa stau lucrurile, s-ar putea să aflăm aici o explicație. Dar, firește, asta nu ne spune totul asupra izvoarelor măreției poetice a lui Tudor Arghezi. Există la el o elevație lirică și un dar al invenției metaforice rar întîlnite în literatură. În celebrele poeme **Tinca** și **Rada**, de pildă, întîlnesc izbucniri metaforice într-atît de strălucitoare încît cu greu le pot găsi egalul în literatura europeană. Ar fi poate o asemănare cu Federico Garcia Lorca, dar țin să spun că forța lui Arghezi mi se pare superioară.

Ca și la cîțiva alți mari poeți, fără îndoială cei mai mari, găsești și în poemele lui Arghezi o simplitate adesea uluitoare. Ca elemente de conținut și de vocabular, el întrebuințează frecvent stelele, soarele, luna, pămîntul și marea, adică elementele universale sau cosmice, care își păstrează pentru toți oamenii o importanță cu adevărat primară și esențială.

Parcurgînd de la un capăt la altul opera poetică a lui Arghezi, trebuie spus că întotdeauna temele sale ridică întrebările fundamentale, problemele cele mai importante pentru noi și că — ceea ce este și mai nobil — el reușește să o facă într-un asemenea fel, încît, noi, cititorii, primim tot timpul unde de la izvorul adevăratei poezii.

Ceea ce el ne dăruiește, nu sînt numai cuvinte sau fapte de viață; Arghezi ne dăruiește însăși inima Poeziei.

Arne HÄGGQVIST
Suedia

Medalia premiului GOTTFRIED VON HERDER

REPORTAJ VIENEZ

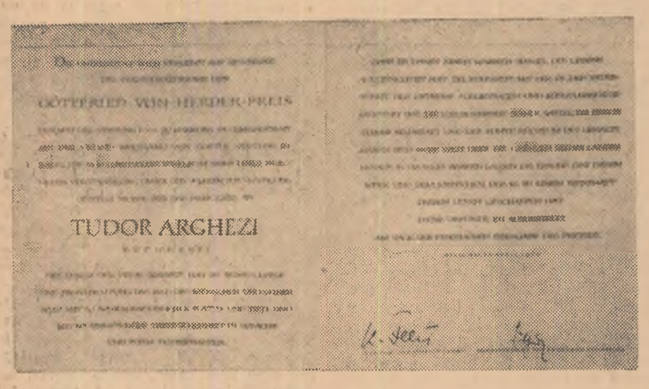

Diploma premiului „Gottfried von Herder" pe anul 1965, acordată lui Tudor Arghezi

În Westbahnhof, miercuri 28 aprilie, la 19 ora austriacă, trenul poposește în gara Viena. Membri ai Ambasadei R.P.R. întîmpină pe Tudor Arghezi. De la gară, Mariahilferstrasse, cu vitrine strălucitoare, multicolore, este una din străzile foarte lungi din Viena. Începe din Ring — bulevardul inel care înconjoară centrul rezidențial și comercial — și duce pînă aproape de palatul Schonbrunn, așezat la marginea de vest a orașului.

Stephans Dom, Rathaus (primăria), Parlamentul, Muzeul de Artă, fostul Palat Imperial, Burgtheater, Opera, Universitatea.

Vineri 30: Cu puțin înainte de orele 11 Magnificența Sa, Rectorul Universității, Prof. Dr. Dr. h.c. Karl Fellinger, primește cele șapte personalități distinse cu premiul „Gottfried von Herder", conferite prin Unrversitatea din Viena de Fundația F.V.S. din Hamburg și Fundația Johan Wolfgang von Goethe din Basel. La orele 11 în sala de festivități a Universității din Viena steagul Austriei încadra de o parte și de alta catedra înaltă și statuile impunătoare ale lui Rudolf fondatorul și Mariei Tereza sprijinitoarea Universității — în acordurile sobre ale fanfarei din Opera „Fredigunde" intră Senatul Academic. Cortegiul cuprinde în mijlocul lui șirul premiaților. Alături de fiecare, pășește un decan în costumul de savant medieval. Asistența se ridică în picioare. Măreția sălii în coloane de marmură, portretele rectorilor, ai celor șase secole de înaltă școală — filozofi, prelați, învățați ne transpun în tradiția seculară a Universității. După cuvîntul de deschidere al Rectorului, Magnificența Sa Prorectorul Universității din Viena Prof. Univ. Dr. Dr. h.c. Albin Lesky citește aprecierile necărui premiat.

Se cîntă pasajul al II-lea și al III-lea al Serenadei pentru două viori și o violă op. 12 de Zoltán Kodály de către membrii Cuartetului European de coarde.

Decernarea premiilor începe cu:

Tudor Arghezi — România — premiul de literatură.

Prof. Manolis Chatzidakis — Grecia — premiul pentru istoria artelor.

Prof. Ing. Arch. Emanuel Hruska — Cehoslovacia — premiul pentru construcția orașelor.

Prof. Dr. Dr. h.c. Zoltán Kodály — Ungaria — premiul pentru muzică.

László Nemeth — Ungaria — premiul pentru literatură.

Dr. Hugo Rokyta — Cehoslovacia — premiul pentru îngrijirea monumentelor.

Dr. Christo Vakarelski — Bulgaria — premiul pentru cercetări folclorice. Cei 7 bursieri urcă treptele catedrei să-și primească diplomele.

În aceleași acorduri grave cortegiul părăsește aula.

La orele 13 Hotel Imperial — masă festivă. Atmosferă caldă într-o ambianță clasică vieneză. Cristalurile lustrelor, catifelele roșii aduc parfumul crinolinei și capriciului.

Seara la operă — premiații sînt invitați la spectacolul Don Carlos — Verdi: Dirijează Swarowski. Majestuoasa operă din Viena: Lustrele candelabrelor, aurăriile, gobelinurile și tapițeriile — iau ochii celui din urmă spectator. Smokingul și rochia lungă de seară ședeau bine alături de costumul simplu de oraș, fără să supere pe nimeni.

Ziua se încheiase bogat.

1 Mai — Ziua Muncii de pretutindeni — la Viena s-a desfășurat cu o demonstrație la care au participat mii de oameni.

Vizitarea Castelului de la Schonbrunn. Maria Tereza și numeroasa ei familie a împodobit unele camere ale palatului cu miniaturi și desene de inspirație chinezească excelent executate. Pentru arta Extremului Orient Împărăteasa manifestase o predilecție deosebită. Sutele de vaze chinezești străjuiesc lîngă alte bogății adunate din alte colțuri ale lumii. Parcul și dependințele castelului întregesc așezarea armonioasă a palatului.

După amiaza vizitarea celebrului Prater se încheie cu o decepție. Nici strălucirea de altă dată, nici ineditul nu-l mai caracterizează.

2 mai — În clădirea unde este și biserica coloniei române din Viena, are loc un cocktail la care participă numeroși membri ai coloniei, personalități culturale, membri ai Ambasadei. La cuvîntul Preotul Prof. Dr. Moisescu neostenitul animator și îndrumător al Coloniei românești din Viena ,aducînd un omagiu emoționant scriitorului Tudor Arghezi, care resfrînge asupra întregei noastre culturi distincția primită. În costum național o frumoasă fată cu brațul încărcat de flori anticipează aniversarea de 85 de ani, a scriitorului trecînd pe brațele lui, florile neștiutoare, în emoția tuturor celor prezenți, în pleoapele cărora s-a furișat cîte-o lacrimă.

Tudor Arghezi aduce o caldă mulțumire, citită de fiul lui.

Seara are loc masa la colonia română. Participă Ambasadorul R.P.R. M. Ocheană, Consulul Duma, Prof. Dr. Moisescu, Prof. Univ. Th. Gossen, lector Niculescu, Președintele Coloniei Krenko, toți cu soțiile precum și alți membri ai coloniei.

3 mai: La orele 18 Societatea de Prietenie Româno-Austriacă, întîlnire cu Comitetul societății. Discuție variată. Schimburi de păreri. În cartea de aur, Tudor Arghezi așterne slove care nu se vor șterge niciodată.

4 mai: Vizită la Institutul Austriac Sud-Est European. Ne întîmpină Director Docent Plaska și Secretar General Dr. K. Mack. Institutul funcționează sub auspiciile Ministerului Învățămîntului austriac și are ca țel studiul țărilor din estul și sudul Europei cu problemele de limbă respective, comerț, sociologie, istoria țărilor, cultură, ideologie. Publicațiile Institutului cuprind fiecare din aceste probleme. Va apare un nou Atlas al țărilor Dunărene sub îngrijirea Prof. Dr. Rungaldier.

La orele 12.30 continuăm vizita la Institutul de Filologie Romanică de la Universitatea din Viena a cărei catedră este condusă de Prof. Gossen. Asistenti: Dr. Kirch, Dr. Kanduth, Dr. Ștefenelli, și pentru limba română lector Al. Niculescu. În fața studenților de la secția românească, în număr de vre-o 15, prof. Gossen ia cuvîntul în românește vorbind despre însemnătatea decernării premiului Herder lui Tudor Arghezi. „Propunerea lui Tudor Arghezi pentru Premiul Nobel, susținut de nenumărate personalități ale culturii europene, continuă el, arată că opera lui s-a integrat și a devenit necesară culturii lumii"

Lectorul Niculescu face caracterizarea operei argheziene. Pentru o exemplificare a muzicalității limbii subsemnata dă citire poeziei Cuvint. Marie-Thereze Kerschbaumer, studentă, o citește în germană.

Se citește telegrama sosită de la seminarul de literatură romînă al Universității din Roma: „laude meritate pentru recunoașterea poeziei lui „spune Rosa Del Conte, titulara seminarului.

Două studente mulțumesc pe românește pentru vizita lui Tudor Arghezi la Institutul lor.

La sfîrșit scriitorul spune cîteva cuvinte studenților prezenți.

5 mai. — La orele 12 interviu pentru Radio Viena.

La orele 18 cocteil la Ambasada noastră. Participă personalități ale vieții culturale și politice vieneze și ale altor ambasade. Rectorul Universității Prof. Dr. Dr. h.c. Fellinger este printre oaspeții de seamă.

6 mai. — La Societatea Austriacă pentru Literatură, Tudor Arghezi a fost invitat la întîlnirea pe care Societatea a organizat-o între scriitorii: Fr. Bachmann, Sperber, Hauser, Cisek și scriitorii austrieci. Participă Președintele Pen-clubului Csokor și alții. Proiecte cu editorii, planuri. Gazda, Dr. Kraus, fost oaspete al țării noastre, însuflețește întîlnirea cu surîsuri și bună conversație.

7 mai: la 10.40 din aceeași gară trenul pleacă spre țară. Lăsăm pe peron membri ai ambasadei R.P.R., prof. Dr. Moisescu, Președintele Coloniei Române, prieteni. Soarele strălucitor din Austria ne însoțește pînă acasă, bucuros și el ca și noi toți, de sărbătoarea universitară.

Mitzura ARGHEZI

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor Balș; Ion Brad (redactor șef adjunct); **Ov. S. Crohmălniceanu** (redactor șef adjunct); **S. Damian; Eugen Simion; Tiberiu Utan** (redactor șef); **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică: Radu Georgescu

REDACȚIA: București — B dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 11.39.36; 12.74.26 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.33.99. ABONAMENTE: 3 luni 13 lei; 6 luni 26 lei; 1 an 52 lei
Tiparul: Intreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu nr. 23—25